

Yksi kaikkien ja kaikki yhden puheessa

**Tiimityminen elintapaohjausryhmän
vuorovaikutuksessa**

Hanna-Leena Ristimäki

Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

Sosiaalipsykologian Pro gradu -tutkielma

Maaliskuu 2016

Tampereen yliopisto
Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

RISTIMÄKI, HANNA-LEENA:

Yksi kaikkien ja kaikki yhden puheessa. Tiimiytyminen elintapaohjausryhmän vuorovaikutuksessa.

Pro gradu -tutkielma: 74 s., 1 liitesivu

Sosiaalipsykologia

Maaliskuu 2016

Viimeisten vuosikymmenien aikana tyyppin 2 diabetes on kasvanut suomalaisessa yhteiskunnassa kansanterveydelliseksi haasteeksi. Elintapamuutoksella voidaan ennaltaehkäistä sairastumista ja lieventää taudin oireita. Ryhmämuotoinen elintapaohjaus on hiljattain yleistynyt keinoksi lisätä sairastumisriskissä olevien henkilöiden mahdollisuuksia vaikuttaa omaan terveydentilaansa ammattilaisen ohjaamana. Ryhmässä toteutettavan ohjauksen yhdeksi vahvuudeksi on esitetty vastavuoroinen sosiaalinen tuki ryhmän jäsenten keskuudessa.

Tässä tutkielmassa käsittelen korkeaan sairastumisriskiin luokiteltujen henkilöiden vuorovaikutusta elintapaohjausryhmissä. Työni on osa Työterveyslaitoksen ja Tampereen yliopiston tutkimushanketta, joka kulkee nimellä *Ryhmän vuorovaikutus ja teknologiavälitteinen ohjaus osana yksilölle räätälöityä terveydenhuoltoa*. Hanketta on rahoittanut Juho Vainion Säätiö. Tutkimusaineistoni koostuu hankkeessa videoiduista ohjaustapaamisista (n = 20). Tutkielmani erityisinä kiinnostuksen kohteina ovat ohjausryhmien keskusteluissa muodostuva sosiaalinen tuki ja tiimiytyminen yhtenä sosiaalisen tuen osatekijänä sekä sitä synnyttävänä vuorovaikutuksellisenä ilmiönä. Analyysissäni keskityn ryhmän vuorovaikutuksen yksityiskohtaiseen tarkasteluun käyttämällä keskusteluanalyysia tutkimusmenetelmänäni. Tiimiytyminen mielletään tässä työssä puheenkeinojen tuottamaksi toiminnaksi, joten keskusteluanalyysin metodologisilla välineillä tuon esiin tiimien rakentumisten tapoja ja niiden yhteyttä erilaisiin sosiaalisen tuen muotoihin.

Tiimejä syntyy ohjausryhmien vuorovaikutuksessa puheenvuoroja ennakoivasti täydentämällä, vuoroja jakamalla, ilmaisuja toistamalla sekä toisten ryhmän jäsenten vuoroihin vastaamalla tai näihin viittaamalla. Tiimeihin kutsutaan mukaan ja niihin liitytään, eli tiimiytyessään ohjausryhmäläiset puhuvat joko yhtenäisen kokemuksen puolesta tai yksi jäsen voi esittää kannanoton useamman osapuolen nimissä. Myös tiimiin kuulumaton henkilö saattaa tehdä toisten yhteenliittymän näkyväksi vuorovaikutuksen aikana. Useimmiten ravitsemusterapeutti tulkitsee tiimin jäsenten jaettuina kokemuksina ja ohjaa keskustelua elintapamuutoksen reflektoinnin suuntaan. Tiimit muodostuvat haasteellisten kokemusten, elintapamuutosta vaikeuttavien toimintojen kuvausten ja huolenkerronnan konteksteihin.

Tutkielmassani tiimit linkittyvät kokemusten jakamiseen, yhdessä kertomiseen ja erimielisyyteen. Tiimiytymisen ja elintapaohjauksen välinen suhde on kahtalainen, sillä yhteenliittymät edesauttavat sosiaalisen tuen syntymistä, mutta tuki ei ole aina elintapamuutoksen tavoitteiden kannalta myönteistä. Jatkossa tutkielmani antia voidaan hyödyntää ryhmäohjauksen kehittämisessä, kun tiedetään, että ohjausryhmän sisälle muodostuu tilanteittain vaihtelevia kollektiiveja.

Avainsanat: tiimit, tiimiytyminen, elintapaohjaus, elintapamuutos, vuorovaikutus, ryhmä, sosiaalinen tuki, keskusteluanalyysi, etnometodologia, institutionaalinen vuorovaikutus

Sisällys

1 Johdanto.....	1
2 Ryhmämuotoinen elintapaohjaus	3
2.1 Tavoitteena terveyskäyttäytymisen muutos.....	3
2.2 Ryhmän vuorovaikutus ja sosiaalinen tuki.....	4
3 Tiimit ja tiimiytyminen.....	7
3.1 Tiimin määrittely	7
3.2 Tutkittua	8
4 Keskusteluanalyysi teoreettisena viitekehystenä ja tutkimusvälineenä.....	11
4.1 Etnometodologia.....	11
4.2 Vuorovaikutuksen yksityiskohtainen tarkastelu.....	14
Vuorottelujäsennys	15
Sekvenssijäsennys	16
Monenkeskisyys ja episteeminen asemoituminen	18
Ankkuroituminen instituutioihin	19
5 Ohjausryhmät tutkimusaineistona	21
5.1 Hankinta ja esittely	21
5.2 Tutkimusetiikka	21
6 Tiimien rakentuminen elintapaohjausryhmissä	22
6.1 Kokemuksen jakaminen	23
6.2 Yhdessä kertominen	41
6.3 Argumentointi.....	45
6.4 Tiimin puuttuminen.....	53
7 Tutkimustuloksista johtopäätöksiin.....	57
7.1 Analyysin yhteenveto	57
7.2 Pohdinta.....	60
7.3 Työn arviointi ja jatkotutkimuksien ideointi	64
Lähteet	66
Liitteet	
Liite 1. Litterointimerkistö	

1 Johdanto

Suomessa tyyppin 2 diabetesta sairastavien ihmisten lukumäärä on kasvanut vuosittain yhä korkeammaksi. Terveellisten elintapojen väheneminen on yksi tämän kansantaudin syntytekijöistä. (THL 2014.) Ryhmämuotoinen elintapaohjaus on viime vuosina noussut Suomalaisessa terveydenhuollossa yhdeksi keinoksi toteuttaa kansanterveysongelmien ennaltaehkäisemistä. Diabetesliitto järjestää ohjausta teemailloissa, joissa jaetaan kokemuksia, ruokavalio-ohjeita ja neuvoja arjesta selviämiseen (Dehko -raportti 2005). Myös Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri on ottanut vakiintuneeksi käytännöksi videovälitteiset ohjausryhmät, joiden uskotaan tukevan kuntalaisten hyvinvointia (Hyvinvointisopimus 2013—2017). Sairaanhoitopiirin päätös pohjautuu aikaisempiin tutkimustuloksiin, jotka osoittavat ryhmäohjauksen elintapamuutosprosessin kannalta hyväksi menetelmäksi (Laitinen ym. 2010). Ryhmämuotoinen elintapaohjaus tarjoaa mahdollisuuden sekä ennaltaehkäisevään toimintaan että ohjaajan ja vertaisten sosiaaliseen tukeen ryhmän kokoontumiskerroilla.

Ongelmallisen syömiskäyttäytymisen ja siihen liittyvän epäterveellisen ruokavalion sekä yksilökeskeisen tunnesäätelyn yhteydestä toisiinsa on runsaasti tutkimusnäyttöä (Bennett, Green & Schwartz-Barcott 2013, 187—192; Match 2008; Desmet & Schifferstein 2008). Ryhmän vuorovaikutukseen sekä siinä tuotettavaan tunnetyöhön tai sosiaaliseen tukeen elintapamuutoksen käsittelemisen osalta ei ole kuitenkaan kiinnitetty tarpeeksi huomiota (Tuomarla & Sarlio-Lähteenkorva 2009; Parham 1993; De Greef ym. 2011). Aikaisempi tutkimus antaa viitteitä siitä, että sosiaalinen tuki voi olla yhteydessä elintapamuutoksen toteutumistasoon (Laitinen ym. 2010; Alahuhta 2010). Yksiselitteistä vaikutussuhdetta on silti hankala todentaa, sillä sosiaalisen tuen määrittäminen tutkittavien osalta ei ole yksinkertaista (Verheijden ym. 2005, 180—182) ja tuki voi joissakin tilanteissa myös heikentää toivottuja muutoksia (Lancaster ym. 2000).

Tämän pro gradu -tutkielman tarkoituksena on tuottaa uudenlaista tietoa ryhmän sosiaalisen tuen ja elintapamuutoksen kytkeytymisestä toisiinsa. Keskityn ihmisten välisissä keskusteluissa tuotettuun tiimiytymiseen (Lerner 1993; Kangasharju 1996; Gordon 2003), jonka miellän jo sinänsä sosiaalisen tuen muodoksi, sillä kyseessä on vuorovaikutuksellinen ilmiö, jossa puheenvuorot rakennetaan yhtenäiseksi jaetuksi kokemukseksi tai yksi tiimin identifioituva henkilö voi puhua kaikkien ryhmän jäsenen puolesta. Lisäksi oletan, että tiimiytyminen on yhteydessä sosiaalisen tuen muidenkin kommunikatiivisten muotojen syntyprosessiin.

Toteutan työni osana Tampereen yliopiston ja Työterveyslaitoksen *Elvira Counseling* -tutkimushanketta. Hankkeen vuorovaikutustutkimusosuutta on rahoittanut Juho Vainion säätiö.

Hankkeeseen osallistuu useita opinnäytetyöntekijöitä, jatko-opiskelija ja hankkeen johtajat sekä Tampereen yliopistolta että Työterveyslaitokselta. Tutkimuksen keskiössä on elintaparyhmän vuorovaikutus, joka yhtenä elintapamuutoksen resurssina on vielä suhteellisen tutkimaton osatekijä. Tavoitteena on löytää ryhmän vuorovaikutuksesta toistuvia vuorovaikutustapoja, jotka ovat yhteydessä elintapamuutokseen vaikuttavaan toiminta-aikomukseen (Ajzen & Fishbein 1980), pystyvyyden tunteeseen (Bandura 1997) ja sosiaaliseen tukeen (Alahuhta 2010) sekä ohjauksen tuloksellisuuteen.

Anne-Marie Londenin (1998) mukaan tiimiytyminen on ominaista monenkeskiselle keskustelulle. Tavoitteenani on löytää tiimin muodostamiseen liittyviä säännönmukaisuuksia vuorovaikutusjaksoista, joissa keskustellaan painonhallinnasta, ruokailutavoista, liikunnasta, onnistumisista, epäonnistumisista, erilaisista kokemuksista ja haasteista. Lisäksi tarkastelen vuorovaikutusjaksoa, jossa tiimiä ei synny, vaikka siihen kutsutaan mukaan.

Tutkimustehtäviäni ovat:

- (1) Sosiaalisen tuen eli tiimiytymisen käytäntöjen kartoittaminen ohjausryhmän vuorovaikutuksessa
- (2) Vuorovaikutuksessa rakentuvan tiimiytymisen käytäntöjen kuvaaminen
- (3) Ymmärryksen lisääminen tiimiytymisen ja ryhmämuotoisen elintapaohjauksen suhteesta.

Ja minua ohjaavat seuraavat *tutkimuskysymykset*:

- (1) Minkälaisilla puhekäytännöillä tiimiytyminen rakennetaan ryhmän vuorovaikutuksessa?
- (2) Millä tavoin ne ilmentävät sosiaalista tukea?
- (3) Miten tiimiytyminen jää muodostumatta?

Tutkielmani alkupuoli sisältää elintapamuutosta ja tiimiytymistä käsittelevien aikaisempien tutkimuksien sekä teorioiden esittelyn. Tämän jälkeen perehdyn etnometodologiseen keskustelunanalyysiin tutkimusmenetelmänäni ja esittelen kyseisestä metodiperinteestä valitsemani keskeisimmät jäsenystavat tiimiytymisen esiin tuomista varten. Ennen varsinaista analyysia käyn läpi tutkimusaineistoon liittyviä eettisiä käytänteitä ja analyysin luotettavuuteen vaikuttavia tekijöitä. Analyysini koostuu yhdeksän vuorovaikutusjakson yksityiskohtaisesta erittelystä. Esimerkkiotteet olen jakanut neljään eri luokkaan sen mukaan, miten ne ilmentävät sosiaalista tukea ohjausryhmien vuorovaikutuksessa. Lopuksi pohdin tämän työn merkitystä elintapaohjauksen ja vuorovaikutustutkimuksen näkökulmista.

2 Ryhmämuotoinen elintapaohjaus

Tulevassa luvussa käsittelen tutkielman kannalta keskeisten muutosteorioiden, ryhmän vuorovaikutuksen ja sosiaalisen tuen suhteutumista toisiinsa. Esittelen elintapamuutokseen ja ryhmämuotoiseen ohjaukseen liittyviä tutkimuksia ja paikannan samalla oman työni sijainnin tieteellisellä kentällä. Tarkoitukseni on hahmottaa, minkälaisen kokonaisuuden muutokseen ja ohjaukseen linkittyvät teoriat sekä tiimiytyminen tutkimuskohteena muodostavat.

2.1 Tavoitteena terveyskäyttäytymisen muutos

Tyypin 2 diabeteksen hoidossa elintapamuutoksen toteuttaminen on lääkehoidon rinnalla toinen vaihtoehto sairauden vakavuusasteen lieventämisessä (Ilanne-Parikka 2011; Duodecim 2013; Tuomilehto ym. 2001). Elintapamuutoksella tarkoitetaan haitallisen terveystietämättömyyden korjaamista, jolla on negatiivinen vaikutus yksilön terveydentilaan (Salmela 2012; Duodecim 2011). Elintapaohjaus puolestaan käsitetään hoitomuodoksi, joka keskittyy ruokavalion, liikunnan, ajatusten ja asenteiden tavoitteelliseen ohjaamiseen (Käypä hoito -suositus 2007). Elintapaohjaus ihmisen omia voimavaroja hyödyntävänä ennaltaehkäisevänä toimintana ja varsinaisena interventiona on todettu tehokkaaksi keinoksi edesauttaa elintapamuutosprosessia (Salmela 2012). Esimerkiksi Tuomilehdon ym. mukaan (2001) diabeteksen ehkäisy tutkimuksen (DPS) tulokset osoittavat, että riski sairastua tyypin 2 diabetekseen on ehkäistävissä elintapamuutoksella ja erityisesti siihen tähtäävän ohjausryhmän avustuksella. Interventiotutkimus toteutettiin satunnaisesti jaetuilla koe- ja kontrolliryhmillä. Koeryhmäläiset saivat tehostettua ohjausta liittyen painonhallintaan, liikuntaan ja ravitsemukseen. Ohjatun koeryhmän tavoitteiden saavuttaminen onnistui paremmin kuin tavanomaista neuvontaa saaneen kontrolliryhmän. (emt. 2001.)

Elintapaohjauksessa korostuvat ammattilaisen ja asiakkaan välisen vuorovaikutuksen laadukkuus (Salmela 2012) sekä yhteiseen ymmärrykseen perustuva dialogi (Strong 2007). Tutkimusaineistoni ryhmämuotoisessa elintapaohjauksessa ohjaajan ja yksilön välisen dialogin lisäksi ryhmän keskinäinen vuorovaikutus sekä sen kautta jaetut kokemukset, neuvot ja sosiaalinen tuki ovat merkityksellisessä roolissa. Ne ovat ensiarvoisen tärkeitä osatekijöitä muun muassa elintapamuutoksen merkityksen sisäistämisen kannalta (Adolffson, Starrin, Smide & Wikbländ 2008).

Tämän työn tutkimusaineiston ryhmäohjauksessa on sovellettu Prochaskan (1992) *transteoreettista muutosvaihemallia*, jossa käyttäytymisen muutos mielletään vaiheittaiseksi prosessiksi. Tietynlaisella muutosvaiheella katsotaan olevan yhteys elintapamuutoksen käynnistymiseen. Muutoksen vaiheita ovat esiharkinta, harkinta, valmistelu, toiminta ja ylläpito. Esiharkintavaiheessa

yksilöllä ei ole vielä aikomusta muuttaa käyttäytymistään. Harkintavaiheessa yksilö tulee tietoiseksi muutostarpeestaan, mutta valmiutta muutoksen tekemiseen ei ole. Valmistautumisvaiheessa muutosta ryhdytään suunnittelemaan ja mahdollisesti kokeillaan. Toiminta- ja ylläpitovaiheessa käyttäytymismuutokset vakiintuvat osaksi yksilön elintapoja. Ohjausryhmän jäsenet saattavat olla keskenään eri vaiheissa muutosvalmiuden suhteen, ja tämä voi olla yhteydessä erilaisten yhteenliittymien muodostumiseen.

Prochaskan malliin verrattuna vuorovaikutuksellisempi lähestymistapa muutokseen löytyy jo klassikoksi muodostuneesta *ryhmädynamiikan* teoriasta, jonka mukaan muutosmotivaation avaintekijä on ryhmätilanteen luonne (Ahokas 2001, 120). Teorian kehittäjän Kurt Lewinin mukaan ryhmän vuorovaikutuksessa tuotetaan muutosehdotuksia ja uusia toimintamalleja yhdessä pohdittaviksi. Ryhmän keskustelujen ja onnistuneiden testauskertojen jälkeen ehdotukset muovautuvat konkreettista muutosta hakeviksi tavoitteiksi. (Lewin 1947, 330—344.) Lewin kuvailee yksilön käyttäytymisen muodostuvan persoonallisuuden ja sosiaalisen ympäristön jatkuvasta tasapainottelusta (emt. 1947, 1948). Tällaisen teorian valossa elintapaohjausryhmän vuorovaikutus ja siinä rakentuva tiimiytyminen sosiaalisena tukena ovat mahdollista mieltää merkittäviksi sosiaalisen ympäristön osatekijöiksi sekä käyttäytymismuutokseen yhteydessä oleviksi elementeiksi. Palaan Lewinin ryhmädynamiikan teoriaan tutkielmani johtopäätelmissä, kun pohdin mikrotason analyysini tuloksia laajemman muutuskäsityksen raameissa. Seuraavassa alaluvussa esittelen ohjausryhmien kommunikaatiota ja sosiaalista tukea käsitteleviä tutkimuksia.

2.2 Ryhmän vuorovaikutus ja sosiaalinen tuki

Ryhmämuotoista ohjaustoimintaa taustoittavat useimmiten teoriat, joissa elintapamuutos mielletään yksilön reflektoinnin edesauttamaksi toiminnaksi. Itsenäisen reflektoinnin lisäksi muutostarpeen havaitsemisen katsotaan heräävän ryhmän tuen nostattamana. (Corey 2012.) Aikaisemmat elintapaohjausta käsittelevät tutkimukset lähestyvät aihetta suurimmilta osin kahdenkeskisten ohjauskokemusten (Kiuru ym. 2004; Hunt Joseph ym. 2001, 708—709) tai kvantitatiivisten vaikuttavuusarviointien kautta (De Greef ym. 2011; Absetz & Hankonen 2011; Tuomilehto ym. 2001).

Elintapaohjausryhmien vuorovaikutusta on kirjallisuuskatsaukseni perusteella tutkittu niukasti. Sen sijaan ohjausryhmiin joiltakin osin vertautuvien laihdutusryhmien keskustelunkuluista (Tuomarla & Sarlio-Lähteenkorva 2009) ja vertaistukiryhmien vuorovaikutusrakenteista (Männikkö 2011) löytyy tieteellisiä julkaisuja. Laihdutusryhmissä tuetaan elintapamuutosyrityksiä, mutta myös vähemmän suotavia toimintatapoja kohtaan ilmaistaan ymmärrystä. (Tuomarla & Sarlio-Lähteenkorva 2009, 29—30.) Oletan myös omassa tutkimusaineistossani tiimiytymistä rakentuvan juuri tällaisten

keskustelunaiheiden ympärille, kun ryhmän jäsenet käsittelevät elintapamuutoksen haastetilanteita. Miia Männikön (2011, 220—229) mielenterveyspotilaiden omaisten vertaistukiryhmiin keskittyneessä tutkimuksessa eritellään ryhmien vuorovaikutusrakenteen pohjalta kaksi erilaista ryhmätyyppiä. Kokemuskeskeisessä ryhmässä jaetaan ja kommentoidaan elämäntapahtumia ryhmän ja vertaisohjaajan kesken, kun taas tehtäväkeskeisessä ryhmässä toimijuutta rakennetaan kysymyksien ja vastauksien avulla sekä keskittymällä tehtävänantoon. Männikkö (2011) esittää ryhmän vuorovaikutuskäytänteiden olevan yhteydessä siihen, minkälaiseksi tukiryhmän kerrontaympäristö muodostuu. Tämän tutkimuksen aineistossa ryhmien tapaamiset ovat käsittelyjärjestykseltään strukturoituja, joten tehtäväkeskeisyyteen orientoidutaan ryhmän vuorovaikutuksessa. Tehtävät käsittelevät esimerkiksi ruokailutapoja, joihin aikaisemman tutkimuksen mukaan liittyy tunnekokemusten ilmaisemista ja tuen tarjoamista (Tuomarla & Sarlio-Lähteenkorva 2009, 28).

Maija Alahuhta (2010, 54—55) esittää väitöskirjassaan Elvira-tutkimuksen eli tutkimusaineistoni ohjausryhmäläisten, mieltäneen sosiaalisen tuen yhdeksi elintapamuutoksen onnistumisen voimavaraksi ja tuen puutteen epäonnistumisen riskitekijäksi. Tässä työssä käsitän sosiaalisen tuen *vuorovaikutuksessa tarjoutuvaksi emotionaaliseksi ja instrumentaaliseksi avuksi* (Shumaker & Brownell 1984; Thoits 1982). Emotionaalinen ulottuvuus koskee erityisesti vastavuoroisuuden periaatetta, kun vähintään kaksi henkilöä vaihtavat keskenään henkisiä resursseja (Shumaker & Brownell 1984). Emotionaalista tukea institutionaalisen vuorovaikutuksen kontekstissa on tutkittu empatian eli toisen tunnetilan ymmärtämisen (Ruusuvuori 2005; Heritage & Lindström 2012) ja huolenkerronallisten toimintojen (Jefferson & Lee 1992; Ruusuvuori 2005; Heritage & Lindström 2012) osalta. Elintapaohjauksessa ilmaistun empatian on katsottu olevan yhteydessä esimerkiksi painonhallintaa edesauttavahan käyttäytymisen lisääntymiseen, kun muutoksia reflektoidaan yhdessä ryhmän jäsenten kesken (Cox ym. 2011).

Kokemusten jakamista ja keskinäisen avun syntymistä AA-ryhmissä tutkinut Ilkka Arminen (1998; 2001) kuvailee samaistumisen välittymisen ja yhtenäisyyden tuottamisen rakentuvan puhekäytänteillä, kuten aikaisempaan puheenvuoroon tukeutumalla ja toisten tunnetiloja kuvailemalla. Myös Mia Halonen (2001, 93—95; 2008) on tarkastellut päihderiippuvaisten ryhmäterapiaistuntoja, joissa ryhmän jäsenet toisiinsa viittaamalla tuottavat jaetun kokemuksen ongelmistaan. Sekä Arminen että Halosen tulokset yhtenäisyyden tuottamiseen ja kokemuksen jakamiseen ovat hyvin lähellä tapaan käsitellä tiimiytyminen yhdeksi sosiaalisen tuen muodoksi ryhmän vuorovaikutuksessa. Kuitenkaan varsinaisen elintapaohjausryhmän vuorovaikutuksessa rakentuvaa monenkeskistä kokemusten jakamista, jonka katson yhdeksi tiimiytymisen muodoista

(vrt. Lerner 1993; Kangasharju 1996; Gordon 2003), ei ole tutkittu hyödyntämällä vuorovaikutustutkimuksen menetelmiä. Niinpä ohjausryhmän vuorovaikutuksen tarkastelulle mikrotasolla on tarvetta, jotta ihmisten kokemusten ja tilastojen ohelle voidaan tuottaa yksityiskohtaista tietoa ohjausryhmien toiminnasta sekä sosiaalisen tuen muodostumisesta ohjaustapaamisissa. Seuraavaksi avaan tarkemmin, mitä *tiimiytymisellä* sosiaalisen tuen ilmentymänä tässä tutkimuksessa tarkoitetaan.

3 Tiimit ja tiimiytyminen

Edellä käy ilmi, että elintapamuutokseen ovat yhteydessä muutostarpeen syntyminen (Prochaska 1992; Lewin 1947), sosiaalinen tuki (Corey 2012; Alahuhta 2010) ja dialogiin perustuva ohjaus (Strong 2007). Tutkielmani keskeinen ajatus on, että tiimiytyminen on yksi elintapaohjausryhmien vuorovaikutuksessa ilmenevä sosiaalisen tuen muoto, ja että se tuottaa keskusteluissa eri tavoin toteutettuna myös muita tuen ilmentymiä. Tässä luvussa perehdyn tiimin ja tiimiytyksen määrittelykysymyksiin. Käsitteet ohjaavat analyysini fokusta, kun tarkastelen elintapaohjausryhmän vuorovaikutuskäytänteitä ja niiden mahdollistamia yhteenliittymiä ryhmän jäsenten keskuudessa.

3.1 Tiimin määrittely

Perinteinen näkemys tiimistä käsittää sen pieneksi joukoksi ihmisiä, jotka suorittavat yhteisen toimintamallin mukaisia tavoitteita jaetun päämäärän saavuttamiseksi (Katzenbach & Smith 1993). Elintapaohjausryhmä itsessään on mahdollista mieltää eräänlaiseksi tiimiksi, sillä sen jäsenillä on yhteisenä tavoitteena elintapamuutos ja jokainen ohjauskerta sisältää sekä tavoitteiden onnistumisen että epäonnistumisen käsittelyä yhdessä. Tiimiytymistä on mahdollista tarkastella toisenlaisestakin näkökulmasta: ihmisten välisessä kommunikaatiossa tarjoutuu jatkuvasti paikkoja, jotka mahdollistavat tilannesidonnaisen ryhmän muodostumisen. Tällaisia vuorovaikutuksessa syntyviä hetkellisiä tilanteita on luonnehdittu yleisesti yhteenliittymisen tilaisuuksiksi, tarttuivatpa vuorovaikutuksen osapuolet niihin tai eivät. Varsinaisesta *vuorovaikutuksellisesta tiimistä* puhutaan silloin, kun keskustelijat tekevät yhteenliittymän näkyväksi kaikille osapuolille. (Lerner 1993; Kangasharju 1996.)

Siltä osin perinteisen tiiminäkemys ja vuorovaikutuksellisen tiimikäsitteen välillä vallitsee yhteys, että molempien lähtökohdaksi on jonkin toiminnan toteuttaminen ja päämäärän saavuttaminen. Perinteisen tiimin kohdalla kyse on ennalta määritellyistä tavoitteista, kun taas vuorovaikutuksellisella tiimillä pyritään toteuttamaan jokin sen hetkiseen kontekstiin liittyvä toiminto, esimerkiksi saman kokemuksen jakaminen tai yhteisen mielipiteen rakentaminen (Kangasharju 1996). Vuorovaikutuksellisten tiimien tutkiminen perustuu Erving Goffmanin (1981) kehittämään *osallistumiskehikkoon*. Käsitteen avulla eritellään keskustelijoiden välisiä tilanteittain vaihtelevia osallistujarooleja. Charles Goodwin ja Marjorie Goodwin (1990, 2003) kutsuvat näitä vaihtelevia rooleja *diskurssi-identiteeteiksi*. Tällaisten puhuja-asemien vaihtelu on kahden tai useamman ihmisen keskustelulle varsin tyypillistä (Seppänen 1998, 156–176). Käsitteeni mukaan tiimiytyminen kytkeytyy vahvasti osallistujarooleihin, sillä tilanteisen tiimin jäsenyys on yksi diskurssi-identiteetin ilmentymä.

Yhteenliittymä, yhteistoiminnallinen yksikkö, kollektiivi, tiimityö, tiimi, tiimiytyminen - kaikki nämä käsitteet kuvaavat ilmiötä, jossa ihmiset kohtelevat itseään tai toisia osana sosiaalisesti muodostettua ryhmää, johon kuuluu vähintään kaksi henkilöä (Lerner 2004). Lerner (1993) ja Kangasharju (1991, 1996) käyttävät myös termiä *tiimipuhe* (engl. team talk) kuvaamaan sellaisia tilanteita, joissa keskustelijat jatkavat tai täydentävät toistensa puheenvuoroja ja kertovat tai selittävät yhdessä yhdessä jostakin asiaintilasta. Tutkielmassani käytän tiimin ja tiimiytymisen termejä synonyymeina toisilleen, ja myös muut ryhmäytymiseen viittaavat termit saattavat toistua näiden rinnalla.

3.2 Tutkittua

Gene Lernerin (1993, 220—228) mukaan tiimin syntyminen on mahdollista seuraavilla vuorovaikutuksen käytänteillä: puheenvuoron vastaanottajia kohdellaan yhtenäisenä tiiminä, puhuja voi esittää itsensä tiimin edustajana, tiimin jäsen puhuttelee toista vuorovaikutuksen osapuolta saman tiimin osallisena tai tiimin ulkopuolinen henkilö määrittelee ihmiset kollektiiviin kuuluviksi. Puheenvuoron vastaanottajien kohtelemisen yhtenäisenä tiiminä ilmenee esimerkiksi käyttämällä te-pronominia ja tiimin edustaminen taas silloin, kun vastataan vaikkapa kysymykseen joka on alun perin osoitettu jollekin toiselle henkilölle. Tiimin osalliseksi liittäminen voidaan toteuttaa kertomalla yhteisestä kokemuksesta me-muodossa ja viimeinen käytäntö, tiimiin määrittelemisen, mahdollistaa nämä kaikki kolme edellä mainittua tiimin syntymekanismia. Lernerin esimerkkioitteesta on havaittavissa, kuinka kahta puheenvuoron vastaanottajaa (T ja M) kohdellaan yhtenäisenä tiiminä ja T:n vastaus vahvistaa tiimin, kun hän puhuu myös toisen keskustelussa läsnäolevan henkilön puolesta:

B: So what've you guys bin doing?

T: oh not much, we went to Santa Barbara last weekend.

Edellisen otteen keskustelunaiheena on konkreettinen mennyt tapahtuma. On myös mahdollista, että yhtenäinen kokemus syntyy vasta varsinaisessa vuorovaikutustilanteessa, kuten Helena Kangasharju (1996) tutkimuksellaan osoittaa. Suomessa tiimiytymistä tutkinut Kangasharju tuo tiimirakenteen esiin kuusihenkisten konfliktitilanteiden analyysissa. Näissä tilanteissa tiimi rakentuu samanmielisyyden tuottamisena, kun erimielisyyteen linkittyvä argumentointi herättää puolustuskannan toisissa ryhmän jäsenissä. Samanmielisyyttä ja sitä kautta samaan tiimiin kuuluvuutta ilmaistaan *toistamisen* keinoin esimerkiksi seuraavasti:

Helen: täs on meil ny puol tuntii menny ei mitään olla saatu aikaseks.

Eva: -> no ollaanha me päästy.

Vicky: -> no ollaanha m[e päästy nää, aikataulut (----)]

Lena: -> [o:llaa me paljo saatu aikaseks]

Kangasharju käsittelee myös tämän tutkielman kannalta keskeistä kysymystä siitä, mikä erottaa tiimin ja samanmielisyyden osoittamisen toisistaan. Hänen mukaansa tiimistä on kyse silloin, kun samanmielisyyden ilmaisu osoitetaan jollekin toiselle kuin sille henkilölle, kenen kanssa samaa mieltä ollaan. Tämä on havaittavissa esimerkiksi kehonkielestä, kun katseella ja asennolla orientoidutaan puheenvuoron vastaanottajaan. (Kangasharju 1996, 294.) Myös Johanna Ruusuvuori ja Aku Kallio (2011, 65—89) ovat tuoneet esiin, että vuorovaikutuksessa katseen suuntaaminen on harkitusti jäsentynyttä toimintaa ja säätelee keskustelun osallistujasuhteita. Omassa analyysissäni huomioin tarvittaessa nonverbaalit ilmaukset kuten kasvojen ilmeet (Peräkylä & Ruusuvuori 2012, 68) ja elekielen (Kendon 2006, 7—16) tiimiytymisen kannalta saman arvoisina toimintoina, kuin puheessa tehdyt lausumatkin.

Tiimien muodostumista oman perheensä ruokapöytäkeskusteluissa tutkinut Cynthia Gordon (2003) on Kangasharjun (1996) ja Lernerin (1993) tavoin löytänyt vuorovaikutuksesta tiimipuhetta, joka mahdollistaa tiimien syntyminen hetki hetkeltä rakentuvina toimintoina. Tiimiytyminen näkyy hänen tutkimusaineistossaan puheenvuorojen jakamisena, puhetoimintojen toteuttamisena yhtenäisen tiimin edustajina sekä saman tiedollisen aseman jakamisena ja sen esiin tuomisena keskustelun aikana.

Vuorojen jakamisella Gordon (2003) viittaa siihen, että puheenvuorossa tehdään tiimiin liittyminen mahdolliseksi esimerkiksi osoittamalla, että jollakin toisella keskustelun osapuolella on mahdollisuus osallistua meneillään olevaan toimintoon, kuten informaation tuottamiseen. Yhtenäisen tiimin edustaminen ilmenee esimerkiksi vanhemmuuden diskurssi-identiteettinä (vrt. Goffman 1981; Goodwin & Goodwin 1990) ja samaan tiedolliseen asemaan kuuluvat tiimin jäsenet määrittelee usein tiimin ulkopuolinen henkilö. Gordonin aineistossa tämän määrittelyn aloitti perheen nuorimmainen kohtelemalla vanhempia keskustelijoita saman tietämyksen jakavina, minkä jälkeen myös tiimin jäsenet itse alkoivat rakentaa yhtenäistä toimintalinjaa kertoessaan kokemuksistaan lapselle. Gordon tulkitsee artikkelissaan, että Kangasharjun havaitseman nonverbaalin viestinnän lisäksi myös äänen sävelkorkeuden eli intonaation vaihtelu voi olla yhteydessä tiimiin kutsumiseen. (emt. 2003.) Seuraavan esimerkkiotteen puheenvuoro päätetään nousevaan sävelkulkuun, jonka Gordon katsoo kysyvän ja tukea hakevan vuoron merkiksi:

Anna: Well how old are your grandparents.
Cynthia: -> Mmmm, seventy five? Seventy-seven?¹
Emily: Wow!
Cynthia: Are they that old?
Jim: -> Maybe seventy five, yeah, seventy-five, seventy-seven.

Gordon tulkitsee kysyvällä äänenpainolla merkityn lausuman viittaavan oletukseen, että Jim jakaa meneillään olevasta puheenaiheesta tietämyksen Cynthiaan kanssa ja on sen vuoksi relevantti tiimiin kutsuttava. Jim liittyy tiimiin toistamalla Cynthiaan arvion ja täten vahvistaa heidän tietämykseen perustuvan yhteenliittymänsä. Gordon huomioi analyysissään myös sosiaalisten suhteiden yhteyden tiimin muodostumiseen, esimerkiksi äitipuolen (Anna) ja siskopuolen (Emily) heikommät tiedolliset asemat verrattuna Cynthiaan isään (Jim) heidän yhteisten sukulaistensa ikien ollessa topiikkina. Sosiaalisten suhteiden taustavaikutuksilla ei kuitenkaan selitetä etukäteen tiimin syntyä, vaan Gordon korostaa niiden olevan merkityksellisiä siinä tapauksessa, mikäli ne nousevat esiin vuorovaikutuksen aikana. (Gordon 2003, 400.)

Tiimi voi siis osittain perustua erinäisiin taustalla vaikuttaviin sosiaalisiin ja/tai institutionaalisiin suhteisiin, jotka jossain määrin rakentavat keskustelun suuntaa tietynlaiseksi, mutta tässä työssä tarkastelen tiimiä pääasiallisesti vuorovaikutuskeinojen rakenteellisena tuotoksena Kangasharjun (1996) ja Gene Lernerin (1993, 1992, 2002, 2004) tavoin. Poikkeuksia ovat sellaiset vuorovaikutuskulut, joissa tiimin jäsenet eksplikoivat sosiaalisen suhteen tiimin mahdollistajaksi. Tällainen suhde on omassa tutkimusaineistossani esimerkiksi työkaveruus, joka on yhteydessä jaettuun tietämykseen ja/tai kokemukseen perustuvien tiimien syntymiseen (kts. analyysiluku 6.1).

Tässä luvussa olen käyttänyt muun muassa käsitteitä *sävelkulku*, *osallistumiskehikko* ja *toimintalinja*. Nämä kaikki ovat tyypillisiä termejä keskusteluanalyttiselle tutkimukselle, jonka historiaan ja metodologisiin erityispiirteisiin perehdyn seuraavaksi.

---

¹ Litteraation kysymysmerkki tarkoittaa äänen nousevaa sävelkulkua lausuman päätteeksi. Sävelkulun muutoksista tarkemmin kts. Couper-Kuhlen & Selting 1996; Lehtinen 2011, 95.

4 Keskustelunanalyysi teoreettisena viitekehyksenä ja tutkimusvälineenä

Vuorovaikutuskäytännöt on tehtävä näkyviksi, jotta niitä voidaan tarkastella resursseina tai mahdollisina esteinä (Männikkö 2011, 228; Peräkylä & Vehviläinen 2003; Wootton 1989, 238) tiimiytymisen muodostumiselle. Keskustelunanalyysi valikoitui tutkielman teoreettiseksi lähestymistavaksi ja analyysivälineeksi, koska sillä voidaan eritellä keskustelun normatiivisia rakenteita aidosta tallennetusta keskustelutilanteesta (Raevaara, Ruusuvoori & Haakana 2001, 15—16). Tässä osiossa esittelen etnometodologisen tutkimusohjelman taustan ja perusajatukset, joiden pohjalta keskustelunanalyttinen teoriaperinne on luotu. Avaan tutkielmani keskeisimmät analyysityökalut, vuorottelu- ja sekvenssijäsennyksen sekä arvioin niiden käyttöä suhteessa monenkeskisen ja institutionaalisen vuorovaikutuksen tutkimiseen.

4.1 Etnometodologia

Harold Garfinkel kehitti etnometodologisen tutkimusohjelman 1960-luvulla kritiikkinä Talcott Parsonsin toiminnan teoriaa kohtaan ja kehittääkseen Alfred Schütz'in fenomenologista ajatusta siitä, että sosiaalinen organisoituminen on yhteisen suunnittelun tuotos. Parsonsin teoria selittää ihmisten toimintaa ulkoisten normien ja moraalisten arvojen rationaalisella omaksumisella, kun taas Schütz esittää toimijoiden ylläpitävän ja muuntelevan toimintalinjoja luottamalla sekä omaan tietoonsa että osittain yhteisesti jaettuun maailmaan. (Heritage 1996, 83—108.) Parsonsin teorian näkökulmasta katsottuna esimerkiksi tiimiytyminen elintapaohjausryhmässä olisi seurausta moraalisesta sisäistämispöcessistä. Schütz'in lähestymistavassa puolestaan korostuu vastavuoroisuuden periaate, eli tiimiytyminen mahdollistuisi koska toiminnan osapuolilla on sama käsitys toiminnan tarkoituksperistä ja mahdollisuus vaihtaa näkökulmia keskenään.

Garfinkel pyrki kehittämään sekä teoreettisen lähestymistavan että tutkimusvälineen, joissa yhdistyisivät Talcottin normatiivis-moraalinen aspekti ja Schütz'in kognition jakaminen. Häntä kiinnosti erityisesti se, miten ihmiset saavat yhteisymmärryksen säilymään ja kuinka sitä voidaan tutkia asettamatta etukäteen luokituksia toimintojen kuvaamista varten. Garfinkelin mukaan oleellista oli tutkia sosiaalista toimintaa sen perusteella, miten se tulee tunnistetuksi ja käsitellyksi vuorovaikutuksen aikana. Sen sijaan, että testattaisiin toiminnan organisoitumisen ulottuvuuksia, hän ehdotti tarkastelun kohteiksi niitä menettelytapoja, jotka rikkovat jaettua perspektiiviä. (Heritage 1996, 83—87; Garfinkel 1963, 217—235.)

Rikkomiskokeiksi kutsutuissa koetilanteissa Garfinkelin oppilaat kyseenalaistivat keskustelukumppaneidensa tavanomaiset puheenvuorot, joiden seurauksena keskinäinen ymmärrys

rikkoutui ja keskustelukumppanit vaativat kokeen tekijöitä selontekovelvollisiksi irrelevanttien puheenvuorojensa vuoksi (Heritage 1996, 87). Keskustelut etenivät esimerkiksi seuraavasti:

Tapaus 1

K: *Autosta puhkesi rengas.*

S: *Mitä sinä tarkoitat, rengas puhkesi?*

K näytti hetken ajan hämmentyneeltä. Sitten hän vastasi vihamieliseen sävyyn:

”Miten niin? Mitä tarkoitat? Puhjennut rengas on puhjennut rengas. Sitä minä tarkoitin.

Ei mitään sen kummempaa. Olipa älytön kysymys!”

(Garfinkel 1963, 221—222; Heritage 1996, 87.)

Rikkomiskokeet toivat esiin moraalisen velvoittavuuden niistä tulkinnallisista toimista, jotka tuottavat mielekkyyttä ihmisten väliseen toimintaan. Tapauksen 1 tavoin muistakin rikkomiskokeista oli havaittavissa koehenkilöiden nojautuvan yhteiseen tietokäsitykseen meneillään olevasta toiminnasta sekä puheenaiheesta. Kokeiden tekijöiden kyseenalaistuksia ja tarkentavia kysymyksiä kohdeltiin tietoisina valintoina ja selontekovelvollisuuden alaisina, mutta omia lausumia ei muutettu tai kuvailtu uudella tavalla kyseenalaistajille. (Heritage 1996, 88—89.)

Kokeet tekivät näkyväksi toimijoiden moraalisen-normatiivisen käsityksen mielekkyyden ylläpitämisestä. Tulokset eivät kuitenkaan kertoneet sitä, mistä tämänkaltainen jäsentäminen koostuu. Selvittääkseen mielekkyyden tuottamisen varsinaisen rakentumisen tapaa, Garfinkel kehitti kokeen jossa koehenkilö ja kokeen tekijä istuivat vierekkäisissä huoneissa saaden puheyhteyden toisiinsa sisäradion kautta. Koehenkilön oli määrä kertoa kokeen tekijälle henkilökohtaisista ongelmistaan ja kysyä kokeen tekijältä ainakin kymmenen niihin linkittyvää kysymystä, joihin vastaaminen kyllä tai ei -muodoissa olisi mahdollista. Koehenkilön täytyi jokaisen vastauksen jälkeen äänittää reaktionsa nauhalle ollen siinä uskossa, että kokeen tekijä on ammattineuvoja. Todellisuudessa kokeen suorittajan vastaukset olivat etukäteen ja satunnaisesti määrättyjä. Koehenkilöt kokivat, että neuvojan vastaukset olivat heidän kysymyksiensä motivoimia, joten tilanteissa, joissa kokeen tekijän vastaukset vaikuttivat erikoisilta, pyrkivät koehenkilöt ymmärtämään saamansa vastauksen suhteessa omaan aikaisempaan puheenvuoroonsa. Näin ollen neuvojan lausuma vaikutti ymmärrettävältä ja käsitys tilanteesta neuvontatoimintana säilyi. Mikäli neuvojan vastaus uhkasi rikkomiskokeiden vastauksien tavoin tulkinnallista yhteistyötä, koettiin tällaiset lausumat suorastaan vihamielisinä. (Heritage 1996, 87—99; Garfinkel 1963, 228—235.)

Koe osoitti toimijoiden luottavan, että he käyttävät samoja menetelmiä ylläpitääkseen sosiaalista järjestystä. Normin rikkomista ei kohdella välinpitämättömyytenä, vaan suunniteltuna toimintana. (Heritage 1996, 89—107.) Tutkielmassani tarkastelen elintapaohjausryhmissä syntyvää tiimiytymistä juuri tällaisena yhteisesti tuotettuna ilmiönä. Tutkimusaineistossani vuorovaikutuksen osapuolet määrittelevät jatkuvasti sosiaalisten toimiansa tavoitteita ja luovat yhteiset menettelytavat tiimiytymisen mahdollistamiseksi. Ja vaikkei tiimiä muodostuisikaan, voi ryhmän jäsenten puheenvuoroista olla havaittavissa orientoituminen tiimiytymisen normiin esimerkiksi selontekovelvollisuuden ilmenemisenä.

Ydinajatuksena etnometodologiassa on sosiaalisen toiminnan muodostuminen ihmisten välisessä vuorovaikutusprosessissa erilaisten ymmärtämisen käytänteiden avulla. Puheessa ei ilmaista kaikkea, mitä oletetaan kollektiivisesti tiedettävän, joten jokainen vuorovaikutuksessa tapahtuva lausuma, sen muoto ja konteksti ovat merkityksellisiä tutkittaessa hetki hetkeltä rakentuvaa sosiaalista maailmaa. Garfinkelin mukaan tällainen kontekstisidonnaisuus johtaa siihen, että arkikielen puheessa tehdyt kuvaukset eivät koskaan esitä kuvattavan kohteen yksityiskohtia. Sen sijaan ne luovat puheenaiheesta idealisoidun mielikuvan, joka viime kädessä muodostuu kuvauksen kuulevan henkilön kontekstuaalistamistyössä. Kuulija liittää sanatietämyksensä ja kuulemansa lausuman sen hetkiseen tilanteeseen, saaden aikaan kuvaukselle tietyn mielen. Puhujan ei tarvitse ilmaista kaikkea mitä uskotaan yhteisesti tiedettävän, sillä hän luottaa kuulijan tekemän kontekstuaalistamistyötä ja muotoilee puheensa kuvailun sen mukaisesti. Sosiaalisessa toiminnassa ihmisten lausumia ei siis tulkita vain niiden kieliopillisen tarkoituksen mukaisesti, vaan puheenvuoroissa ilmaistut kuvaukset saavat merkityksensä ympäristön ja sosiaalisen suhteen tulkittamisen tuloksena. (Heritage 1996, 145—151.) Konteksti tässä yhteydessä ja tutkielmassani käsitetään vuorovaikutuksen ajankohdaksi, paikaksi ja eri osapuolten identiteeteiksi (Sacks, Schegloff & Jefferson 1974).

Havainnollistan Garfinkelin teoriaa kontekstuaalistamisen ja merkityksen luomisen välisestä suhteesta esimerkkiotteella² tutkimusaineistostani.

Merja: *Kyllä mua ainaki stressaa.*

Mikäli Merjan kuvailua tarkastellaan vain lauseen ymmärtämisen näkökulmasta, voidaan se tulkita jonkin asiointilan ilmaisuksi, tässä tapauksessa oman tunnekokemuksen kertomiseksi. Ilman kontekstia jäävät kuitenkin seuraavat seikat epäselviksi: (1) miksi Merja kertoo stressistä (2) juuri

---

² Esimerkkiote on lyhennetty konkretisointitarkoitusta varten. Alkuperäinen ote löytyy analyysiluvusta 6.1.

tällä tavoin (3) tuona tiettyinä hetkenä? Nämä huomiot ovat Garfinkelin teorian avainasemassa. Kysymykset tuovat esiin, ettei kieltä sosiaalisen toiminnan yhteydessä voida jäsentää pelkkien sanamerkityksien kautta. Ihmisten tekemät kuvaukset lausumissa ovat *toimintaa* ja ne saavat mielen siinä vaiheessa, kun niille löydetään sopiva konteksti. Vuorovaikutus on prosessi, jossa merkitykset eivät ole viesteissä valmiina, vaan ne rakentuvat prosessin aikana. (Heritage 1996, 137—145.) Seuraavaksi onkin luontevaa siirtyä tarkastelemaan tämän työn analyysimenetelmää, joka on syntynyt etnometodologisen toimintakäsityksen innoittamana.

4.2 Vuorovaikutuksen yksityiskohtainen tarkastelu

Garfinkelin oppilas Harvey Sacks loi keskusteluanalyttisen tutkimusalan vuorovaikutuksessa tapahtuvan yhteistoiminnan yksityiskohtaista tutkimista varten. Garfinkelin tavoin Sacks esitti luennoillaan vuosina 1964—1972, että ilmaistuja puheenvuoroja voidaan tutkia sanamerkityksien lisäksi toimintoina, joiden tarkoituksesta keskustelussa neuvotellaan. (Hakulinen 1998, 13—15.) Sacks ryhtyi tutkimaan nauhoitettuja keskusteluja, koska pystyi toistamaan nauhoituksen yhä uudelleen ja uudelleen, samalla tarkentaen siitä tehtävää tekstinnöstä eli litteraatiota. Lisäksi nauhoitteet ja litteraatiot mahdollistivat toisten tutkijoiden pääsyn samojen havaintojen äärelle, joten heillä oli tilaisuus esittää esimerkiksi eriäviä mielipiteitä aineiston tulkinnasta ja kehittää näin tutkimusta eteenpäin. (Sacks 1984, 26.) Käytän keskusteluanalyysia tutkielmani työvälineenä samasta syystä: ryhmämuotoisen elintapaohjauksen vuorovaikutuksen tutkimus on suhteellisen tuore ilmiö, joten analyysivaiheessa muun tutkimusryhmän kommentit ja näkemykset tutkimusaineiston keskusteluissa tuotetuista toiminnoista ovat erittäin hyödyllisiä.

Keskusteluanalyysin kehittämisen alkutaipaleella ensijaisina tutkimuskohteina olivat arkikeskustelut. Ennen epäsymmetrisen vuorovaikutuksen tutkimista oli tiedettävä, mitkä keskustelupiirteet ovat nimenomaisia vertaisten välisessä vuorovaikutuksessa. Garfinkelin oletus käyttäytymisen symmetrisestä tuottamisesta ja tulkinnasta jaettujen menettelytapojen avulla ohjasi keskusteluanalyysin harjoittajia. (Heritage 1996, 234—236.) Keskusteluanalyysin lähtökohdaksi ovatkin muodostuneet seuraavat oletukset:

- (1) vuorovaikutus on rakenteellisesti järjestynyttä
- (2) osallistuessaan vuorovaikutukseen asianosaiset ottavat huomioon kontekstin
- (3) nämä kaksi piirrettä läpäisevät vuorovaikutuksen niin, ettei mitään yksityiskohtaa voida pitää sattumanvaraisena (Heritage 1996, 236).

Kielen avulla ihmiset saavuttavat jaetun ymmärryksen heidän vuorovaikutuksensa merkityksestä. Kielitieteellinen tutkimus on osoittanut puheenvuoroilla tehtävän esimerkiksi kannanottoja, arviointeja, selontekoja ja pyyntöjä. Keskustelunanalyysillä tutkitaan, miten tällaiset puheenvuorot järjestyvät toiminnoiksi esimerkiksi vuorottelemalla sekä edelliseen ja seuraavaan vuoroon orientoitumalla. (Hakulinen 1998, 13—15.) Vuorottelemisen ja puheen organisoituminen yhtenäisiksi toimintajaksoiksi kuuluvat *sekventiaalisen järjestyksen* piiriin. Näitä menettelytapoja, joihin vuorovaikutuksen osapuolet suuntautuvat, kutsutaan keskustelunanalyysin perusmekanismeiksi eli *vuorottelu-* ja *sekvenssijäsennyksiksi*. (Schegloff 2007, 1—12.)

Vuorottelujäsennys

Sacks kirjoittaa yhdessä Emanuel Schegloffin ja Gail Jeffersonin (1974) kanssa vuorottelun olevan sosiaalisen organisoitumisen ytimessä. Vuorottelujäsennystä voidaan tarkastella kahden keskeisen kysymyksen kautta:

- (1) Miten puheenvuorot rakentuvat?
- (2) Miten vuorot jakautuvat keskustelussa?

Vuorottelujäsennys sopeutuu meneillään olevaan toimintaan, joten se on jossain määrin riippuvainen kontekstista. Toisaalta se muoaa kontekstia, koska tietynlainen *vuoronrakenneyksikkö* (engl. *turn-constructional component*) luo raamit seuraavalle puheenvuorolle. Vuoronrakenneyksikkö tarkoittaa lausumaa, joka on havaittavissa puheessa tietynlaiseksi jaksoksi ja täten vuorottelujäsennyksen perustaksi. Useimmiten keskustelua säädetään siten, että vain yksi ihminen puhuu kerrallaan ja seuraavan puhujan vuoro määräytyy joko äänessä olevan henkilön valitsemalla tavalla tai sitten seuraavaksi ennättävä saa lausumavuoron ja valitsee itsensä puhujaksi. Vuorovaikutuskohtaa, jossa puhuja vaihtuu, nimitetään *siirtymän mahdollistavaksi kohdaksi* (engl. *transition relevance place*). Kielioppi, äänensävy ja konteksti ovat osana vuoron vaihtumista, jota keskustelijat yhdessä säätelevät. Vuorovaikutuksessa ilmaistavien lausumien pituus ja vuorojen jakelutekniikka vaihtelevat. Lisäksi yhdessä lausumassa voi olla useita siirtymän mahdollistavia kohtia. Keskeistä on kiinnittää huomio siihen, mitä toimintoa vuoron rakenneyksikkö tietynlaisessa muodossaan toteuttaa ja mihin siirtymän mahdollistava kohta sijoittuu. (Sacks ym. 1974, 696—704; Hakulinen 1998, 42—47; Schegloff 2007, 4.) Analyysissäni tarkastelen tiimityön rakentumista juuri tästä näkökulmasta, eli kuinka vuorottelu toimii yhtenä tiimityön rakennusaineena esimerkiksi tietynlaisen puheenvuoron jakelutekniikan myötä.

Tutkimusaineistossani selkeitä siirtymän mahdollistavia kohtia ovat esimerkiksi kysymykset, jotka kieliopillisesti muodostavat koherentin lausuman ja päättyvät laskevaan äänensävyyn, joka ei enteile jatkoa (kts. Auer 1996, 60). Katsotaan uudelleen esimerkkioitetta, jota käytin aikaisemmin osassa 4.1. Nyt otteessa on myös mukana ohjaajan kysymys, johon Merja vastaa.

Ohjaaja: *Koetteko olevanne stressaantuneita?*

Merja: *Kyllä mua ainaki stressaa.*

Lausuma muodostaa syntaktisen kokonaisuuden (Tallerman 1998, 22—23) ja kysymys on suunnattu koko ryhmälle (*koetteko*), joten Merja valitsee itsensä seuraavaksi puhujaksi siirtymän mahdollistavassa kohdassa. Ohjaajan vuoro toteuttaa tiedustelua, joka rajaa seuraavan puheenvuoron rakennetta ja toimintavaihtoehtoja. Vuorotteluun kytkeytyykin vahvasti toimintopareihin pohjaava sekvenssijäsennys (Schegloff 2007, 1—12), johon paneudun seuraavaksi.

Sekvenssijäsennys

Sekvenssijäsennys ilmenee keskusteluun osallistuvien henkilöiden tapana sijoittaa puheenvuoronsa sillä tavoin, että ne kiinnittyvät toisiinsa ja muodostavat toimintajaksoja eli *sekvenssejä*. Puheenvuorot ennakoivat aina joltakin osin sitä, minkälainen jatko sen jälkeen on odotettavissa. Samalla tavoin puheenvuorot myös laaditaan sopiviksi edeltäviin vuoroihin. (Raevaara 1998, 75.) Käytettäessä sekvenssijäsennystä analyysivälineenä, kiinnitetään siis huomiota keskustelijoiden menettelytapoihin. Toimintoja ei nimetä etukäteen ja etsitään sopivaksi tutkijan teoreettiseen luokitukseen (Schegloff 2007, 8).

Sekventiaalisuus näkyy erityisesti jälkimmäisissä puheenvuoroissa, sillä ensimmäisen puhetoiminnon arviointi ja käsittely tehdään vasta seuraavassa julkilausutussa vuorossa. Esimerkiksi kysymys ja vastaus ilmentävät ennakoitavaa vuoron muotoilua sekä edeltävän puheenvuoron käsittelyä tietynlaisena toimintona, kysymyksenä. Tällaista toimintoparia on keskustelunanalyysin alaisuudessa nimitetty *vieruspariksi*. Parittaisia yhteenliittymiä rakentuu keskustelussa monissa muissakin kuin pelkän kysymys-vastaus-parin muodossa. Yhteenliittymät eivät välttämättä toteudu perättäisinä toimintoina, vaan väliin voi mahtua esimerkiksi tarkentavia kysymyksiä tai välisekvenssejä, ennen kuin vastaus tuotetaan. (Heritage 1996, 236—292; Schegloff 2007, 13—27.) Schegloff ja Sacks (1973, 295—296) kuvailevat vierusparien olevan:

- (1) kahden puheenvuoron yhteenliittymiä
- (2) eri puhujien esittämiä

- (3) vierekkäisiä; yksi seuraa toista
- (4) järjestyneitä suhteessa toisiinsa etu- ja jälkijäseniksi sillä tavoin, että
- (5) mikä tahansa jälkijäsen ei voi seurata mitä tahansa etujäsentä, vaan ne muodostavat yhtenäisen toimintatyypin.

Jo tutuksi tullut esimerkkiote tutkimusaineistostani ilmentää vierusparin logiikkaa:

Ohjaaja: *Koetteko olevanne stressaantuneita?*

Merja: *Kyllä mua ainaki stressaa.*

Sen lisäksi, että otteesta on havaittavissa vuorottelun keskeiset piirteet, löytyy siitä myös vierusparin mahdollistavia elementtejä. Ohjaajan kysymys toimintona määrittää seuraavaksi relevantiksi puheenvuoroksi vastauksen. Merjan vastauksesta on havaittavissa tulkinta, että hän on käsittänyt ohjaajan puheenvuoron kysymykseksi ja vastaus on laadittu sopivaksi suhteessa ohjaajan edeltävään vuoroon.

Vierusparien kaltaisia toimintoja keskustelun perusmekanismina tutkitaan keskusteluanalyyysilla myös preferenssijäsennyksen näkökulmasta. Rakenteellinen jäsenitys perustuu piiloiseen ideaaliin siitä, etteivät keskustelun osallistujat halua suoranaisesti ilmaista erimielisyyttään riskeerataksaan jaettua ymmärrystä, vaan vuorovaikutuksen kulkua ohjaa samanmielisyys (Pomerantz 1984). Edeltävään puheenvuoroon pyritään vastaamaan odotuksenmukaisella tavalla, eli preferoidusti. Ei-odotuksenmukaista vastausta kutsutaan preferoimattomaksi. (Tainio 1998, 96—110.) Odotuksenmukaiset vastaukset tuotetaan yleensä suoraviivaisesti ja viivyttämättä, kun taas preferoimattomia vastauksia lykätään ja ne muotoillaan useimmiten lievennetyiksi (Heritage 1996, 261—266). Toisinaan ei-odotuksenmukaisia toimintoja pyritään välttämään kokonaan ja preferoimaton vuoro voi olla myös sekvenssin aloittanut lausuma. Esimerkiksi pyyntö saatetaan muotoilla monipolviseksi ja esikysymyksiä sisältäväksi suoran kysymyksen sijaan. (Levinson 1983, 333—355.) Tutkielmani analyyysissa hyödynnän preferenssin käsitettä etenkin siinä vaiheessa, kun tarkastelen tiimityöhön kutsumista ja vuorovaikutuskulkuja, joissa tiimiin ei liitytä erimielisyyden vuoksi.

Yksinkertaisimmillaan vieruspari voi siis totetua esimerkkiotteen muodossa, mutta keskustelussa saattaa ilmetä esimerkiksi esisekvenssejä, välisekvenssejä, jälkilaajennuksia tai sekvenssin sulkevia sekvenssejä. Yleinen vierusparien väliin sijoituva jakso on esimerkiksi *korjausjäsenitys*, jolla selvitetään ymmärtämis- tai kuulemisongelmia jaetun ymmärryksen säilyttämiseksi. (Stivers 2013,

191; Schegloff 1992.) Keskustelut voivat myös rakentua sekventiaalisesti siten, ettei vierusparijäsennys toteudu ollenkaan. (Schegloff 2007, 9.) Lisäksi tutkimusaineistossani esiintyvää kertomista säädellään vuorovaikutuksessa eri tavoin, kuin vieruspareja. Kerrontaan yleensä lisätään vuoronrakenneyksiköitä ilman keskeytyksiä ja puheenvuorot kestävät tavallista pidempään. (Sacks 1974, 337—353.) Tutkimusaineiston ryhmätapaamisille on varsin tyypillistä, että vuorottelu- ja sekvenssijäsennykset muodostavat monenlaisia variaatioita, sillä keskusteluun osallistuu useita henkilöitä ja ryhmissä jaetaan runsaasti kertomuksia elintapamuutosta haastaneista tilanteista.

Monenkeskisyys ja episteeminen asemoituminen

Keskustelun perusjäsenyyksiä täytyy hieman soveltaa, kun eritellään tiimityön muodostumista kolmen tai useamman hengen keskusteluissa. Ryhmän jäsenten kesken voi syntyä rinnakkaisia keskusteluja ja puheenvuoroista saatetaan kilpailla, joten puhujan vaihtuminen ei noudata samanlaista kaavaa kuin kahden hengen keskusteluissa. Siirtymän mahdollistavien kohtien tarkastelun lisäksi on oleellista kiinnittää huomiota siihen, *kuka* puhuu seuraavaksi, sillä tähän keskustelijatkin orientoituvat. (Londen 1998, 56—74.)

Monenkeskisissä keskusteluissa saattaa ilmetä vaihtelevia episteemisiä, eli tiedollisia, asemoitumisia suhteessa puheenaiheisiin. Nämä asemoitumiset näkyvät vuorottelussa ja sekvenssien organisoitumisessa, sillä episteeminen status vaikuttaa puheenvuorojen jakamiseen ja mahdollisuuteen osallistua keskusteluun. Lisäksi se ilmenee lausumissa oletuksina keskustelijoiden tiedollisista asemoitumisista. (Heritage 2012, 2013). Vuorovaikutustutkimuksessa (Pomerantz 1980) on korostettu tyyppin 1 ja tyyppin 2 tietämystä. Tyyppin 1 tietäminen ilmenee esimerkiksi puheenvuorojen muotoilemisessa, kun osoitetaan oma tai toisen henkilön ensikäden tietäminen suhteessa puheenaiheeseen. Tyyppin 2 tietäminen taas perustuu esimerkiksi epäilykseen tai välilliseen tietouteen, johon ei liity henkilökohtaista tapahtumien kokemista.

Akio Kamio (1997) jakaa tietämisen alueet tietävän (K+) ja tietämättömän (K-) asemoiteihin. Tiimityö kytkeytyy vahvasti tällaisiin episteemisiin statuksiin, sillä tiimiytyminen perustuu aikaisempien tutkimuksien mukaan nimenomaan siihen oletukseen, että tiedetään esimerkiksi mitä toisen kertoma kokemus hänelle merkitsee (Kangasharju 1996). Analyysissäni pyrin tuomaan esille miten tiimiytyminen mahdollistetaan vuorottelun keinoin, kuinka tiimi rakentuu sekventiaalisiksi toimintopareiksi tai kertomuksiksi ja millä tavoin episteemiset asemoitumiset ovat läsnä tiimiin kutsuttaessa, siihen liityttäessä tai yhteisten kertomusten muodostamisessa. Lisäksi tiimirakenne voi osaltaan muovata vuorovaikutuskäytänteitä ja sen hetkistä institutionaalista kontekstia (Kangasharju 1991). Käsittelenkin institutionaalisuutta teoreettisen katsantoni viimeisessä osassa.

Ankkuroituminen instituutioihin

Erik Allardtin (1983, 219—221) perinteinen sosiaalitieteellinen määritelmä käsittää instituution roolien ja normien säätelemäksi käyttäytymisen kokonaisuudeksi. Keskusteluanalyysin näkökulmasta on oleellista mieltää keskustelu itsessäänkin instituutioksi, sillä Heritagen (1996, 290) mukaan ”*instituutiot puhutaan olemassa oleviksi*” paikallisesti puheenvuorojen keinoin. Keskustelussa ovat läsnä keskustelun omat normit, mutta myös virallisempi yhteiskunnallinen instituutio (Peräkylä 1998, 179). Tutkimusaineistooni peilattuna tämä tarkoittaa sitä, että ohjausryhmä itsessään on osa terveydenhuollon instituutiota, mutta instituutio tehdään sosiaalisesti todelliseksi kielen ja vuorovaikutuskäytänteiden puitteissa.

Paul Drew ja John Heritage (1992, 29—53) ovat perehtyneet keskusteluanalyttisiin institutionaalisen vuorovaikutuksen tutkimuksiin. He tiivistävät löytämänsä havainnot seitsemään piirteeseen. Ne kuvaavat niitä puheen ulottuvuuksia, joilla institutionaalisuus luodaan läsnä olevaksi. Piirteet ovat sanojen ja kuvausten valinta, responsiivisen toiminnan valinta, toiminnan kielellinen muotoileminen, sekvenssien rakenteet, keskustelun kokonaisrakenne, ammatillinen neutraalisuus ja vuorovaikutuksen epäsymmetrisyys. Kuvailen näitä ulottuvuuksia tutkimusaineistoni esimerkkioitteella, joka on aikaisempaa laajemmassa muodossa:

Ohjaaja: *Koetteko olevanne stressaantuneita?*

Merja: *Kyllä mua ainaki stressaa eikä sitä voi edes mitenkään helpottaa.*

Esimerkkioitteessa *sanojen ja kuvausten valinta* näkyy ohjaajan tavassa kysyä ryhmän jäsenten stressitilanteista kokemuksen kautta. Kysymyksen muotoilu ”koetteko olevanne” tekee siitä institutionaalisen, sillä ohjaaja tiedustelee ryhmän jäsenten vointia osoittamalla ammatillista intressiä asian suhteen. Kysymys on samankaltainen, kuin esimerkiksi lääkärin vastaanotolla esitetty kysymys ”Koetteko nukkuvanne hyvin?”. *Responsiivisen toiminnan valinta* taas liittyy sekventiaalisuuteen. Ohjaajan kysymys luo odotuksen tietynlaiselle jälkijäsenenen tyyppille, esimerkiksi kyllä tai ei -muotoiselle vastaukselle, mutta Merja muotoilee puheenvuoronsa huolenkerronnaksi (Jefferson 1988; Ruusuvuori 2005), jolloin se mahdollistaa esimerkiksi tiimiytymisen syntymisen (kts. lisää analyysiluvusta 6.1).

Valinta kuvata omaa ongelmallista asiaintilaa on *toiminnan kielellistä muotoilemista*, jolla viedään keskustelua omien sen hetkisten institutionaalisten tavoitteiden suuntaan. Muokattu esimerkkioite palvelee myös *sekvenssirakenteeltaan* sen hetkistä toimintaa, kun ohjaaja saa tiedustelukysymykseen

vastauksen. *Keskustelun kokonaisrakenne* voisi muodostua esimerkkiotteen pohjalta niin, että Merjan huolen kerronta saa ymmärtävän vastauksen, tiimiin liitytään ja huoli käsitellään yhdessä (kts. lisää analyysiluvusta 6.1). *Ammatillinen neutraalisuus* voisi olla selkeimmillään ohjaajan seuraavassa puheenvuorossa Merjan kerronnan jälkeen, jos hän esimerkiksi kuittaisi huolen neutraalilla *joo*-partikkelilla, sen sijaan että jakaisi Merjan kanssa stressikokemuksen joka rakentaisi alustan tiimityölle. *Vuorovaikutuksen epäsymmetrisyys* ilmenee esimerkkiotteessa erityisesti siltä osin, että ohjaaja voi esittää tiedustelukysymyksen ryhmän jäsenille, mutta olisi jokseenkin erikoista, jos joku ryhmäläisistä kysyi saman kysymyksen ohjaajalta.

Levinson (1979) esittää, että instituutiot osittain rajoittavat vuorovaikutusta ja ohjaavat keskustelun osapuolten tapoja tehdä tulkintoja toisten toiminnoista (Heritage 1996, 281 mukaan). Esimerkkiotteesta on löydettävissä perustelut Levinsonin väitteelle: ohjaajan kysymys ja Merjan vastaus näyttäytyvät elintapaohjausryhmän institutionaalisessa kontekstissa ymmärrettäviltä keskustelun osallisille. Institutionaalisen vuorovaikutuksen piirteitä ei kuitenkaan voida pitää institutionaalisen kontekstin itseisarvona. Institutionaalisiin tilanteisiin voi mahtua paljon vertaisten keskusteluille tyypillisiä piirteitä ja institutionaalisia ulottuvuuksia löytyy puolestaan arjen keskusteluista. Esimerkiksi tiedustelevia kysymyksiä tai epäsymmetrisiä asemoitumisia voi ilmetä vaikkapa sisarusten kesken. Institutionaalinen konteksti saadaan siis aikaan puheen sisällä. (Heritage 1996, 281.)

5 Ohjausryhmät tutkimusaineistona

5.1 Hankinta ja esittely

Tutkimusaineisto on kerätty vuosina 2007—2010 Suomen Akatemian tutkimusohjelman ”Ravinto, elintarvikkeet ja terveys” -hankkeen “The Effectiveness and Feasibility of Activating Counseling Methods and Videoconferences in the Dietary Group Counseling” puitteissa (Laitinen ym. 2010). Hanketta on myös kutsuttu nimityksellä *Elviira*. Aineistoni koostuu videoiduista tapaamisista, joihin osallistuivat ohjaajana toimiva ravitsemusterapeutti ja 5—9 henkilöstä muodostuva työikäisten ohjausryhmä. Ohjausryhmiä ja ohjaajia oli useita. Jokaisella ohjausryhmän jäsenellä on ollut korkea riski sairastua tyypin 2 diabetekseen.

Ryhmät kokoontuivat yhteensä viisi kertaa. Yksi ohjauskerta kesti noin 90 minuuttia ja ohjausryhmien struktuuri perustui ennalta määrättyihin tehtäviin. Käytössäni on ollut kaikilta ryhmillä tallennettuja ohjauskertoja, mutta lopullinen tutkimusaineistoni rajautui viiden ohjausryhmän videotuihin tapaamisiin (4 x 90 min/ryhmä). Anssi Peräkylä (2004, 288) korostaa, että videoaineistojen reliabiliteetin arvioimisessa on kiinnitettävä huomiota niiden tekniseen laadukkuuteen ja litteraatioiden riittävään tarkkuuteen. En ole voinut vaikuttaa videoiden laadukkuuteen, mutta litteraatioihin pyrin purkamaan mahdollisimman tarkasti vuorovaikutuksen yksityiskohdat. Käyttämäni litteraatiomerkit löytyvät Liitteestä 1.

5.2 Tutkimusetiikka

Tutkimushanke on saanut aineiston käyttöön luvan Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin eettiseltä toimikunnalta. Osallistujilta on pyydetty tutkimuslupa ja heille on annettu sekä suullista että kirjallista tietoa tutkimuksesta. Huolehdin tutkimusaineistossa olevien henkilöiden anonymiteetista ja aineiston luottamuksellisesta säilyttämisestä tutkimuseettisten periaatteiden mukaisesti (TENK 2013; Kuula 2006). Muutan esimerkiksi henkilöihin, paikkoihin ja ammatteihin viittaavat nimitykset, jotta identiteettien tunnistamisriski on minimoitu.

Tutkimusaineistoon pääsevät käsiksi vain tutkimushankkeen osalliset tutkijat, ja käsittelen tutkimusaineistoa tutkimushankkeen vaitiolositoumuksen edellyttämällä tavalla. Olen harkinnut tarkkaan, mitkä keskustelujaksot esitän kirjallisessa analyysiosiossa. Analyysissäni en keskity yksittäisen henkilön puhetapoihin tai persoonallisuuden piirteisiin, vaan tietynlaisten vuorovaikutusjaksojen kuvailemiseen. Seuraavaksi esittelen tutkimuskysymyksieni ohjaaman vuorovaikutusjaksojen kartoitusvaiheen, analyysini kulun ja tutkimusaineiston annin.

6 Tiimien rakentuminen elintapaohjausryhmissä

Analyysiani ovat ohjanneet tutkimuskysymykset: *minkälaisilla puhekäytänteillä tiimit rakennetaan elintapaohjausryhmän vuorovaikutuksessa ja miten ne ilmentävät sosiaalista tukea?* Aloitin analyysini havainnoimalla videoiduissa tapaamisissa tuotettua tiimipuhetta. Valitsin kahdelta ohjausryhmältä ensimmäiset ja viimeiset tapaamiskerrat, joissa kuvailtiin kuvakorttien avulla omaa tilannetta painonhallinnan suhteen, sillä oletin niihin liittyvän emotionaalista latautuneisuutta puhujien osalta. Huomasin, ettei kerronnan ympärille syntynyt sellaisia keskustelujaksoja, joissa olisi selkeästi ilmaistu sosiaalista tukea toisten ryhmäläisten osalta ja näin ollen muodostettu vuorovaikutuksellisia tiimejä. Laajensin aineistoani ottamalla tarkasteltaviksi videoiksi yhteensä viideltä ohjausryhmältä toiset, kolmannet ja neljännet tapaamiskerrat. Havaittuani sosiaaliseen tukeen viittaavia vuorovaikutusjaksoja litteroin kirjalliseksi kaikki nämä toimintajaksot sekä niitä edeltävät että seuraavat puheenvuorot kokonaiskuvan hahmottamista varten.

Tiimiytymisiä löytyi valitsemistani tapaamisista yhteensä 15 kappaletta, joista valitsin yhdeksän esimerkkiotetta analyysini tueksi. Kaikki tiimiytymisotteet olisivat olleet kelpoja analyysiin, mutta päätin varmistaa analyysini selkeyden rajaamalla esimerkkien määrää. Litteroituihin otteisiin olen merkinnyt puheenvuorojen lisäksi nonverbaaleja huomioita kuten taukoja, äänenpainoja ja sävelkorkeuksia, päällekkäisyyksiä, hengityksiä ja äänenlaadun muutoksia. Katset ovat tekstinnöksissä mukana tiimiytymisen kannalta merkityksellisissä kohdissa. Ravitsemusterapeutista käytän lyhennettä RTE, lukuun ottamatta ensimmäistä otetta, jossa ryhmän vetäjänä toimi poikkeuksellisesti toinen terveydenhoitoalan ammattilainen. Ryhmän jäsenten puheenvuoroja edeltää heidän anonymisoitujen nimiensä kolme ensimmäistä kirjainta ja vuorovaikutuksen seuraamisen helpottamiseksi litteraatiot sisältävät rivinumeroinnin. Nuolien tarkoituksena on korostaa yhteenliittymien paikkoja.

Analyysilukuni rakentuu neljän tiimityötä kuvailevan luokan kokonaisuudeksi. Luokat ovat nimityksiltään seuraavat: (1) *Kokemuksen jakaminen* (2) *Yhdessä kertominen* (3) *Argumentointi* ja (4) *Tiimin puuttuminen*. Luokkien tarkoituksena on kuvata, minkälaisen sosiaalisen tuen muotoon esimerkkioitteiden tiimit ovat yhteydessä. Luokat eivät sulje toisiaan pois, vaan sisältävät samankaltaisia tuen muotoja. Jokaisen esimerkkioitteiden kohdalla tarkastelen tiimiytymistä keskusteluanalyttisen tutkimuksen esiintuomien puhekäytänteiden, vuorottelun ja sekventiaalisten toimintajaksojen, valossa. Lisäksi viimeisessä otteessa on huomioitu preferenssijäsennyksen näkökulma.

Analyysini etenee ohjausryhmän jäsenten haasteellisten kokemusten käsittelystä syvemmälle ymmärryksen ja tietämyksen tasolle, emotionaaliseen tiimiytymiseen. Tämän jälkeen esittelen yhteisen kertomisen muodostamia tiimejä ja argumentoinnista syntyvää kahden tiimin ilmiötä sekä alkuperäisenä kohdeltavaan tiimiin samaistumista. Lopuksi nostan esiin poikkeaman suhteessa edellisiin luokituksiin, kun yhteenliittymän mahdollisuudesta huolimatta tiimiä ei synny ja vastaan kolmanteen tutkimuskysymykseeni, *miten tiimiytyminen jää muodostumatta?*

6.1 Kokemuksen jakaminen

Tässä osiossa esittelen neljä esimerkkiotetta, joissa kaikissa tiimiytyminen on sidoksissa jaetun kokemuksen muodostumiseen keskustelussa. Kokemuksen jakaminen on läsnä analyysiluvun muissakin esimerkkioitteissa, mutta tämän osion vuorovaikutuskuluissa se on puheikäytänteiden rakentamana tiimi-toimintona kaikista keskeisimmässä roolissa.

Esimerkki 1.

Luokkakavereiden tiimi

Ryhmässä käsitellään tehtävää, jossa mietitään, miltä hyvä tulevaisuus näyttää vuoden kuluttua, mistä asioista he ovat oman terveydentilansa kohdalla olleet huolissaan ja miten ryhmän jäsenet ovat itse vaikuttaneet positiiviseen kehitykseen elintapamuutoksessa. Tiinan vastaus on jatkoa hänen aikaisemmalle kierrosvuorolleen, joka on käsitelty liikunnan aloittamista ja painonpudottamista:

01 TII: ja sitte tuo alottamine tuosa että mistä oli sillo
02 vuosi sitte .h=huolissani ((katsoo Lauraa)) ni minä
03 olin kyllä jalakoistani huolissaa että mite j(h)aksan
04 lähtiä alottaan sen että ku oli niin
05 sitä on niin paljon vieläki ylipainoa mutta silloin
06 silloin vielä alussa ni se oli, (1.5) se oli mulle
07 niinkö kaikista vaikein se
08 alaku. ((katsoo ohjaajaa))
09 RTE: joo, ((nyökkää))
10 TII: mutta sittekö se °rupes tippumaa ni se lähti sitte°.
11 OHJ: just.= ((nyökkää))

12 TII: =ja kerralla sittekö muutti. (1.8) minäki olin semmone
13 pullahiiri. ((katsoo Lauraa))heh heh.
14 LAU: he[h heh.
15 PIR: [heh heh.= ((katsoo Tiinaa))
-> LAU: =nii mehä Tiinan kans vissii ollaa oltu aina.=
-> ((Katsoo Tiinaa))
-> TII: £nii me ollaan [oltu£, ((Katsoo Lauraa ja tökkäisee
-> häntä käsivarteen))
-> LAU: [ainaki samalla luokalla oltu.
-> TII: nii me ollaan oltu samalla luokalla Lauran kans
-> koulusa. ((katsoo ohjaajaa))
23 OHJ: £nih£. ((nyökkää))
24 TII: se on aina ollu kyllä sama.
25 OHJ: £.mm£ ((nyökkää))
-> TII: nii ja sitte kö [sitä on
27 LAU: [vähä mullaki,
-> TII: penikasta asti ollu semmone punk- [punkerö. ((katsoo
-> Lauraa))
-> LAU: [°joo nii o°.
-> ((nyökkää, katsoo ensin Tiinaa ja sitten ohjaajaa))
32 OHJ: mm. ((nyökkää))

Riveillä 1—8 Tiina vastaa ohjaajan esittämään kysymykseen kertomalla mistä on ollut huolissaan oman terveydentilansa kohdalla ja mainitsee onnistuneen painonpudotuksen, josta on jo puhunut

aikaisemmin keskustelun aikana (r. 8 *mutta sittekö se rupes tippumaa ni se lähti sitte*). Riveillä 9³ ja 11 ravitsemusterapeutti vastaanottaa Tiinan kertomuksen, jonka jälkeen Tiina täydentää kertomustaan mainitsemalla olleensa pullahiiri ja verbin aikamuodosta päätellen muutos pullansyönnin suhteen on mitä ilmeisimmin tapahtunut (r. 12—13 *olin*). Puheenvuoronsa päätteeksi Tiina nauraa. Tiina nauraa siirtymän mahdollistavassa kohdassa ja katsoo ennen naurua Lauraa, minkä voi käsittää kutsuksi muille liittyä mukaan nauramaan. Samalla hän tarjoaa hauskan asian yhdessä jaettavaksi (Haakana 2001, 135—159). Laura ja myös Pirjo yhtyvät Tiinan nauruun (r. 14—15).

Laura ottaa puheenvuoron heti Pirjon nauramisen päätyttyä ja puheenvuorossaan esittää itsensä osana tiimiä, koska puhuu myös Tiinan kokemuksen puolesta ja katseellaan kohtelee Tiinaa osana *pullahiiri*-tiimiä (r. 14). Tiina vahvistaa tiimiytymisen samanmielisyyttä osoittamalla ja fyysisellä eleellään, kun tökkäisee Lauraa käteen samalla kun hymyilee ja puhuu hänelle (r. 18—19 *nii me ollaan oltu*). Tiinan aikaisempi nauruun kutsuminen on mahdollisesti ensiaskel yhteenliittymälle, joka toteutuu keskustelijoiden myöhemmissä puheenvuoroissa. Rivillä 20 Laura tuo esiin sosiaalisen suhteen yhteyden (Gordon 2003) tiimiin ruokailutapojen lisäksi: he ovat olleet samalla luokalla koulussa. Rivillä 28 Tiina lisää pullansyöntiin vielä uuden selittävän tekijän, kun mainitsee olleensa lapsesta saakka *punkero* ja Laura yhtyy tähänkin kuvaukseen nyökkäämällä ja katsoo ohjaajaa puheenvuoronsa päätteeksi (r. 30—31).

Otteessa tiimi tehdään vuorovaikutuksessa näkyväksi, kun oman toiminnan kuvaileminen tarjotaan yhdessä naurettavaksi ja puheenvuoroja jaetaan osoittamalla katseella seuraava puhuja. Ensimmäisen kerran tiimiytyminen tuotetaan omana kannanottovuoronaan ja tämä vahvistetaan jälkijäsenen muodossa. Tiimiytyminen tuotetaan uudelleen tiimiin alun perin osanottajaksi kutsutun puheenvuorossa myöhemmin samalla tavalla. Vuorovaikutuskeinojen lisäksi taustalla vaikuttava sosiaalinen suhde (koulutoveruus), on tiimiin linkittyvien samanarvoisten episteemisten asemien (K+) ja keskinäisen tuen mahdollistava elementti. Ote on siltä osin erityinen verrattuna tuleviin esimerkkeihin, että tiimin jäsenet samaistuvat itsestä esitettyyn määritelmään (*pullahiiri* ja *punkero*). Laura ilmaisee puheenvuoroillaan, ettei Tiina ole ollut yksin liialliseen pullansyöntiin viittaavaan kokemuksen kanssa, vaan hän jakaa tämän saman kokemuksen ja itsekategorisoinnin. Seuraavissa

---

³ Dialogipartikkelia *joo*, on käyttöyhteydestä riippuen tulkittu keskusteluanalyttisessä tutkimusperinteessä muun muassa merkinä kuulijaksi asettautumisesta, samanmielisyyden osoittamisesta tai sekvenssin päätöksestä (Sorjonen 2001, 209—247). Olen tulkinnut tasaiseen sekä nousevaan intonaatioon päättyvät ”joo” -partikkelit minimipalautteeksi siitä, että kertomuksen vastaanottaja on vastaanottanut edeltävät vuorot ja asettautuu kuuntelijaksi.

otteissa tiimiytyminen liittyy itsekategorisoinnin sijaan enemmänkin oman toiminnan, haastavien tekijöiden ja tunnekokemusten kuvailemiseen.

Esimerkki 2.

Iltavuorolaisten tiimi

Keskustelukatkelmassa tiimiytyminen toteutuu vuorovaikutuksessa kahdella eri tavalla: keskustelijat orientoituvat tiimin jäseniksi ja tiimin ulkopuoliset henkilöt kohtelevat heitä samaan sosiaaliseen yksikköön kuuluvina. Keskustelujakso sijoittuu edellisellä kerralla annetun kotitehtävän käsittelemiseen, jota varten ryhmän jäsenten on täytynyt kirjata ylös syömisenhallintaan liittyviä onnistumisia ja haasteita. Ravitsemusterapeutin kysymys (r. 1) vie tehtävän läpikäyntiä eteenpäin:

01 RTE: onko täällä haastepuolella nii ni semmosia asioita mitkä
02 tuota (.) haluaisitte ottaa esille. (3.0) minkälaiset
03 tilanteet on, on hankalia syömisen=
04 SIL: =no kyllähän ne semmoset tilanteet ollu että on
05 ollu kymmenen kakstoista tuntia töissä
06 [ja sitte mennee kotia, ((Katsoo Joonaa))
-> JOO: [sitte kello on vaikka
08 kuinka paljon.
09 ESK: [nii,
-> SIL: [ja on ↑yksin kotona ni se on [↑kaikista
11 JOO: [mm.
12 SIL: pahin. ((Katsoo Joonaa))
-> JOO: mm kyllä sama täällä.
14 SIL: eh heh heh heh. ((Katsoo Joonaa))

Rivillä 4 Silja vastaa ravitsemusterapeutin kysymykseen, että syömisenhallinnan kannalta haasteellisia tilanteita ovat pitkät työpäivät. Puheenvuoronsa aikana Silja kohdistaa katseensa Joonaan, joka yhtyy Siljan vastaukseen (r. 7) lauseopillisesti siirtymän mahdollistavassa kohdassa (r. 6) ja ryhtyy täydentämään Siljan edelleen jatkuvaa vuoroa toteamalla kellon olevan *vaikka kuinka paljon* kaksitoista tuntia kestäneen työpäivän jälkeen. Vuoroa täydentämällä hän kohtelee itseään tiimiin kuuluvana, saman tietämyksen jakavana henkilönä (K+). Silja jatkaa vuoroaan (r. 10) merkitsemällä *ja* -sanalla puheenvuoronsa olevan jatkoa edelliselle vastaukselleen, joka intonaatioltaan enteilee jatkuvuutta, että *kaikista pahin* on yksin kotona oleminen syömisenhallinnan

onnistumisen kannalta. Joonaa ilmaisee lähellä puhujanvaihdoskohtaa dialogipartikkelin *mm* (r. 11) ja asettautuu tällä tavoin Siljan puheenvuoron vastaanottajaksi (vrt. Hakulinen 1998, 50). Siljan vuoron päätteeksi Joonaa esittää toistamiseen kuuluvansa Siljan kanssa samaan tiimiin myös ongelmalliseksi koetun yksinolon osalta (r. 13). Silja avaa paikan yhteenliittymiselle, kun vastaa ravitsemusterapeutin kysymykseen, mutta osoittaa katseellaan puheenvuoronsa suunnatuksi Joonallekin. Varsinainen tiimiytyminen saa alkunsa Joonan tekemien tulkintojen pohjalta Siljan puheenvuoroista. Ensimmäisessä tiimiytymisvuorossa hän esittää Siljan mainitsemien kaksitoistatuntisten työpäivien ongelmallisuuden viittaavaan myöhäiseen kotiintuloaikaan ja toisessa tiimiytymisvuorossa käyttämällä ilmaisua *sama täällä*, hän asemoi itsensä saman kokemuksen jakavaksi osapuoleksi. Silja ei korjaa Joonan tulkintaa vääräksi, vaan jatkaa vuoroaan ja Joonan toisen tiimivuoron päätteeksi hän nauraa katsoen samalla Joonaa.

Myös Esko osallistuu keskusteluun (r. 9) yhtäaikaaisesti Siljan kanssa dialogipartikkelilla *nii*, jonka voi tulkita joko kuulijaksi asettautumisenä tai enteilevänä puheenvuoron ottamisena, sillä keskustelun edetessä hän esittää tiimin jäsenille kysymyksen (r. 28, 35—36), joka hieman kyseenalaistaa heidän haastekokemustaan. Ennen sitä Joonan ja Siljan tiimiytymisen tekee näkyväksi myös tiimin ulkopuolinen henkilö, Antero, joka liittyy Karin mukaan kollektiiviin (r. 15):

-> ANT: tää on vähän [sama homma ku Karilla, teiän pittää niinku
16 SIL: [heh heh.
-> ANT: mennä yhtä matka [sinne, ((Katsoo Siljaa))
18 JOO: [nakkikopilla käyvä väillä heh
19 KAR: [he he
20 ANT: [heh heh
21 SIL: [heh heh heh
22 JOO: kotimatalla.
23 PET: ei oo niin nälkä kun kotia pääsee.
24 ANT: heh [heh.
25 SIL: [heh heh heh.=

Antero muotoilee tiimiin liittämisen käyttämällä ilmaisua *sama homma*, viitaten tällä Kariin sekä mainitsemalla neuvossaan useamman osapuolen (*teiän pittää*), jolloin puheenvuoron vastaanottajia kohdellaan yhtenäisenä tiiminä. Puheenvuoron päätteeksi Antero katsoo Siljaa, joka naurahtaa (r. 16). Jälleen kerran Joonaa tuottaa toisen keskustelijan puheenvuoron valmiiksi (r. 18) täydentämällä Anteron lausumaa ja ehdottaa *nakkikopilla* käymistä kotimatalla nälän helpottamiseksi. Joonaa

naurahtaa ja Kari, Antero sekä Silja yhtyvät nauruun. Nauruun yhtymistä tutkineiden Markku Haakanan (2001, 135—159) ja Philip Glennin (2003, 113—117) mukaan ensimmäinen nauraja kutsuu vuorovaikutuksen toiset osapuolet nauramaan hänen kanssaan *nauramisen arvoiselle asialle*, joka on tässä tapauksessa ehdotus nakkikopilla käymisestä. Naurujakson jälkeen Petri ilmaisee ymmärryksensä (r. 23) nälän helpottamisesta Anteron aloittaman ja Joonan humoristisesti täydentämän neuvon osalta. Seuraavaksi Joonaa ottaa puheenvuoron ja jatkaa haasteellisen tilanteen kuvaamista (r. 26):

-> JOO: =se on kyllä paha että ko o
27 [varsinki nyt ku on iltavuorossa
28 ESK: [eikö teillä oo ruokaa että ei e- eikö
29 ESK: ilta[vuorosa voi tai töisä ruokaa. ((katsoo Siljaa))
-> SIL: [nii, ((katsoo Joonaa))
31 JOO: [ni on aivan järkyttävä väli ku [yheksän
32 SIL: [hä?
33 JOO: aikaan kotona syö [vasta.
34 RTE: [((nyökkää ja katsoo Joonaa))
35 ESK: [ettekö te syö mittää ku te ootta
36 ylitöissä tai iltatöissä.
37 JOO: näläkä aiva hirvee.
-> SIL: [jos semmosen hirviän
39 ESK: [voileipää,
-> SIL: patongin [vetät mitä
-> KAR: [se on siis k- ((näyttää käsillä kokoa))
42 SIL: siellä on [ni hhh. ((pyörittelee silmiään))
-> KAR: [tuommonen [patonki.
-> ANT: [£nii eh heh£. ((imitoi syövänsä
-> suurta patonkia))
46 ESK: [e:i mut no nii mutta on siellä katos
47 KAR: [siitä sitä on vasta ähkyn saanu. ((katsoo
48 ensin Eskoa ja sitten ravitsemusterapeutteja))
49 SIL: heh heh heh.

-> (0.5) ((Silja ja Kari katsovat toisiaan hymyillen))
51 RTE: ((nyökkää ja katsoo Karia))
52 ESK: onhan siellä niitä voileipiä et voi [ite vaikka tauolla
-> KAR: [oon minä
-> >joskus< käynty joo.
-> SIL: [↑nii nii joo no
56 niin minä oon käynty tekemässäki niitä
57 [ruisleipiä ((katsoo Eskoa))
58 ESK: [joo.
59 SIL: [sieltä sitte aina kahavin kanssa]. ((katsoo
60 ravitsemusterapeuttia))
61 ESK: joo.

Kesken Joonan puheenvuoron Esko esittää tiimin jäsenille kysymyksen⁴ (r. 28—29) ja samaan aikaan Silja asettautuu Joonan vuoron kuuntelijaksi (r. 30). Riviltä 31 alkaen tilanteeseen muodostuu monenkeskiselle vuorovaikutukselle tyypillinen kahden keskustelun rinnakkaiselo Siljan ja Eskon (korjausjakso r. 32—36) sekä Joonan ja ravitsemusterapeutin välillä (Joonan katsoo puhuessaan terapeuttia ja hän nyökkää miehen puheenvuoron lähestyessä loppuaan r. 31—34). Korjausjakson jälkeen Silja ryhtyy vastaamaan Eskon kysymykseen (r. 38), jolloin Kari aktivoituu ja kohtelee Eskon *te*-muotoista puheenvuoroa myös hänelle, tiimin jäsenelle, osoitetuksi. Siljan vuoron kanssa päällekkäin Kari näyttää käsillään naisen mainitseman patongin kokoa (r. 41), ja Silja pyörittelee vuoronsa päätteeksi silmiään osoittaakseen Eskolle tämän kysymysmuotoisen nälän helpottamiseen liittyvän ehdotuksen olevan irrelevantti.

Kiinnostavaa on Anteron reaktio, sillä hän osallistuu Karin kuvailuun esittämällä syövänsä suurta patonkia (r. 44—45). Anteron eleet asemoivat hänet samanmieliseksi tiimin jäsenten kanssa, joskaan häntä ei lasketa yhdeksi tiimin jäseneksi, vaan pikemminkin heitä tukevaksi osapuoleksi. Kari vahvistaa Siljan ääri-ilmaisulla kuvaileman *hirviän* patongin syömisen mahdottomaksi vaihtoehdoksi vielä kertomalla ahkykokemuksestaan (r. 47). Siljan puheenvuoro ja Karin demonstraatio muodostavat sekventiaalisesti sosiaalisen tuen toimintajakson, yhteisen kokemuksen jakamisen. Kari katsoo Eskon lisäksi ravitsemusterapeuttia, jolloin puheenvuoro Eskon ehdotusta vastaan osoitetaan

---

⁴ Eskon kysymyksen *te*-muoto ja katse Siljaa kohti ovat toki tulkittavissa (jo olemassa olevan tiimin lisäksi) viittaavaksi vuorovaikutuksesta riippumattomaan laajempaankin tiimiin (vrt. Gordon 2003). Tässä tapauksessa siis organisaation työyhteisöön, jonka kaikki edustajat eivät välttämättä ole tilanteessa mukana.

myös selitykseksi ravitsemusterapeutille. Ravitsemusterapeutti vastaanottaa Karin selityksen nyökkäyksellä (r. 51). Silja naurahtaa ja he katsovat Karin kanssa toisiaan, ikään kuin vahvistaakseen yhtenäisen kokemuksensa ja samaan tiimiin kuuluvuutensa.

Eskon aikaisempi kysymys (r. 28) *eikö teillä oo ruokaa* antaa ensin käsityksen, että Esko olisi tietämätön (K-) suhteessa tiimin osapuoliin. Kuitenkin rivin 52 tiedonannon ja ehdotuksen sisältävä puheenvuoro osoittaa, että kysymys oli pohjustusta tulevaan: hän tietää, että työpaikalla voi tehdä itse voileipiä. Kari ja Silja orientoituvat molemmat vastaajiksi Eskon puheenvuoroon ja vastaavat yhtä aikaa käyneensä tekemässä leipiä (r. 53—57), joten Eskon ehdotus kumotaan taasen, sillä se ei tarjonnut kummallekaan tiimin jäsenelle uutta tietoa. Tällä kertaa Silja katsoo puheenvuoronsa päätteeksi ravitsemusterapeuttia.

62 RTE: joo? (.) eli pitkä tauko ruokailuissa ja sitte yksin kotona
63 yksin kotona vielä [niin että
64 SIL: [mm. ((nyökkää))
65 JOO: [nii.
-> RTE: tavallaan jos on muita ihmisiä ((katsoo Joonaa)) niin sitte
67 se [seura vähän
68 JOO: [mm-m
-> RTE: hillitsee. ((katsoo Siljaa))
70 SIL: mm-m. ((nyökyttelee))
71 JOO: mm.

Keskustelu päättyy ravitsemusterapeutin yhteenvetoon (r. 62—69), kun hän toistaa sekä Siljan että Joonan haasteellisiksi kokemat tilanteet katsoen ensin Joonaa ja sitten Siljaa. Molemmat vahvistavat minimipalautteilla (r. 64—71) ravitsemusterapeutin ymmärtäneen heidän kantansa oikein. Katseellaan ravitsemusterapeuttikin osoittaa puheenvuoronsa yhdelle sosiaaliselle yksikölle eli Siljan ja Joonan tiimille, johon Kari liitetään mukaan, ja johon hän itsekkin ottaa osaa jäsenen roolissa ulkopuolisen määrittelyn toteuduttua. Tiimiytymisen aikana tiimin jäsenet orientoituvat tukemaan toisiaan puheenvuoroillaan, mutta katseillaan osoittavat myös vastaavansa ravitsemusterapeutin esittämään kysymykseen syömisenhallinnan haasteista ja toteuttavat täten institutionaalista tehtävää. Tässä otteessa tiimiytyminen rakennetaan siis puheenvuoroja täydentämällä, puheenvuoroja jakamalla tietyille henkilöille ja muotoilemalla niiden sisältö yhdelle yksikölle osoitetuksi sekä muodostamalla sekventiaalisesti yhteisen kokemuksen toimintajaksoja verbaalein ja nonverbaalein

keinoin. Kokemusten jakaminen tuottaa tiimiytymisen ja toisten näkökulmien ymmärtämisen läsnä olevaksi keskusteluun.

Esimerkki 3.

Sokerinsyöjien tiimi

Tulevan keskustelun aikana tiimiytyminen tehdään näkyväksi samankaltaisin keinoin, kuin edellisessäkin esimerkkiotteessa: tiimin jäseneksi orientoitumalla sekä tiimin ulkopuolisen henkilön määrittelemänä. Lisäksi vuorovaikutuksessa on mukana toisenlainenkin ulottuvuus, emotionaalisuus, kun ryhmäläiset käsittelevät keskustelussa tunnekokemuksia ja niihin samaistumista. Ryhmässä on keskusteltu siitä, missä vaiheessa jäsenet ovat elintapamuutoksen saralla. Ennen Sallan puheenvuoroa Aino on kertonut, ettei suuria muutoksia ole tehty, mutta he ovat yrittäneet ryhmässä kannustaa toisiaan muutoksen polulle.

- 01 SAL: ↑jotenki tuntuu että tämmöseen alkuvaiheeseen aina
02 liittyy se että mitä enemmän sitä mieltii sitä syömistä
03 ni sitä enemmän siellä jääkaapilla käy kattomasa että
04 mitä siellä ois semmosta ihanaa mitä nyt tekis oikeen
05 [mieli ja, ((katsoo ravitsemusterapeuttia))
06 VIR: [£heh heh joof.
07 SAL: ja sittekö mulla on nyt tytöllä synttärät viikonloppuna
08 mun on pitäny vähän leipoo ja valamiiks ostaa
09 kaikenmaailman suklaata, (0.2) viemisiksi päiväkottii ja
10 muuta, (.) nii ne on vähän niinkö liikaa siinä koko ajan
11 houkuttimena. ((katsoo Virpiä))
12 VIR: mm-m?
13 SAL: aina tekis mieli ottaa sillai että mää yhen kourallisen
14 vaan nyt otan tuosta ja syö[n. ((katsoo Ainoa))
15 AIN: [mm.
16 RTE: ja=

-> SAL: =sitte hirveen syyllinen olo, (.) se syyllinen olo

-> [jotenki se,

-> AIN: [on ja sitten se et siihen oikeesti kiinnittää huomiota

20 ja et siitä siitä puhuu kyl mä luulen että siellä niinku

21 jotaki tuolla, ((katsoo Sallaa))

22 SAL: mm-m.

23 AIN: korvien välissä [ehkä raksuttaaki ((katsoo

24 ravitsemusterapeuttia))

-> SAL: [.mm,

26 AIN: mm.

-> RTE: et siin on varmaan just niinku Salla ja Aino mitä

28 sanoitte,

29 AIN: mm.

-> RTE: tavallaan siis tietyllä lailla se, (0.5) aa ensin

-> havahtuminen,

-> SAL: nii justiisa,

-> AIN: mm-m.

34 RTE: ja sitteh.

-> SAL: .joo

-> AIN: mm.

Riveillä 1—5 Salla ensin reflektoi omaa toimintaansa, jonka jälkeen seuraa varsinainen huolenkerronnallinen jakso hänen kuvaillessaan konkreettisia syömisenhallinnan haasteita, tyttären syntymäpäiviä varten hankittuja houkuttelevia makeisia (r. 7—11). Virpi naurahtaa toiminnan kuvailun aikana ja ilmaisee hymyillen tietävänsä mistä Salla puhuu (r. 6). Salla katsoo Virpiä, joka asettautuu kuulijaksi minimipalautteella (r. 12) ja nouseva intonaatio merkitsee hänen puheenvuoronsa kehottavan Sallaa jatkamaan kertomustaan. Salla jatkaa huolenkerrontaa: sen lisäksi

että karkit houkuttelevat, hänen tekisi *aina* mieli ottaa niitä kourallisen verran (r. 13—14). Sallan vuoron päätteeksi, selkeässä puhujanvaihdoskohdassa, Ainokin orientoituu kuulijaksi minimipalautteella (r. 16).

Ravitsemusterapeutti yrittää ottaa seuraavaksi puheenvuoron, mutta Salla jatkaa heti perään *syyllisyyden* tunnekokemuksen ilmaisulla (r. 17). Aino ilmaisee kuuluvansa Sallan kanssa samaan syyllisyydentunnon tiimiin kertomalla painokkaasti saman kokemuksen olevan hänelläkin (r. 19 *on*). Samaistumisen lisäksi Aino orientoituu puheenvuorollaan elintapamuutosprosessiin ja kääntää syyllisyyden kokemuksen positiiviseksi asiaksi sen kannalta: tunne saattaa kertoa meneillään olevasta prosessoinnista *korvien välissä* (r. 23—24). Aino katsoo puheenvuoronsa päätteeksi ravitsemusterapeuttia ja ensimmäisen otteen tavoin tässäkin keskustelussa tiimiytymisen ohella vuorolla toteutetaan elintapaohjausryhmän institutionaalista tehtävää, kun kokemusta tarkastellaan muutoksen näkökulmasta. Salla vahvistaa Ainon tulkinnan osuvan oikeaan (r. 22 ja 25), syyllisyydentunto viittaa oman toiminnan arvioimiseen terveellisen syömiskäyttäytymisen kannalta. Sen lisäksi, että Aino esittää itsensä tiimin edustajaksi, myös ravitsemusterapeutti kohtelee Sallan ja Ainon syyllisyydentuntoa yhtenäisenä näkökulmana (r. 27—28). Hän muotoilee tiimin jäsenten puheenvuorot uudelleen nimittämällä heidän yhteistä kokemustaan *havahtumiseksi*, joka vie keskustelua yhä vahvemmin toivotun elintapamuutoksen kehyksiin. Salla ja Aino osoittavat olevansa samaa mieltä ravitsemusterapeutin kanssa (r. 32—33 ja 35—36) ja huolenkerrontajakso päättyy. Keskustelu jatkuu muutosreflektointien merkeissä. Merja kertoo parempaan suuntaan muuttuneesta makeisten jakokäytänteestään perheen kesken ja alkaa kuvailemaan makeisten ostosyitä ylipäänsä:

((25 riviä poistettu välistä))

37 MER: ihan oikeesti (.) eihä sitä määrällisesti=

38 VIR: =mm,=

39 MER: =osta paljon tai mää ostan niinkö mukavaa ostaa vaikka

40 karkkia sitte musta ne ei oo nii hyviä. (0.3)

41 mää [en sitte

-> LEI: [ei nii. ((Katsoo Merjaa))

-> MER: mää en innostukkaa nii paljo, ((Katsoo Leilaa))

-> LEI: .joo, ((Katsoo Merjaa))

-> MER: musta on vaan= ((Katsoo Leilaa))

-> LEI: =£se ostaminen [se tunne että vois olla ihana£, ((Katsoo Merjaa))

-> MER: [nii on nii se että mää että £ihanaa

-> kotonaf.

50 LEI: .nii

Riveillä 37—40 Merja kertoo, että karkkeja on mukavaa ostaa, mutta sitten ne eivät olekaan *nii hyviä*. Merja jatkaa tauon jälkeen vuoronsa laajentamista, jonka aikana Leila ottaa puheenvuoron (r. 42) ja tuottaa samanmielisyyden ilmaisun. Leilan vuoro muistuttaa ryhmässä aiemmin rakennettua tiimiytymisvuoroa (r. 19 Aino: *on*). Merja laajentaa vuoroaan täsmentämällä, ettei innostukaan niin paljon karkkien syömisestä ja Leila osoittaa samanmielisyytensä hengittäen samalla voimakkaasti sisään ja katsoo Merjaa (r. 42). Merja ottaa taas puheenvuoron ja aloittaa kannanoton (r. 45 *musta on vaan*), jota Leila ryhtyy täydentämään (r. 46) ennakoimalla ostamisen Merjan mieliteoksi. Tässä keskustelunkohdassa näkyy erityisellä tavalla tiimiytymisen vuorovaikutuksellisuus, kun keskustelijat nojaavat yhteisen kokemuksen lisäksi myös aikaisempiin puheenvuoroihin ja niihin viittaamalla puhuvat yhden sosiaalisen yksikön puolesta. Tarkennan väitettäni hieman: Merja on aikaisemmin maininnut juuri karkin ostamisen olevan mukavaa, joten siinä vaiheessa, kun hän ottaa uudelleen vuoron ja alkaa kertoa mielipidettään, on Leila saanut jo tämän aikaisemman puheenvuoron pohjalta vihjeen siitä, mitä Merja on todennäköisesti sanomassa. Tällaista ennakoivaa täydentämistä eli *ehdollista pääsyä toisen vuoroon* tutkinut Lerner (2002) kutsuu täydentämisen mahdollistavaa keskustelumekanismia moniosaiseksi vuoronrakenneyksiköksi (engl. compound turn-constructional units).

Merja vahvistaa Leilan ennakoivan tulkinnan keskeneräisestä vuorosta oikeaksi, sillä Leilan jatkaessa puheenvuoroaan tunteen kuvailulla, yhtyy Merja hänen sanomaansa (r. 48 *nii on nii*) ja toistaa myös Leilan *ihana* -tunnekuvaailun omassa vuorossaan. Naiset muodostavat emotionaalisen tiimin ja sosiaalinen tuki tehdään heidän välillään selkeästi havaittavaksi, kun he puhuttelevat toisiaan saman tiimin jäseninä. Ensimmäisessä otteessa tiimin jäsenet merkitsivät verbaalisten ilmaisujen lisäksi yhteenkuuluvuutensa katseella ja hymyllä tiimiytymisen jälkeen, mutta tässä tiimissä sen jäsenet puhuvat suoraan toisilleen hymyillen, jolloin Lernerin (1993) kolmas tiimin syntymisen elementti (kts. Luku 3.2) tehdään vuorovaikutuksessa erittäin näkyväksi. Keskustelu etenee syömisenhallintaa

helpottavien tekijöiden käsittelemiseen ja ryhmäläiset pohtivat perheenjäsenten vaikutusta syömistapoihin:

((45 riviä poistettu välistä))

51 VIR: .hh meillä kotona taas mää en koe ollenkaa et meillähän

52 ois hirveen hyvä (.) ku on ykköstyyppin °diabeetikkolapsi°.

53 RTE: joo,

54 VIR: nii eihä meillä ois nii ↓loistava jos mää söisin vaikka

55 vaan ne mitä se söis.

56 RTE: >joo,<

57 MER: fmmf? ((katsoo Virpiä))

58 VIR: mutta eihän se mene niin. ((katsoo terapeuttia))

59 RTE: nii ei [m-

-> VIR: [mm et se valitettavasti ei mene nii [ku

-> MER: ((katsoo Virpiä)) [ei se mee.

-> VIR: mää haluan vaan sitä sokeria ja (.) ja sokeria

-> ja [sokeria.

-> SAL: [rasvaa.

-> VIR: ja rasvaaki sitte. ((Katsoo Sallaa))

-> MER: nii ja ↑paljon. ((Katsoo Virpiä))

-> VIR: ja pa:ljon [mikkään pieni määrä ei riitä. ((Katsoo

-> Merjaa))

-> MER: [jos mää söisin saman verran ku mun mies niin

-> siinä ei ois mitään ongelmaa.

71 VIR: joo mm-m.

72 MER: että kaks leipää ja kahvi,=

73 VIR: =mm-m.

74 LEI: mm.

75 MER: ja siihen se jää. ((katsoo Leilaa))

76 VIR: mm=hh. ((katsoo Merjaa ja nyökyttelee))

77 MER: ruuat saa panna pois.

78 LEI: eh heh [heh heh

79 VIR: [heh heh heh

80 MER: [heh heh ((Katsoo Leilaa))

-> VIR: ɛjoo eihɛ. ((pudistelee päätään ja katsoo Virpiä))

-> MER: heh heh heh heh (0.2) ɛeɪɛ. ((Pudistelee päätään ja

-> katsoo Virpiä))

-> VIR: mt ei se ei mee nii. ((Katsoo Merjaa))

Virpi aloittaa rivillä 51 oman toimintansa kuvailemisen (*meillä kotona*) ja viittaa diabeetikkolapseensa, jonka ruokavalio voisi olla hänen mielestään edistävää tekijä terveellisten ruokailutapojen kannalta. Ravitsemusterapeutti kuittaa partikkelilla *joo* Virpin puheenvuoron vastaanotetuksi, ja tasaisesta sävelkulusta voisi päätellä, että hän antaa Virpille mahdollisuuden laajentaa puheenvuoroaan, minkä Virpi myös tekee. Virpi toteaa, että olisi *loistava*, jos hän söisi samaa ruokaa lapsensa kanssa. Hän käyttää kuitenkin konditionaalia ja *jos* -sanaa, vihjaten asiointilan olevan toisin (r. 58). Ravitsemusterapeutin kuittauksen ja Merjan nousevaan sävelkulkuun päättyvän minimipalautteen jälkeen Virpi toteaa, ettei *se mene niin*. Hän vaihtaa toiminnan kuvauksen yleiselle, hänestä riippumattomalle, tasolle.

Virpi toistaa uudelleen hieman eri sanoin, ettei asia *valitettavasti* mene niin. Virpin toteamuksen toistamalla (*ei se mee* r. 61) Merja liittyy tietävänä osapuolena Virpin tiimiin. Virpi jatkaa toiminnan kuvailua taas omakohtaisella tasolla, kertomalla haluavansa sokeria, johon Salla täydentää myös rasvan yhdeksi halun kohteeksi. Virpi kohtelee Sallan täydennystä osuvana, jonka jälkeen Merja tekee ymmärrystarjouksen, korkealla äänensävyllä ja ensimmäistä vokaalia painottamalla (r. 68 *ja paljon*). Merjan ja Sallan täydentävät lisäykset osoittavat heidän samaistuvan Virpin kuvailemaan sokerinhimoon. Virpin puheenvuoroa täydennetään eri tavoin verrattuna aikaisempaan, sillä sitä

kohdellaan valmiina ja lisäykset viittaavat siihen, että naisilla on yhteinen ymmärrys siitä, että vastoin elintapamuutoksen edellytyksiä sokeria ja rasvaa halutaan syödä paljon. Virpi lujittaa tiimiytymistä toistamalla Merjan ilmaisun (r. 68 *ja paljon*) katsoen samalla Merjaa.

Jaetun ymmärryksen synnyttyä Merja jatkaa yhteisen kokemuksen ylläpitämistä kertomalla vastaavan toimintakuvauksen omasta elämästään, joka on myös samalla tulkinta Virpin kertoman merkityksestä: jos hän söisi saman verran kuin miehensä, niin syömisen hallinnassa ei olisi ongelmaa (r. 69—70). Virpi ilmaisee samanmielisyytensä (r. 71 *joo mm-m*) ja Merja vielä täsmentää, mitä hän ruokamäärällä tarkoittaa, saaden taas Virpiltä ymmärtävän minimipalautteen. Merja ottaa jälleen puheenvuoron kertomalla miehensä syömisen jäävän kahteen leipään ja kahviin (r. 72) ja siirtymän mahdollistavan kohdan jälkeen hän jatkaa vielä: *ruuat saa panna pois*. Virpi aloittaa nauramisen, jonka jälkeen myös Leila ja Merja yhtyvät nauruun.

Naurulla voi olla keskustelussa monia erilaisia funktioita ja tässä vuorovaikutusjaksossa katson sen rakentavan nimenomaan emotionaalista tukea. Yhdessä nauramalla jaetaan esimerkiksi huvittava näkökulma keskustelijoiden kesken (Haakana 2001, 135—159). Naiset tukevat naurullaan yhteistä käsitystä siitä, että syömisenhallinnan onnistuminen sokerin ja rasvan suhteen on huvittava ajatus. Virpi ja Merja vahvistavat näkökulman vielä kertaalleen, kun he naureskellen ja hymyillen toistelevat *ei* -sanaa ja syömisenhallinnan toteutumattomuutta omalla kohdallaan. Naiset muodostavat vuorovaikutuksellisen tiimin jakaessaan yhteneväisen miellelyhtymän syömisenhallinnan mahdottomuudesta, mitä rasvan ja sokerin määrään tulee. Naurun lisäksi tiimin jäsenet toistavat edellisen puheenvuoron sanoja, mikä tekee keskustelussa samaan tiimin kuuluvuuden näkyväksi (vrt. Kangasharju 1996).

Esimerkkiotteessa tiimiytyminen muodostetaan siis toisten puheenvuoroja täydentämällä ja samanmielisiä toistoja tekemällä, jolloin asemoidutaan yhteisen kokemuksen tiimiin kuuluviksi. Lisäksi tiimin ulkopuolinen henkilö, ravitsemusterapeutti, vahvistaa osapuolten tiimiytymisen puhumalla heidän jaetuista tuntemuksistaan ja liittää tunnekokemukset luonnolliseksi osaksi elintapamuutosprosessia. Sekventiaalisesti tiimiytymis-vuorot sijoittuvat toinen toisensa perään, jolloin merkitysten tulkitseminen ja niiden oikeaksi vahvistaminen rakentavat tiimiytymistoimintajaksoja. Seuraavassa otteessa emotionaalinen tiimiytyminen vie edellistä syvemmälle tasolle, kun tiimin jäsenet ilmaisevat empatiaa toisiaan kohtaan.

Esimerkki 4.

Empaattinen tiimi

Ennen Merjan puheenvuoroa ryhmässä on keskusteltu stressin yhteydestä syömiskäyttäytymiseen. Ravitsemusterapeutti on kysynyt, kokevatko ryhmäläiset olevansa stressaantuneita. Merja aloittaa huolenkerrontajakson, josta rakentuu lopulta empaattisen tiimin muodostuma.

- 01 MER: ↑kyllä mua ainaki stressaa,
02 SAL: mm.=hh
03 MER: eikä sitä nyt oikeen voi etes vähentää sillee
04 että joo että mäpä jaan näitä hommia.
05 (0.5)
06 SAL: mm-m?
07 MER: ku ne on semmosia tapauksia ettei oo. .kyhh hh
08 SAL: mm.
09 (0.2)
10 MER: mm-m.

Ensimmäisellä rivillä Merja vastaa ravitsemusterapeutin aiemmin esittämään kysymykseen. Hän kokee itsensä stressaantuneeksi ja lisää negatiivisena huomiona, ettei stressitekijöitä voi edes vähentää. Salla reagoi tähän huolenkerrontaan minimipalautteella, joka päättyy nousevaan äänensävyyn ja tarjoaa Merjalle tilaisuuden ottaa seuraavaksi vuoron ja jatkaa kerrontaansa. Merja ilmaisee pienimuotoisen selonteontapaisen huoleensa (r. 7), muttei saa vielä tässä vaiheessa suoranaista tukea stressin kokemukseensa ja sulkee sekvenssin laskevaan äänensävyyn (r. 10 *mm-m*).

- 11 (0.5)
12 SAL: sitte o kaikki nämä joulujuhla [saapumiset
13 AIN: [mm.
14 SAL: tuottaa omat paineensa [vaikka siinäki pitäis olla
15 MER: [mm.=hh

16 SAL: sellanen riemu ja virkistys [mukana,
17 VIR: [mm=h
-> SAL: mutta sit sit s- tulee niinkö tavallaa omat (.)
-> stress[it,
-> MER: [.mth nii ja sillee huomaa että kun on jotakin
-> mukavaakin tiedossa että on kutsuttu ja näin ni
-> alkaa miettimään että empä mää meekkää [alkaa perumaa
-> SAL: [nii että se
-> on ajasta pois että,=
-> MER: =ni alkaa perumaan kaikkia mikä vi- virkistää ettei
-> [jaksa enää,
27 VIR: [mm.
28 LEI: mm.
-> MER: haluaa [vaan olla.
30 SAL: [mm.
31 MER: mm.
32 SAL: mm.
33 (1.0)
34 MER: se: (.) ku o välillä nii ettei miksei minnekkää
35 kotuuta tai mitään tapahu,
36 SAL: mm-m,
-> MER: hhuu no nii ni sitte ku se päivä koittaa ni eipä
-> jaksa=
-> SAL: =mm kö se oma sosiaalinen elämä kuihtuu sitte
-> [siihe ommaa stressii.

-> MER: [.nii

-> SAL: .hh heh heh

-> MER: tietää e- on niinko on vähä, (0.2) että rasittunu.

44 VIR: .hhh

45 SAL: hjoo.

46 RTE: ja sitte (.) sitte taas se voi johtua siihe

47 että ku (0.2) mm (0.5) ei lähe mihinkään nii ehkä syö

48 sitte [paljon.

49 MER: [nii joo [nii on.

50 AIN: [mm.

Merjan huolenkerronta kuitenkin mahdollistaa Sallan viemään tauon jälkeisellä puheenvuorollaan keskustelua stressin uudelleen käsittelyn suuntaan (r. 12), kun hän viittaa sanalla *sitten* oman puheenvuoronsa liittyvän aikaisempaan kerrontaan. Aina riville 45 saakka Salla ja Merja käyvät keskustelun, jonka aikana he luovat jaetun kokemuksen stressin negatiivisista seurauksista heidän oman toimintansa kannalta. Myös muut ryhmän jäsenet myötäilevät minimipalautteillaan tiimiläisten kokemuksia. Salla aloittaa oman huolenkerronnan jakson, jossa viittaa Merjan vuoroon (r. 14 *siinäki*). Salla kertoo joulujuhlien ajankohtaisuuden tuovan painetta ja stressiä saaden samanmieliset kuitaamiset Virpiltä ja Ainolta (r. 13—17). Merja jatkaa Sallan lausetta ensin yleisellä tasolla, muuttaen puhuja-asemansa hetkellisesti minä-muotoiseksi, kun hän sanoo jättävänsä menemättä kutsuttuihin tilaisuuksiin. Merja vaihtaa puhuja-aseman takaisin nollapersoonaksi samaan aikaan, kun Salla jo tarjoaa omaa ymmärrystään tilanteesta: jätetään menemättä paikkoihin, koska se olisi ajasta pois (r. 23—24). Merja jatkaa Sallan puheenvuoroa yleisen puhuja-aseman tasolla saaden yhteneväisiä samanmielisyyden minimipalautteita tueksi. Virkistäviä asioita *perutaan* ja *haluaa vaan olla*.

Merja ottaa puheenvuoron uudelleen tauon jälkeen ja kuvailee jaksamista sekä kotona olemista edelleen yleisellä tasolla tapahtuvana toimintana tehden kokemuksen jaettavaksi ja yhteisesti käsiteltäväksi. Salla tarjoaa ymmärtävän tulkinnan ja samalla oman kokemuksensa kuvauksen (r. 39—40), että sosiaalinen elämä kuihtuu omaan stressiin ja Merja vahvistaa Sallan tulkinnan dialogipartikkelilla (r. 41 *nii*), jota lausueksaan hengittää voimakkaasti sisään. Salla naurahtaa, minkä

tässä yhteydessä tulkitsen *poispyyhkiväksi* (Sacks 1992; Haakana 2001) sekä tilannetta keventäväksi nauruksi. Sallan naurahduksen jälkeen Merja tekee vielä empaattisen tulkinnan yleisellä tasolla Sallan vuorosta: *tietää e- on niinko on vähä, että rasittunu (r. 43)*. Salla vahvistaa tulkinnan samanmielisellä dialogipartikkelilla ja hengittää samalla voimakkaasti ulos. Salla ja Merja rakentavat puheenvuoroillaan keskustelun aikana yhtenäisen emotionaalisen tiimin. He luovat läsnä oleviksi keskinäisen tietämyksen ja ymmärryksen stressin vaikutuksesta elämänlaatuun. Heidän täydentävät puheenvuoronsa ovat empaattista tulkintaa edellisestä puheenvuorosta (vrt. Ruusuvuori 2005), mutta myös oman ymmärryksen ja kokemuksen esiin tuomista.

Kuten aikaisemmissakin otteissa, ravitsemusterapeutti johdattelee keskustelua elintapamuutoksen refleктоimisen suuntaan ja muotoilee tämän keskustelun päätteeksi kausaalisuhteen stressistä johtuvalle kotona olemiselle ja liialliselle syömiselle. Hän esittää vuoronsa nollapersoonassa (Laitinen 1995), joka viittaa yleisen tason ilmiöön, mutta on myös tulkinta keskustelijoiden edellisistä puheenvuoroista. Merja ja Aino osoittavat olevansa samanmielisiä ravitsemusterapeutin puheenvuoron kanssa.

Molempien otteiden (3) ja (4) huolenkerrontaa voisi kuvailla *yhteenliittymän tilaisuudeksi* (Lerner 1993; Kangasharju 1996), sillä Gail Jeffersonin (1988) mukaan huolenkerrontaan pyritään keskusteluissa vastaamaan empaattisesti. *Empaattinen tiimi* syntyy siinä vaiheessa, kun keskustelijat selkeästi ilmaisevat ymmärryksensä lisäksi puhuvansa myös yhteneväisestä kokemuksesta ja täydentävät toistensa puheenvuoroja.

6.2 Yhdessä kertominen

Tässä osassa esittelen otteiden avulla, miten asioista kerrotaan yhtenäisenä tiiminä. Esimerkissä (5) keskustelijat orientoituvat syömisenhallinnan kannalta haasteellisen tilanteen kuvailemiseen ja esimerkissä (6) muodostetaan jaettujen muistojen avulla puheenvuoro puheenvuorolta täydentyvä muisteluepisodi.

Esimerkki 5.

Yhdessä kertova tiimi

Ote on jatkoa analyysiluvun toisen esimerkin keskustelulle, jossa on käsitelty syömisenhallinnan kannalta haasteellisia tilanteita. Edellinen tiimiytyminen on saatu päätökseen ja ravitsemusterapeutti on aloittamassa kysymystä, kunnes Joonas ottaa uudelleen puheenvuoron ja alkaa kertomaan, ikään kuin jatkeena (*sitten*-sana r. 2) edelliseen, että pitkien iltavuorojen aiheuttaman nälän lisäksi (kts. toinen esimerkki), liittyy tilanteeseen toinenkin haastetekijä:

01 RTE: joo↑o entäs [onk-
02 JOO: [sitte meil on kans kans sillä lailla että
03 ku meillä ei rouvakaa syö ennen ku minä tuun kottii ja
04 sitte ku mulla ei ookkaa sillai että mää en viitti syyä
-> ni @↑hm no mikäs se nyt sitte on [ku ei@.
06 KAR: [heh [heh
07 SIL: [heh heh
08 ANT: [heh heh heh
-> KAR: @eikö se eikö se ruoka kelepaa@.=mm. ((Nyökkää ja
10 katsoo Joonaa))
11 RTE: nii,
12 KAR: eikö [oo tää e-
13 SIL: [heh heh heh
-> JOO: [mä o laittanu siinä on ↑kermapottuja ja
-> lihapullia [ala syömää vaa@,
-> KAR: [nii, nii£. ((Nyökkää ja katsoo Joonaa))
17 SIL: [heh heh heh.
18 JOO: kello kymmentä käy.
19 KAR: £joo£. ((Nyökkää ja katsoo Joonaa))

Riveillä 2—5 Joonan kertoo, ettei puolisoakaan syö ennen kuin hän on tullut illalla kotiin. Havainnollistaakseen kertomaansa hän muuttaa äänenlaatuun ja imitoi tyytymätöntä kumppania. Hänen puheenvuoronsa päättyy laskevaan äänensävyyn, mutta lauserakenteeltaan sen voi katsoa olevan jossain määrin keskeneräinen (r. 5 *no mikäs se nyt sitte on ku ei*). Kari, Silja ja Antero alkavat nauraa, sillä Joonan kertoma haaste kotona muuttuu huvittavaksi kertomuksen aluksi hänen matkiessaan *rouvaa*. Kari tulkitsee Joonan puheenvuoron keskeneräiseksi ja ottaa yhteisen nauruhetken jälkeen seuraavaksi vuoron (r. 9).⁵ Hän jatkaa Joonan rouva-imitaatiota, muuttaa äänenlaatunsa ja täydentää Joonan imitoiman kysymyksen kokonaiseksi: *eikö se eikö se ruoka kelepaa?* Kari muuttaa äänenlaatunsa takaisin samanlaiseksi kuin se on ollut tähän asti ryhmätapaamisen ajan, katsoo Joonaa ja ilmaisee minimipalautteen, jonka nyökkäämisen yhteydessä

---

⁵ Toisaalta Joonan puheenvuoron voi tulkita olevan myös valmis ja Karin puheenvuoron imitaatio olisi tällöin Joonan kumppanin esittämä, selitystä vaativa, lisäkysymys.

katson samanmielisyyden osoittamiseksi. Karin ja Joonan imitoivia puheenvuoroja riveillä 5 ja 9 voidaan kutsua myös *referoinniksi*, sillä Joonan ei pelkästään esitä puolisonsa sanoja, vaan matkii hänen äänenlaatuunsa. Maarit Niemelän (2005, 216) mukaan referoinnilla saatetaan kutsua toisia keskustelijoita ottamaan osaa samanmielisyyteen. Kari tarttuu tähän yhteenliittymän tilaisuuteen (Lerner 1993), kun täydentää referoiden Joonan puheenvuoroa.

Karin täydentävä puheenvuoro muistuttaa esimerkkitietteen (3) ennakoivasti täydentävää vuoroa, kun kahdesta eri puheenvuorosta syntyy yhdistetty vuoronrakenneyksikkö (vrt. Lerner 2002). Kari osoittaa vuorollaan, että hänellä on tiedollinen pääsy (K+) Joonan kertomaan. Ravitsemusterapeutin kuittauksen jälkeen Kari ottaa puheenvuoron, mutta samanaikaisesti Silja aloittaa nauramisen ja vuoro katkeaa. Joonan jatkaa heidän yhteistä kertomustaan imitoiden taas puolisoaan. Kari kohtelee Joonan puheenvuoroa valmiina tämän kuvailtua mitä kumppani on laittanut ruoaksi ja hymyillen ilmaisee samanmielisyyttään dialogipartikkeleilla ja nyökkäyksellä. Silja nauraa ja Joonan vielä lisää kertomukseensa kellonajan täsmentääkseen myöhäistä ajankohtaa iltavuoron jälkeen. Kari sulkee sekvenssin samanmielisellä partikkelilla. Tiimiytyminen toteutetaan tässä esimerkissä puheenvuoroja täydentämällä ja samanmielisyyttä osoittamalla, kun Kari ilmaisee puhuvansa molempien tiimin jäsenien puolesta. Vaikkei Joonan suoranaisesti vahvista Karin lisäystä, hän jatkaa tarinaansa edellisen vuoron korjaamisen tai torjumisen sijaan, joten tiimissä tuotettu narratiivi tuohtuneesta rouvasta säilyy yhtenäisenä kokonaisuutena.

Esimerkki 6.

Yhdessä muisteleva tiimi

Otteessa tiimiytyminen syntyy, kun muistelupuheenvuoroon liitytään tietäväksi keskustelijaksi asemoituneena. Ryhmän vuorovaikutuksessa on käsitelty, miten maatalouksissa aikoinaan olivat erilaiset ruokailutavat verrattuna nykyhetkeen. Petri aloittaa muisteluepisodin isoäitinsä ruoanlaittotavoista:

01 PET: >mutta niin se< niinkö mä muistelen mummuaki ni tuota (.)
02 se alotti ruuanlaiton ni se otti kilon voita ja paketin
-> suolaa ja sitte ruvettii °miettii mitä [tekee°.=
-> MAU: [keitti.
-> PET: nih. ((nyökkää))
06 RTE: mm.
07 (2.0)

08 PET: siitä se alko.

09 RTE: mm-m.

-> MAU: sitte kaivettii se lampaanjalka sieltä suolasta.=

-> PET: ɛn(h)ih niif.

12 MIR: heh heh.

-> MAU: vähän viuhautettii [ɛsielläɛ.

-> PET: [mutta otti ko teki särkiä ni se otti

-> sären pään pois ja su(h)olaa j(h)a s(h)ärki(h)ä

-> s(h)uola(h)an heh heh ((Katsoo Maunoa))

-> MAU: @nii(h)i(h)ihɛ.

-> PET: ɛni(h)i palijo kuule [sitäɛ,

-> MAU: [ɛkäytettiin sitä niin raakasti

-> suolaaf. ((Katsoo ensin Petriä, sitten

-> ravitsemusterapeuttia))

-> PET: ɛjooɛ. ((Katsoo Maunoa))

23 RTE: sillo ei puhuttu lautasmalleista,

24 MAU: ei.

25 RTE: ihmisen keski-ikäki oli paljo lyhyempi.=

26 MAU: =mm-m.

Riveillä 1—3 Petri kertoo, miten isoäiti on aloittanut ruoanlaittamisen, ja Mauno osallistuu Petrin kerrontaan hänen puheenvuoroaan täydentämällä. Petri päättää puheenvuoronsa kertomalla mummon mietinnästä, ja Mauno tarjoaa viimeisen sanan kanssa päällekkäin *tekee*-sanalle vaihtoehdoksi *keittämistä*. Hän esittää itsensä jaetun tietämyksen tiimin jäsenenä ja Petri vahvistaa Maunonkin vaihtoehdon sopivaksi nyökkäämällä ja dialogipartikkelilla. Petrin toteamuksen ja ravitsemusterapeutin sekvenssin sulkevan minimipalautteen jälkeen Mauno jatkaa Petrin kertomusta luomalla ruoanlaitolle seuraavan vaiheen, lampaan jalan kaivamisen suolasta (r. 10). Petri tuottaa samanmielisen dialogipartikkelin naurahtaen ja Mira yhtyy nauruun. Mauno hymyilee puheenvuoronsa päätteeksi ja emotionaalisen asennoitumisen ilmaiseminen näyttäytyy toisille keskustelijoille vihjeenä siitä, että heille tarjoutuu paikka nauraa (Haakana 2001, 135—159).

Mauno jatkaa kertomusta puhumalla lampaan jalan viuhahtamisesta suolassa ja Petri aloittaa yhtä aikaa hänen viimeisen sanansa kohdalla oman isoäitinsä toiminnan kuvailemisen samalla nauraen,

että särkien valmistuksessa isoäiti laittoi kalat suolaan. Puheenvuoro on osoitettu Maunolle ja tämä vastaanottaa Petrin kertoman naurun ja dialogipartikkelin yhdistelmällä. Petri kertoo nauraen *sitä* olleen paljon, jonka Mauno tulkitsee viittaavan suolaan ja kertoo passiivimuodossa suolaa käytettäneen *raakasti* (r. 19—21). Mauno ei kerro suoraan omasta isoäidistään, vaan hänen puheensa linkittyy Petrin kertomaan ja yleisellä tasolla jaettuun tietämykseen entisajan maatalouksien suolankäytöstä. Mauno katsoo puheenvuoronsa päätteeksi ensin Petriä ja sitten ravitsemusterapeuttia. Petri vastaanottaa Maunon kertoman hymyillen dialogipartikkelilla ja tiimiläisten yhteinen kerronta päättyy. Ravitsemusterapeutti liittyy tiimin kerronnan elintapaohjauksen kontekstiin, kun viittaa lautasmallin puuttumiseen sekä keskimääräisen eliniän lyhyteen ja Mauno kommentoi hänen toteamuksiaan myötämielisesti.

Esimerkissä tiimiytyminen muodostetaan meneillään olevaa puheenvuoroa ennakoivasti täydentämällä (Lerner 2002) ja toisen tiimin jäsenen tiedollinen pääsy omaan lapsuudenkokemukseen vahvistamalla. Yhteistä tietämystä ja tiimiytymistä korostetaan osoittamalla vuoro tiimin ulkopuoliselle jäsenelle, tässä tapauksessa ravitsemusterapeutille. Ravitsemusterapeutti ilmaisee kyllä tietämyksensä käsiteltävänä olevan aikakauden ruokailutavoista, mutta ei muotoile kannanottojaan tiimin jäsenen näkökulmasta, vaan pitäytyy informaatiota tarjoavan ohjaajan roolissa. Molempien otteiden (5) ja (6) yhdessä kertominen muodostuu tiimityönä, sillä ensikädessä tietävä ja kokemuksesta kertomisen aloittava puhuja ei korjaa täydentäviä puheenvuoroja eikä keskustelijoiden välille muodostu kilpailevia “oikeiden versioiden” selostuksia (Londen 1998), vaan tiimin jäseniksi liittyvien henkilöiden puheita kohdellaan episteemisesti samanarvoisina.

6.3 Argumentointi

Tiimiytymisen lisäksi myös argumentoivat sekvenssit ovat tyypillisiä monenkeskiselle keskustelulle (Londen 1998, 73). Tässä analyysiosiossa esittelen erimielisyyden ja argumentointien kautta syntyvien kahden yhtäaikaisen tiimin rakentumisen (esimerkki 7) sekä tilanteen, jossa tiimiytymisen jälkeen yhteenliittymän mahdollistanut puhuja asemoi itsensä erimieliseksi suhteessa tiimin toisen jäsenen tuottamaan toiminnan kuvailuun (esimerkki 8).

Esimerkki 7.

Kaksi argumentoivaa tiimiä

Tässä otteessa tiimiytyminen on havaittavissa kolmella eri tavalla. Tiimin ulkopuolinen henkilö puhuttelee puheenvuoron vastaanottajia yhtenäisenä tiiminä, puhujat esittävät itsensä tiimin edustajina ja tiimin jäsenet kohtelevat toisia vuorovaikutuksen osapuolia saman tiimin osallisina.

Ohjausryhmässä on käsitelty stressin yhteyttä haitallisiin elintapoihin, ennen kuin Merja aloittaa toimintansa kuvailemisen:

01 MER: .hh sitte on niinkö se oma arki ja siinä pitää
02 niinko se on hyvin hektistä.
03 RTE: mm↑m.
04 MER: että tehhää ja mennää ja emmää, ja silti mää ehi
05 £hyvi siinä välisä syyä£. .hh niinkö liikaa jos
06 sillee aattelee. (.) mut silti mä en missää
07 nimessä jaksais et mun pitäs mää meen työpäivän
08 päälle kotii et mää lähtisin jonnekki jumppaa.
09 LEI: mm,
10 MER: siis se ois aiva kauhee ajatus ja rasittava.
11 SAL: .nii
-> VIR: mutta mää en saa seleviä siitä (.) jos mää en
13 mee.
14 MER: joo.
-> LEI: mu[llaki on tullu semmonen
-> VIR: [se on sit se keino.
-> LEI: että [pakko
-> VIR: [nii mm.
-> LEI: nyt päästä vaikka tuntu välillä että [↓taas
-> VIR: [mm,
-> LEI: mutta sittekö sinne lähtee se on niinku,=
-> VIR: =mm.
23 MER: joo mää en ko mulla menee tunti matkaa

24 työmatkaan nii musta tuntuu niinku aiva [kuollu
25 LEI: [mm.
26 MER: ja sitte sinne .hh ruuanlaitot ja paitsi enhän
27 mää niitä lapsia kuskaa enkä näi mutta, .hh
30 (1.0)
31 RTE: toiha on aika jännä [ku
32 MER: [mm
-> RTE: öö niinku tavallaa se kuulosti teillä että se on
-> niinku ihan semmonen että se on ↑iha pakko.
-> LEI: nii [nii se on.
-> VIR: [mm.
-> LEI: [se on pakko.
38 RTE: [välttämätön tietyllä lailla niinku muodostunu
39 sem[monen
40 VIR: [mm-m, mm-m,
41 RTE: [niinku automatiikka.
42 VIR: [mm.
43 LEI: joo.

Merja kuvailee riveillä 1—8 hektistä arkeaan. Hän kertoo ehtivänsä syödä *liikaa*, joka viittaisi siihen, että hän tiedostaa toimintansa olevan elintapamuutoksen vastaista. Tämän jälkeen Merja korostaa, ettei siitä huolimatta *missään nimessä* jaksaisi lähteä työpäivän jälkeen jumppaan. Ajatus on hänen mielestään *kauhee* ja *rasittava*. Salla vastaanottaa Merjan kertoman, muttei ota vielä kantaa hänen kuvailuunsa. Rivillä 12 Virpi ilmaisee vastakkaisen kokemuksen, joka on jo havaittavissa *mutta* -sanalla aloittamisen vuoksi, sillä tämän jälkeen on ennakoitavissa, että hän on viemässä keskustelua eri suuntaan. Virpi toteaa, ettei selviäisi *siitä* (stressistä) ilman jumpassa käymistä. Merja vastaanottaa Virpin vuoron *joo* -partikkelilla, joka voisi päättää keskustelujakson (r. 14).

Leila ottaa seuraavan puheenvuoron ja yhtyy Virpin tiimiin kertomalla, että hänen on pakko päästä jumppaan (r. 15—21). Virpi vahvistaa kesken Leilan puheenvuoron heidän keskinäisen ymmärryksensä asiasta. Virpin samanmielinen minimipalaute linkittyy hänen aikaisempaan yritykseensä ottaa puheenvuoro Leilan kanssa melkein samanaikaisesti ja lisäksi se tukee dialogia tiimin jäsenten välillä, sillä vuorottelujäsennyksessä painottuu mahdollisuus siihen, että äänessä olijaa edeltänyt puhuja valikoituu seuraavaksi puhujaksi (Sacks ym. 1974). Kiinnostavaa Leilan vuorossa on ensinnäkin se, että hän vihjaa urheilun olevan toisinaan vähemmän mieluisaa (r. 19 taas). Leilan vuoro on samanmielinen Virpin kanssa, vaikkakin hän käsittää myös Merjan kannan. Toiseksi Merja ja Virpi ovat osoittaneet puheenvuoronsa toisilleen, joten Leilan liittyminen keskusteluun ei ole perinteinen vierusparin jälkijäsen (Kangasharju 1996). Virpin erimielinen kannanotto ja Merjan sekvenssin päättämiseen viittaava *joo* muodostaisivat jo keskenään vierusparin.

Riviltä 23 alkaen Merja jatkaa suhteessa Virpin ja Leilan kannanottoihin toiminnan eriävällä kuvauksella ja liittää mukaan selonteon pitkästä työmatkasta sekä ruoanlaitosta työpäivän jälkeen. Hän ilmaisee myös hivenen itsekritiikkiä, kun mainitsee ettei kuitenkaan *kuskaa lapsia*. Tauon jälkeen ravitsemusterapeutti ottaa osaa keskusteluun ja rakentaa omalta osaltaan jumpassa käyvien tiimiä olemassa olevaksi käyttämällä pronominia *teillä*, kun toistaa heidän pakonomaisen tarpeensa jumppaan. Leila ja Virpi vahvistavat (r. 35—36) ravitsemusterapeutin puheenvuoron osuvan oikeaan. Ohjaaja laajentaa ymmärrystarjoustaan ehdottamalla, että urheilusta on muodostunut naisille *automaattikka* ja saa jälleen myötämielisen vastaanoton molemmilta osapuolilta.

44   MER: mutta ei mulle muodostu siihe enää ikinä sen
45   [mää
46   RTE: [heh heh.
47   MER: kyllä tiiän=se on ihan teeskentelyä mää oon aina
48   sillonku mää olin h- hoikka ihminen niin .hhh ni
49   mä oon aina käyny liikkumassa vain laihtumisen
50   takia. (0.2) en koskaan sen takia että onpa
51   ihana liikkua tuleepa hyvä olo=höpö höpö aina
52   vaan miettiny et kuinka paljon mää tässä laihun
53   ainoastaan musta on kiva tietenki jotai

54 uia ja [näi mutta

55 RTE: [mm-m.

56 MER: ei se oo ollu että se että heti jos seki

57 a[lkaa,

-> SAL: [emmääkkää oo koskaa mistään liikkunast[a himo-

-> MER: [nii?

-> SAL: himoinnu.

-> MER: et emmä niinko kiva pelata ja semmosta ja näi.

-> SAL: ↑mm.

63 AIN: [nii, nii, joo.

64 MER: [nii nii elikkä sekin siis se liikunta sinänsä

65 ni[i ei oo se intohimo.

66 VIR: [mm, mm.

67 MER: niinkö sulle on [aivan ((katsoo Virpiä))

68 VIR: [mm nii.

69 MER: oikeasti se oma juttu.

70 VIR: mää en piirrä enkä lue mutta [mää hh liikun.

71 MER: [nii nii.

72 RTE: [joo.

Riveillä 44—57 Merja jatkaa oman vastakkaisen näkökulmansa ilmaisemista ja sanoo liikkuneensa *aina* vain laihtumisen vuoksi, uimista lukuun ottamatta. Aikaisemmin Salla on vain kuitannut Merjan kokemuksen (r. 11), mutta nyt hän liittyy keskusteluun uudelleen kertomalla, ettei ole myöskään koskaan *liikunnasta himoinnu* (r. 58—60). Tässä vaiheessa ryhmän vuorovaikutuksessa on rakennettu läsnä oleviksi kaksi tiimiä, liikunnan puolestapuhujat ja liikunnasta vähemmän nauttivat keskustelijat. Merja ei kiellä, etteikö pelaaminen olisi mukavaa, johon Salla antaa samanmielisen minimipalautteen ympäristöään korkeammalla äänellä (r. 61—62) ja Ainokin osoittaa ymmärtävänsä

Merjan kannan. Merja muotoilee näkökulmaansa uudelleen, käyttämällä Sallan kanssa samankaltaista muotoilua intohimosta liikunnan suhteen (r. 63—65). Tässä vaiheessa Virpi ilmaisee ymmärryksensä minimipalautteilla (r. 66), jonka jälkeen Merja kääntää katseensa häneen ja vertaa heidän kokemuksiin keskenään: liikunta on Virpille *se oma juttu*.

Huomion arvoista on, ettei Merja osoita ravitsemusterapeutin tavoin puheenvuoroaan molemmille liikuntaa kannattaneille naisille, vaan ainoastaan Virpille, jolloin keskustelu palautuu lähtötilanteeseen: Merjan toiminnan kuvaukseen ja Virpin eriävään linjaukseen. Virpi viittaa (r. 70) heidän aikaisemmin käymäänsä keskusteluun (ei ole mukana litteraatiossa) Merjan mieltymyksestä piirtämiseen sekä lukemiseen ja vertaa sitä omaan liikuntaharrastukseensa. Tällä tavoin Virpi tuottaa jaettua käsitystä siitä, että heillä on molemmilla omat intohimon kohteensa. Vastakkaisista tiimeistä huolimatta keskustelujakso päättyy vuorovaikutuksen osapuolten väliseen yhteisymmärrykseen.

Erimielisyys keskustelussa tarjoaa yhteenliittymisen paikan ohjausryhmän jäsenille. Tiimi tehdään näkyväksi valitsemalla itsensä seuraavaksi puhujaksi, toistamalla aikaisemmin mainittuja termejä ja osoittamalla samanmielisyyttä seuraavissa vuoroissa. Lisäksi ravitsemusterapeutti puhuttelee liikuntaa kannattavien tiimiä yhtenäisenä vastaanottajana. Seuraavassa otteessa nimenomaan ravitsemusterapeutti luo alustan tiimin muodostumiselle, mutta tiimiytyminen ei muodostu mutkattomasti.

Esimerkki 8.

Selviytyjien tiimi ja eronteko

Ryhmässä käydään keskustelua siitä, miten kiusausta syödä herkkuja on pystytty vastustamaan. Tiina on kuvaillut haasteellisen tilanteen ja sanonut, että sellaisistakin selviää. Ohjaaja muotoilee Tiinan kokemuksen yleisesti jaetuksi, jonka seurauksena syntyy sekä yhteenliittymän mahdollisuus että siitä erottautuminen.

01 OHJ: se on varmasti kaikille (.) tu- tuttu tilanne
02 et [tuntuu et nyt
03 TII: [.joo
04 OHJ: riittää.
-> LAU: mm-m. ((nyökkää))
-> ANN: [((nyökkää hymyillen))
-> PIR: [((nyökkää))
-> TII: °joo°.

09 OHJ: riittää tämä homma.

10 TII: °.joo°

Ohjaaja esittää ensimmäisellä rivillä väittämän, että Tiinan ilmaisema kiusaus ja siitä selviäminen ovat *varmasti* kaikille tuttuja tilanteita. Jokainen ohjausryhmän jäsen Leenaa lukuun ottamatta, ilmaisee olevansa myötämielinen joko verbaalisesti tai nyökkäämällä (vrt. Stivers 2008, 52—53). Samanmielisen hyväksynnän jälkeen ohjaaja toistaa jo aikaisemmin mainitsemansa, että herkkujen syöminen saa riittää ja Tiina vahvistaa uudelleen ohjaajan yhteiseksi luoman kokemuksen. Saatuaan vahvistuksen hän esittää selkeästi yhtenäiselle tiimille suunnatun kysymyksen käyttämällä *te*-muotoa:

-> OHJ: miten te ootte siittä aina selevinny sitte. ((kohdistaa
-> katseensa vuorotellen kaikkiin ryhmän jäseniin vuoron
-> päätteeksi))

14 (0.5)

-> LEE: itsekuri [siinä ((Katsoo Tiinaa))

-> OHJ: [nii.

-> TII: [nii nii-i. ((Katsoo Leenaa))

18 ANN: [nii. ((Katsoo Leenaa))

19 LEE: pittää olla [hirviä

20 TII: [.nii

21 LEE: sillo [ko,

22 TII: [.joo,

23 LEE: mutta se tahtoo sitte liusua ainaki [mulla

24 PIR: [fmmf.

25 LEE: a[inaki siinä vaiheessa. ((Katsoo Tiinaa))

26 TII: [ei no kyllä ei vaan kyllä minäki nyt oon tämän

27 vuojen puolella sillan (.) ennen pääsiäistä (.) mulla

28 tuli se oli i:ha mahoto mää sanoi että ei mää=e voi

29 olla ja sittekö molin jätskisyöjä iha älytön mää että

30 .hh minä kerralla syön nyt että mää syön itteni

31 kipiäksi. ((lyö nyrkin pöytään ja katsoo Leenaa))

32 OHJ: mm.=h ((nyökkää))

33 TII: nii sitte minä pääsiäisen aikana ku oli kaikkia
34   suklaata mutta ei mulla teheny mieli. ((katsoo Leenaa
ja
35   tekee kädellään poispyyhkivän liikkeen))
36 OHJ: mm. ((nyökkää))

Ohjaajan kysymys on suunnattu koko ryhmälle ja hän osoittaa katseellaan, että kuka tahansa ohjausryhmän jäsenistä voi valikoitua kysymyksen vastaajaksi. Ohjaajan kysymys kumpuaa aikaisemmin esiin tuodusta kaikille yhteisestä kokemuksesta, joten se ei ole perinteinen ohjauskysymys, joka koskisi esimerkiksi tehtävänantoa (vrt. ote 2). Ohjaajan kysymys luo vierusparin näkökulmasta seuraavaksi relevantiksi toiminnoksi vastauksen. Leena ottaa seuraavan puheenvuoron ja vastaa kaikkien tiimin jäsenten puolesta itsekurin olevan ratkaiseva tekijä, jotta kiusausta herättävistä tilanteista selvittää. Hän katsoo puheenvuoronsa päätteeksi Tiinaa (r. 15), jolla on ollut puheenvuoro ennen ohjaajan kysymystä. Tiina vastaakin ohjaajan ja Annen kanssa päällekkäin samanmielisen dialogipartikkelin ja jatkaa näiden tuottamista läpi Leenan vastauksen aina siihen saakka, kunnes Leena mainitsee päätöksestä *liusumisen* tulevan mukaan kuvaan (r. 25).

Leena katsoo Tiinaa kertoessaan, että itsekurista huolimatta liusumista herkkujen syönnin suhteen tapahtuu. Tässä kohtaa Tiina ottaa puheenvuoron, kun Leenan vuoro on lauserakenteeltaan valmis. Hän esittää erimielisen kokemuksen Leenan vuoron kanssa osittain päällekkäin (26—31) ja kuvailee olleensa päättäväinen, että söi kerralla itsensä *kipiäksi*. Vuoron päätteeksi hän lyö nyrkin pöytään ja katsoo samalla Leenaa. Ohjaaja reagoi Tiinan vuoroon minimipalautteella ja Tiina täydentää edellistä vuoroaan sekä täsmentää erimielisyytensä syytä: pääsiäisen aikaan kiusauksesta huolimatta hänen ei tehnyt mieli suklaata, koska oli aikaisemmin syönyt itsensä kipeäksi (r. 33—35). Hän katsoo Leenaa koko puheenvuoron ajan ja vähättelee kiusausta poispyyhkivällä käsieleellä. Ohjaaja vastaanottaa Tiinan kertoman minimipalautteella ja nyökkäyksellä.

Tiina asemoi itsensä ravitsemusterapeutin puheenvuoron synnyttämään tiimiin kiusauksia vastustavasta sosiaalisesta yksiköstä, mutta siinä vaiheessa kun Leena mainitsee *liusumisen*, Tiina erottautuu Leenan uuteen suuntaan mahdollistamasta tiimistä. Siihen asti Leena on puhunut koko tiimin puolesta, mutta *liusumisen* kohdalla Tiina vastustaa omaa tiimikuuluvuuttaan ja ilmaisee eronteon voimakkaasti sekä sanoillaan että elekielellään. Tilanteen voi myös tulkita niin, ettei Leena ole missään vaiheessa identifioitunut ohjaajan kuvailemaan tiimiin. Hän on ainut joka ei reagoi ohjaajan ensimmäiseen väittämään *kaikille* tutusta tilanteesta. Joka tapauksessa Leena vastaa

ravitsemusterapeutin te-muotoiseen kysymykseen, joka liittyy kiusauksista selviämisen kuvaukseen ja on osoitettu yhtenäisen kokemuksen jakaville osapuolille.

Otteessa tiimin tekee näkyväksi sen ulkopuolinen henkilö ja tiimi vahvistetaan ottamalla puheenvuoro, jota ei ole suunnattu yksilöidysti vaan kaikille tiimin jäsenille. Kuitenkin ryhmän jäsenen liittäessä tiimiin mukaan ei-toivotun toimintatavan, joka ei ole samassa linjassa aikaisemmin mainittujen herkkujen syönnin lopettamisen ja itsekurin kanssa, tiimistä erottaudutaan jälleen yksilölliseksi toimijaksi. Sekvenssijäsennykseltään keskustelu on yksinkertainen, sillä tiimikuuluvuuden ehdottaminen ja siihen myöntymisen sekä tiimin uuden ulottuvuuden esittäminen ja sen vastustaminen muodostavat selkeät toimintoparit.

6.4 Tiimin puuttuminen

Analyysiluvun viimeisessä osassa esittelen vuorovaikutusjakson, jossa tiimiin jäseneksi kutsutaan, mutta tiimiin ei liitytä. Keskustelun osapuolet työskentelevät samalla alalla ja tiimiin kutsuja vetoaa ammatin varjopuoliin, kun tekee oman kannanottonsa yhteisesti jaettavaksi.

Esimerkki 9.

Kutsu tiimiin vailla vastakaikua

Keskustelu sijoittuu ohjaustapaamisen loppupuolelle, kun tarkoituksena on käsitellä tehtävää, jossa pohditaan omaa elämänsuuntaa vuoden päähän.

01 RTE: tuota (0.2) tuota tuota, mitehän mä kysyisin (.)
02 kertokaa tärkein asia (.) mikä tästä tuli mieleen
03 minkä haluaisitte mainita, tai niitä tärkeitä asioita
04 mitä tästä tämmösestä ajattelusta nyt teillä
05 ensimmäisenä tuli mieleen () elikkä () en tarkota
06 että tästä tehtävästä sinällään että mitä tästä
07 tehtävästä vaan et mitä () mitä se ois vuonna kaks
08 tuhatta yheksän se elämä, jos se ois hyvä elämä ()
09 tai onhan se toiki hyvää elämää.
10 TUO: no ei sitä, eihän se oo ihmisen elämää jos on
11 tämmönen ammatti niinku meikäläisellä, se ei oo

12 ihmisen elämää (.) e- se, se on epänormaalia elämää,
13 siinä ei oo mitään säännöllisyyttä (.) sähä et voi
-> hoi- olla mi- sehä on ihan (0.2) eikö oo vähän näin
-> Pertti. ((Katsoo Perttiä vuoron päätteeksi))
16 PER: a:inut, a:inut siinä on tietenki ne, mä sanosin että
17 viikkorytmissä se voi on, hyvinki epäsäännöllistä se
18 (.) tuo touhu mutta tuota kyllähän siinä tietenki on
19 vähimmäisvaatimukset mistä kannattaa kiinni pittää
20 et sitä kautta se tulee se säännöllisyys tulee
21 siihe sitte, on niinku työpäiviä jos on tieossa nii
22 ( ) ei kyllä kestä mittää suunnittelua (.) omia menoja
23 kirjottaa.
24 RTE: mm?
25 (1.0)
26 RTE: mitä ne on ne pienimmät vähimmä- mit tarkoitat niillä,
27 vähimmäis,
28 PER: ( ) tietenki lakisääteiset vappaapäivät esimerkiks.
29 RTE: mm?
30 PER: mitkä pittää olla joka viikolla,
31 RTE: mm?
32 PER: ne on ainuat päivät joille voi jotaki omia menoja
33 suunnitella.
34 RTE. mm,
35 TUO: joo, se on, joissakihan sä voit (.) ehkä jopa
36 (.) iso talo on niin voi sillon, voit suunnitella

37 jonkun oman menon tietenki voi vähä jokkaissa mutta
38 tuota (.) se vaan on iteltä pois.
39 RTE: mm-m eli jos tätä ajattelee että hyvä elämä vuonna,
40 (0.2)
41 RTE: kakstuhatta yheksän helmikuussa,
42 TUO: pitäs vaihtaa ammattia.
43 RTE: mheh mheh. (.) nii.
44 TUO: nii se melekeen on.
45 RTE: hmm.
46 TUO: niin se melkeen on.

Ravitsemusterapeutti esittää kysymyksen siitä, minkälainen olisi ryhmän jäsenten mielestä hyvä elämä tulevaisuudessa. Hän kuitenkin päättää puheenvuoronsa toteamukseen *tai onhan se toiki hyvää elämää*, jolloin Tuomo ottaa puheenvuoron ja toteaa, ettei hänen elämänsä ole ammatin vuoksi *ihmisen elämää* vaan *epänormaalia elämää* (rivit 10—14). Lyhyen tauon jälkeen hän kutsuu Pertin mukaan ottamaan kantaa (rivit 14—15). Tuomon kohtelee kutsullaan Perttiä saman tietämyksen (K+) jakavana henkilönä ja osoittaa seuraavan puheenvuoron hänelle sekä verbaalasti (*eikö oo vähän näin Pertti*) että nonverbaalisti katseellaan. Loppuasemaista puhuttelusanaa (Lerner 1993) käyttämällä Tuomo ilmaisee heidän välillään olevan erityinen sosiaalinen suhde (ammattiryhmä). Tuomon vuoro ”avaa oven” (Gordon 2003, 404) keskustelijoiden mahdolliselle yhteenliittymälle.

Pertti ottaa tarjotun puheenvuoron, mutta hänen vastauksensa ei ole preferoitu eli odotuksenmukainen suhteessa edelliseen toimintoon, tiimiin kutsumiseen. Hän ei ilmaise suoraan erimielisyyttään Tuomon kanssa, vaan muotoilee vuoronsa monipolviseksi ja epäröiväksi. Pertti on samaa mieltä epäsäännöllisyydestä, mutta kääntää vastauksensa (r. 18 *mutta tuota*) siihen suuntaan, että vähimmäisvaatimuksista kannattaa pitää kiinni. Sitä kautta hänen mukaansa on mahdollista saada säännöllisyys elämään. Hän on samaa mieltä Tuomon kanssa siitä, että heidän ammattiinsa voi liittyä epäsäännöllinen elämänrytmi, mutta siirtää hienovaraisesti vastuun työntekijän oman aktiivisen roolin ja suunnittelun varaan, jolloin puheenvuorossa ei esitetä samanmielisyyttä sen suhteen, että juuri ammatti olisi päällimmäinen syy epänormaaliin elämään.

Riveillä 26—34 ravitsemusterapeutti ja Pertti keskustelevat vähimmäisvaatimuksista, jonka jälkeen Tuomo ottaa osaa keskusteluun ja myöntyy Pertin ajatukseen siitä, että suunnittelu mahdollistaa omien menojen toteuttamisen, mutta ne ovat silti *iteltä pois* (r. 38). Hän pysyy edelleen kannassaan, että ammatti aiheuttaa ongelmia hyvän elämän saavuttamisessa. Ravitsemusterapeutti johdattelee Tuomoa uudelleen aikaisemman kysymyksensä ja institutionaalisen ohjauskerran tehtävän (r. 1) äärelle, johon Tuomo tarjoaa vastaukseksi ammatinvaihdon. Ravitsemusterapeutti keventää tilannetta naurahtamalla, sillä Tuomon vastaus on radikaali verrattuna Pertin kuvailemiin lakisääteisiin vapaapäiviin. Gail Jeffersonin mukaan tällaisessa vuorovaikutuksellisessa ilmiössä on kyse siitä, että kerrottua huolta vastustetaan kohtelemalla edellistä puheenvuoroa huvittavana ja suhtautumalla siihen kevyesti (Jefferson 1984, 360).

Jaetun kokemuksen tiimiä ammatin asettamista ratkaisemattomista rajoista ei synny keskustelijoiden välille. Otteessa on samankaltaisia piirteitä, kuin esimerkeissä (2) ja (7), joissa tiimin ulkopuoliset ja/tai erimielisen tiimin jäsenet tarjoavat ongelmallisten tilanteiden kuvailuihin neuvoja tai vaihtoehtoisia toimintamalleja. Tällä viimeisellä otteella vastaan tutkimuskysymykseeni, *miten tiimiytyminen jää muodostumatta?* Esimerkin perusteella mahdollinen tulkinta on, ettei tiimiä synny sen vuoksi, että jaettu kokemus puuttuu. Tiimiin kutsuttu henkilö vahvistaa olevansa tiedollisesti samalla tasolla kutsujan kanssa, mutta ei ilmaise kokevansa työn rajoittavan hyvän elämän mahdollisuutta tulevaisuudessa.

7 Tutkimustuloksista johtopäätöksiin

7.1 Analyysin yhteenveto

Analyysiluvussa selvitin, minkälaisilla puhekäytännöillä tiimiytymistä rakennetaan elintapaohjausryhmissä. Keskeisiksi vuorovaikutuskeinoiksi jäsenyivät puheenvuoron ennakoiva täydentäminen ja jatkaminen (esimerkit 2, 3, 4, 5 ja 6), vuoron jakaminen seuraavalle puhujalle (esimerkit 2, 8 ja 9), sanojen toistaminen (esimerkit 1, 3 ja 7), aikaisempaan vuoroon viittaaminen (esimerkit 1, 4 ja 8), vierusparirakenne (esimerkit 1, 2, 3 ja 8), vuoron osoittaminen valikoidulle vastaanottajalle (esimerkit 2, 3, 7, 8 ja 9) ja referointi (esimerkki 5). Tutkimusaineistoni tiimit muodostuvat kahden hengen yhteenliittymistä silloin, kun tiimin jäsenet kohtelevat itseään ja toisiaan saman liittouman alaisina. Tiimin ulkopuolisen henkilön synnyttämään tiimiin (esimerkki 8) liitettiin koko ryhmä, eli viisi henkilöä. Kollektiivin muodostamisen keinot olen koontanut tiimeittäin seuraavaan taulukkoon (Taulukko 1):

Taulukko 1. Tiimiytymisen muodostamisen keinot

1. Luokkakavereiden tiimi	Sanojen toistaminen Puheenvuoron osoittaminen ja jakaminen valikoidulle henkilölle Aikaisempaan vuoroon viittaaminen Vierusparirakenne
2. Iltavuorolaisten tiimi	Puheenvuoron ennakoiva täydentäminen ja jatkaminen Vierusparirakenne Vuoron osoittaminen valikoidulle vastaanottajalle Vuoron jakaminen seuraavalle puhujalle
3. Sokerinsyöjien tiimi	Sanojen toistaminen Puheenvuoron ennakoiva täydentäminen Vierusparirakenne Vuoron osoittaminen valikoidulle vastaanottajalle
4. Empaattisten tiimi	Puheenvuoron ennakoiva täydentäminen Aikaisempaan vuoroon viittaaminen
5. Yhdessä kertovien tiimi	Puheenvuoron ennakoiva täydentäminen ja jatkaminen Referointi
6. Yhdessä muistelevien tiimi	Puheenvuoron ennakoiva täydentäminen ja jatkaminen
7. Kaksi argumentoivaa tiimiä	Sanojen toistaminen Vuoron osoittaminen valikoidulle vastaanottajalle
8. Selviytyjien tiimi ja eronteko	Aikaisempaan vuoroon viittaaminen Vierusparirakenne Vuoron jakaminen seuraavalle puhujalle
9. Kutsu tiimiin vailla vastakaikua	Vuoron osoittaminen ja jakaminen valikoidulle henkilölle

Lisäksi tavoitteenani oli osoittaa, että vuorovaikutuksellinen tiimiytyminen ilmentää sosiaalista tukea. Sosiaalinen tuki henkisten resurssien vastavuoroisena vaihtamisena (Shumaker & Brownell 1984) näkyy tiimiytymisen muodossa kokemusten jakamisena, empatian näyttämisenä, yhdessä kertomisena ja samanmielisyyden osoittamisena. Jokaisesta tukitoiminnoista on havaittavissa Garfinkelin (Heritage 1996, 145—151) sosiaalisen organisoitumisen perusajatus: ohjausryhmän jäsenet eivät ilmaise ääneen kaikkea mitä uskovat yhteisesti olevan tiedossa, vaan toisten vuorovaikutuksen osapuolten kontekstuaalistamistyö tuo esiin jaetun ymmärryksen käsiteltävästä puheenaiheesta sekä meneillään olevasta toiminnasta. Kuten viimeinen esimerkkiote (9) osoittaa, ryhmän jäsenet orientoituvat yhteisen tavoitteen ylläpitämiseen ja mikäli mahdollisuus tavoitteen onnistumiseen rikotaan, pyritään omaa toimintaa selittelemään. Tiimiin liittymättä jättäminen on odotuksenvastainen toiminto, jota lievennetään esimerkiksi täytesanoilla ja epäröintiin viittaavilla sanavalinnoilla. Tiimiin liittymätön henkilö kuitenkin vahvistaa kutsumisen siinä mielessä perustelluksi, että osoittaa ammatillisen tietämyksensä työajoista, vaikkei tiimin mahdollistanut henkilö tuonut episteemistä näkökulmaa kutsussaan suoraan verbaalisesti esiin.

Yhteenliittymän tilaisuuksissa tutkimusaineistoni ohjausryhmän jäsenet (lukuunottamatta viimeistä otetta) joko liittyvät tiimiin tai tuovat näkyväksi tiimin, johon osoittavat puheenvuoroillaan kuuluvansa. Yhteenliittymän tilaisuuksia analyysini otteissa ovat huolenkerronta, haasteista puhuminen, oman toiminnan reflektointi ja erimielisyyden esiintyminen. Usein nämä yhteenliittymän paikat liittyvät institutionaaliseen kontekstiin, sillä ensimmäinen puheenvuoro johon tiimiytymisellä reagoidaan, on tuotettu vastauksena ravitsemusterapeutin kysymykseen tai liitetään suoritettavana olevan ryhmätehtävän aihepiiriin. Eli sen lisäksi että yhdessä kerrotaan, jaetaan kokemus tai ilmaistaan samanmielisyyttä, suuntautuvat tiimien osapuolet käsiteltävänä olevaan tehtävään.

Myös tiimin ulkopuoliset jäsenet ottavat osaa haasteellisten kokemusten tai elintapamuutosta haittaavien tekijöiden käsittelemiseen, kun tarjoavat neuvoja tai ehdottavat toisenlaisia toimintatapoja. Tiimiytymisen voikin synnyttää puheenvuorollaan siihen kuulumaton henkilö, esimerkiksi yhdistämällä jo olemassa olevaan tiimiin uuden henkilön (esimerkkiote 2) tai puhuttelemalla ryhmän jäseniä yhtenäisenä sosiaalisena yksikkönä (esimerkkiote 8). Yhtenäisenä yksikkönä kohtelemista toteuttaa erityisesti ravitsemusterapeutti puhetoiminnoillaan, kun hän muotoilee jäsenten yhteisen kokemuksen joko vastauksena meneillään olevaan ryhmätehtävään (esimerkkiotteet 2 ja 4), tekee tulkinnan kokemuksen merkityksestä siitä kertoneille (esimerkkiotteet 3 ja 7) tai esittää elintapamuutoksen haasteisiin liittyvän kysymyksen kohtelemalla ryhmän jäseniä

yhtenäisenä tiiminä, jolloin heillä on mahdollisuus viedä institutionaalista tehtävää yhdessä eteenpäin (esimerkkiote 8). Aineistokokoelmassani ravitsemusterapeutti ei ota osaa tiimiin jäsenenä, vaan säilyttää roolinsa ohjaajana. Hän tarjoaa informaatiota ja muotoilee tiimiytymisvuorojen sisältöjä uudelleen, mikä osoittaa institutionaalisen vuorovaikutuksen ammatillisen epäsymmetrian (vrt. Drew & Heritage 1992), mutta myös ravitsemusterapeutin kyvyn ohjata keskustelua kohti omien voimavarojen löytämistä.

Tiimiytymistä vahvistetaan verbaalisten vuorovaikutuskäytänteiden ohella nonverbaaleilla aineksilla. Katseen suuntaaminen ei ole ohjausryhmien vuorovaikutuksessa satunnaista (vrt. Ruusuvuori & Kallio 2011), vaan sitä käytetään puheenvuorojen allokoinnin, potentiaalisten vastaanottajien osoittamisen ja tiimin vahvistamisen yhteydessä. Lisäksi keskustelijat nyökkäävät samanmielisyyttä osoittaessaan ja yhdessä nauramista tuotetaan sellaisissa vuorovaikutuskohdissa, joissa jaetaan yhteisesti huvittavaksi tunnistettava asiointila (vrt. Haakana 2001; Glenn 2003). Katseiden, nyökkäyksien ja nauramisen lisäksi tiimiytyminen tehdään näkyväksi eleillä. Ensimmäisessä otteessa toista tiimin jäsentä tökkäistään toverillisesti käteen ja hymyillään samalla. Hymyileminen emotionaalisenä ilmaisuna osana tiimiytymistä ja vihjeenä yhteisen naurujakson aloittamisesta (Haakana 2001) on tämän tutkimusaineiston yhteenliittymissä erittäin yleinen kasvoniilme.

Emotionaalisuus tiimiytymisessä osoittautui analyysissani merkittäväksi sosiaalisen tuen osatekijäksi, sillä toisten tunnetilojen ymmärtämisen osoittaminen ja niihin samaistuminen luovat empaattisia tiimejä. Monenkeskinen keskustelu tarjoaa empatiassa huomioitavaksi tiimin ulkopuolisetkin jäsenet. Esimerkkiotteessa (3) saman kokemuksen jakamisen puheenvuoro osoitetaan katseella sekä ensimmäiselle huolenkertojalle että ravitsemusterapeutille ja otteessa (4) tiimin jäsenet tekevät tulkintoja täydentäessään toistensa puheenvuoroja, mutta myös ravitsemusterapeutti osallistuu tulkinnan tekemiseen huolenkerrontasekvenssin päätteeksi. Empatian rakentuminen useamman kuin kahden hengen keskustelussa näkyy tiimiytymisen ilmenemänä samalla tavoin, kuin Kangasharjun (1996) kuvailema samanmielisyyys: puheenvuoroa ei osoiteta pelkästään sille henkilölle, kenen kanssa yhteenliittymään kuulutaan.

Analyysini pohjalta voi sanoa, että yhteenliittymien syntymiseen vaikuttavat osittain myös sosiaaliset suhteet (vrt. Gordon 2003). Suhteiden merkitys korostuu kohdeltaessa tiimin jäseniä saman episteemisen statuksen (Kamio 1997) jakavina tai tiimin ulkopuolisia henkilöitä tietämättöminä osapuolina. Tietävän ja tietämättömän diskurssi-identiteettejä (Goodwin & Goodwin 1990, 2003) säätelemällä tiimin ulkopuoliset henkilöt voivat kyseenalaistaa liittouman osapuolten huolia, kuten esimerkkiote (2) osoittaa. Institutionaaliset suhteet nousevat esiin kolmessa esimerkkiotteessa (1, 2 ja 9) tiimiytymisen keskeisinä elementteinä. Ensimmäisessä otteessa jaetun tietämyksen

mahdollisuutta pullansyömisen osalta selitetään sillä, että tiimin jäsenet ovat olleet samalla luokalla. Toisessa otteessa samassa työpaikassa olevat henkilöt jakavat pitkien iltavuorojen asettamat haasteet syömisenhallinnalle ja viimeisessä esimerkkiotteessa tiimiin kutsutaan saman ammattiryhmän jäsen.

7.2 Pohdinta

Analyysin yhteenvedon jälkeen on sopivaa pohtia tutkielmani antia sosiaalisen tuen ja muutoksen näkökulmasta. Seuraavaksi käsittelem tutkimustuloksiani elintapaohjauksen toteuttamisen kannalta, jonka jälkeen suhteutan havaintojani Lewinin ryhmädynamiikan teoriaan ja sosiaalisen tuen merkityskenttään. Lopuksi arvioin tutkimustani ja tuon esiin mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

Tutkielmani osoittaa, että elintapaohjausryhmän vuorovaikutusta tarkastelemalla voidaan eksplikoida kiinnostavia yksityiskohtia ryhmän jäsenten tavoista keskustella elintapamuutoksen haasteista sekä heidän asemoitumisistaan ohjaustapaamisissa. Esimerkkiotteiden tiimeistä seitsemän yhdeksästä rakentuu haastepuheen ympärille. Kokonaisuudessaan otteet (1) ja (6) ovat muodostamastani 15 vuorovaikutusjakson analyysikokoelmasta ainoat, joissa tiimiytyminen tuotetaan toisenlaisten puheenaiheiden käsittelemisen yhteydessä. Stressi, syömisenhallinnan haasteet ja työaikoihin liittyvät vaikeudet ovat aineistossani yleisiä tiimiytymiseen liittyviä puheenaiheita. Syitä tähän voisivat olla jo aiemmin mainittu vuorovaikutuksellinen taipumus vastata huolenkerrontaan empaattisesti (Jefferson 1988) sekä huolenkerronnan tai ongelmallisen toiminnan muotoileminen niin, että puheenvuorossa joko suoranaisesti kutsutaan tai mahdollistetaan puheen muilla rakenteellisilla keinoilla jakamaan sama kokemus (tai vähintäänkin tietämys) seuraavassa puheenvuorossa. Toki on huomioitava, että nämä puheenaiheet ovat oleellisia elintapamuutoksen kannalta ja suunniteltu jo etukäteen osaksi ryhmäohjauksen struktuuria. Käsiteltävät aiheet itsessään eivät lukeudu tärkeiden havaintojen piiriin, vaan se että tiimiytyminen tehdään näkyväksi juuri näiden topiikkien ympärille.

Tiimiytyminen ja elintapaohjaus ovat toisiinsa vahvasti sidoksissa ryhmän vuorovaikutuksessa. Tiimiytymiseen liittyy oman toiminnan reflektointia ja sen peilaamista toisten ryhmän jäsenten kokemuksiin. Lisäksi tiimin ulkopuoliset henkilöt tarjoavat neuvoja ja vaihtoehtoisia toimintamalleja ratkaisuksi huolenkerrontaan. Yksi Elviran elintapaohjausmallin tavoitteista onkin, että ryhmässä arvioitaisiin omaa pystyvyyttä ja löydettäisiin ratkaisuja haitallisten elintapojen kontrollointia varten. Vaikka ravitsemusterapeutti ohjaa pääosin puheenvuoroillaan tiimin jäsenten esittämiä ajatuksia elintapamuutoksen suuntaan, ottavat myös ryhmän jäsenet ohjaamiseen asemoituvia rooleja keskustelujaksojen aikana. Tiimin jäsenet tarjoavat toisilleen sosiaalista tukea, ulkopuoliset henkilöt neuvoja ja ravitsemusterapeutti viime kädessä vetää sosiaalisen yksikön muodostavien ryhmäläisten kokemuksia ja kannanottoja yhteen. Ravitsemusterapeutin tapa viitata tiimin jäsenten puheenvuoroihin tekemissään päätelmissä muistuttaa Mia Halosen (2001, 78) osoittamaa terapeutin

keinoa käyttää ryhmäterapiaan osallistuvien henkilöiden kertomuksia perusteena päihderiippuvuusdiagnoosille. Elintapaohjausryhmässä puheenvuorojen uudelleen formuloinnilla ei kuitenkaan vahvisteta tulkintaa ”elintapaongelmaisten” statuksista, vaan esimerkiksi toisiaan täydentävistä puheenvuoroista muodostuva huolenkerronta ja syyllisyyden tunteminen käännetään positiiviseksi voimavaroiksi: omien haitallisten elintapojen tunnistamiseksi ja niistä eroon pääsemisen edesauttajiksi.

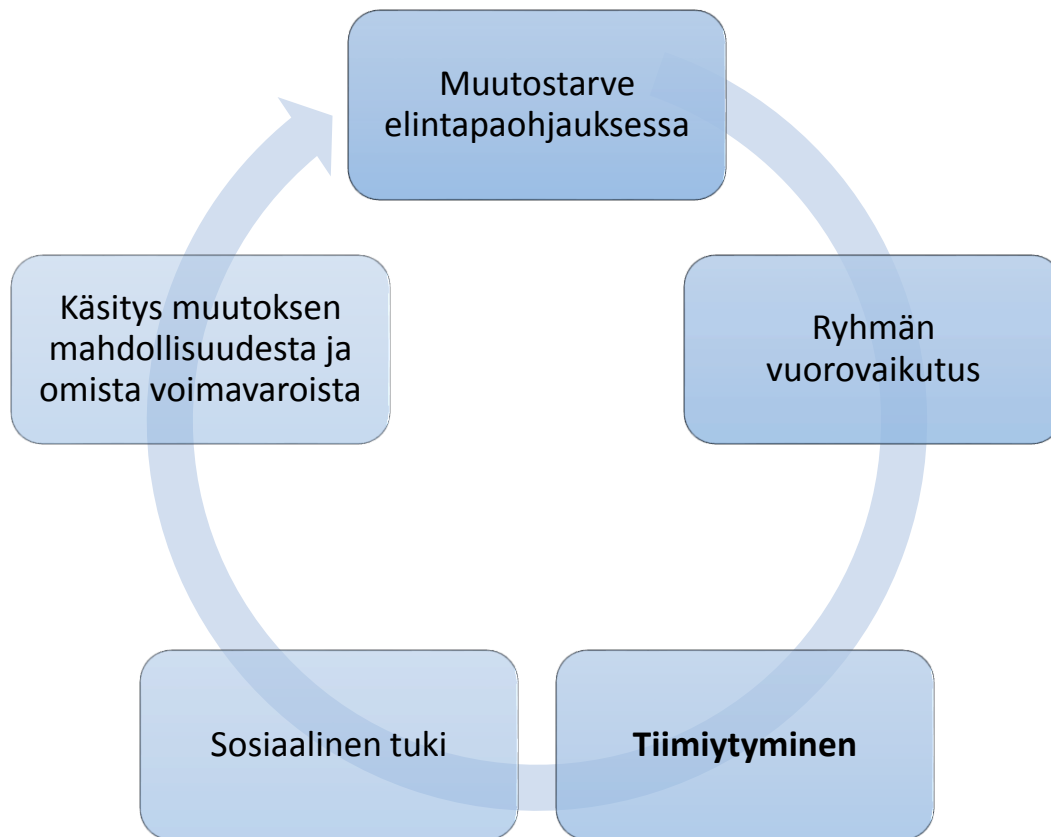
Tutkimustulokseni tukevat Tom Strongin (2007) väittämää, että elintapaohjauksen rakentumista on kannattavaa tarkastella ohjattavan ja ohjaajan välisen vuorovaikutusprosessin kautta ja keskittyä muun muassa reflektointien sekä yhteisen ymmärryksen ylläpitämisen kuvaamiseen, ettei tutkimuksellinen huomio kiinnittyisi liikaa esimerkiksi ihmisten kokeman ”kemian” tasoon heidän välillään ohjaustilanteiden jälkeen. Aineistokokoelman vuorovaikutusjaksot osoittavat, että ohjaajan ja ohjausryhmän jäsenen välisen dialogin lisäksi myös toiset ryhmän jäsenet ylläpitävät ja edistävät elintapaohjauksen tavoitteita.

Tavoitteiden mukaisia ehdotuksia tekevät pääosin tiimin ulkopuoliset jäsenet. Kurt Lewinin (1948, 201—216) ryhmädynaamisen näkemyksen mukaan prosessin ymmärtämisen kannalta on tärkeää kuvata tilannetta, jossa muutos tapahtuu. Sikäli elintapamuutoksen polulle kannustavien ryhmän jäsenten puheenvuorot – kuuluivat he tiimiin tai eivät – ovat ryhmädynamiikan näkökulmasta erittäin merkityksellisiä. Neuvoja ja vaihtoehtoisia toimintatapoja esittävät puheenvuorot toistuvina käytänteinä luovat mahdollisesti uusia tavoitteita ohjausryhmän keskuuteen. Lisäksi on korostettava, etteivät vuorovaikutukselliset tiimiytymiset haastekokemusten jakamisen osalta merkitse sitä, että ne olisivat muutosehdotuksia vastaan. Tiimin jäsenet samaistuvat toistensa kertomuksiin ja huolien aiheisiin, mutta nämä toiminnot eivät vielä suoranaisesti heijasta heidän todellista muutosvaihettaan elintapamuutoksen suhteen. Vuorovaikutusanalyysiin pohjaavalla tutkielmallani en otakaan kantaa muutosvaiheiden todellisuuteen, vaan siihen, minkälaisen roolin tiimiytyminen saa ohjausryhmän jäsenten kohtaamisissa.

Asennoitumisen ja muutoksen toteutumisen kannalta tiimiytymisen muodostamaan tukeen liittyy parhaimmillaan kahtalainen hyöty, sillä se mahdollistaa ryhmähengen ylläpitämisen (vrt. Tuomarla & Sarlio-Lähteenkorva 2009) ja vahvistaa elintapamuutoksen kehittymistä, mikäli ryhmän jäsenet tunnistavat esimerkiksi stressin ja ylensyönnin hidasteiksi muutoksen kannalta. Toisaalta siinä piilee myös riski haitallisia elintapoja myötäilevien asenteiden vahvistumiseen. Seuraava kuvio havainnollistaa ajatustani elintapamuutoksen ja ryhmän vuorovaikutuksellisen tiimiytymisen välisestä suhteesta:

Kuvio 1. Tiimiytymisen merkitys elintapamuutosprosessissa

Kuviossa lähdetään liikkeelle siitä, että elintapaohjausryhmään osallistutaan, koska sen jäsenillä on tarve elintapamuutokseen. Vaikkei varsinaista kokemusta muutoksen tarpeesta ja motivaatiosta olisi syntynyt ryhmän jäsenille, niin ainakin he ovat tietoisia sairastumisriskistä tyyppin 2 diabetekseen, koska ovat osa muutosta tavoittelevaa ohjausryhmää. Ryhmän vuorovaikutuksessa rakennetaan elintapamuutoksen tavoitteet ja tarpeellisuus todelliseksi. John Heritagea (1996, 290) jälleen lainatakseni, elintapaohjaus ”*puhutaan olemassa olevaksi*” institutionaalisten tapaamisten kontekstissa. Kokemukset, kertomukset ja jaettu tietämys haitallisista toimintatavoista tuodaan koko ryhmän käsiteltäväksi, arvioitavaksi ja samaistuttavaksi. Tutkimusaineistossani nämä toiminnot synnyttävät yhteenliittymän mahdollisuuden, josta seuraa tiimiytymistä, erimielisyyden ilmaisemista ja asioiden käsittelemistä kontrolloidun käyttäytymisen näkökulmasta. Elintapaohjausryhmän vuorovaikutuksessa tiimiytyminen on siinä mielessä kriittinen vaihe, että siinä tarjotaan sosiaalista tukea, joka voi olla joko elintapamuutoksen vastaista tai sitä tukevaa. Aikaisemman tutkimuksen mukaan sosiaalinen tuki sekä kokemus toisten ymmärryksestä ongelmien suhteen ovat yhteydessä uskoon omasta pystyvyydestä (Schiff & Bargal 2000). Lisäksi tuki voi synnyttää muutostarpeen, kun

omaa toimintaa verrataan toisten kokemuksiin, onnistumisiin ja kannanottoihin. Muutostarve ja käsitys koetusta pystyvyydestä tuodaan taas jatkuvasti esiin elintapaohjausryhmien vuorovaikutuksessa ja tiimiytymisen tilaisuuksille avataan paikkoja.

Toki tiimiytymiseen liittyy riski, ettei muutostarvetta synny, kun yhteenliittymä tekee näkyväksi sen jäsenten keskinäisen ymmärryksen siitä, että toisinaan on mahdotonta toimia elintapamuutoksen vaatimusten mukaisesti. Tällöin tuki saattaa jossain määrin olla elintapamuutoksen vastaista. Elintapaohjauksen tavoitteleman muutoksen ideana ei kuitenkaan ole, että ohjattavien olisi pystyttävä ehdottomiin, radikaaleihin ratkaisuihin (Laitinen ym. 2010) eikä ihmisten toimintaa ymmärretä tässä työssä niin mekaaniseksi, että edes harkitsisin luovani suoria kausaalisuhteita muutoksen vastaisille tai sitä tukeville toiminnoille elintapamuutoksen onnistumisen osalta.

Tutkielmani aineistokokoelmassa tiimiytyminen näyttäytyy elintapaohjauksen resurssina, koska se edustaa ryhmämuotoisen ohjauksen tärkeimpiä elementtejä: dialogia sekä osallistujien kesken että ohjaajan ja ryhmän jäsenten välillä, mitkä luovat pohjan oman toiminnan reflektomiselle ja voimavarojen kartoittamiselle. Tällaisten yhteenliittymien huomiointi on oleellista, kun kehitetään elintapaohjausta vastaamaan yleistyneen kansantaudin asettamia haasteita. Jatkossa terveydenalan ammattilaisten on mahdollista havaita aikaisempaa helpommin haasteiden ympärille rakentuvaa tiimipuhetta ja puntaroida sen merkitystä ohjauksen sen hetkisten tavoitteiden kannalta. Lisäksi ohjaajat voivat suunnata fokuksensa omiin responsseihinsa, jotka osoittautuivat tämän työn analysoiduissa keskusteluissa tärkeiksi optimistisiksi tulkinnoiksi ja muutosvaiheen edistymiseen vihjaaviksi puheenvuorojen yhteenvedoiksi.

Keskustelunanalyttisen vuorovaikutustutkimuksen näkökulmasta tarkasteltuna tutkimustulokseni vahvistivat aikaisempien tutkimuksien osoittamia tiimiytymisen syntymuotoja (Lerner 1993; 2002; 2004, Kangasharju 1996, Gordon 2003), mutta nostivat pinnalle myös uudenlaisen ulottuvuuden, *emotionaalisen tiimin*. Verbaalisten puhekeinojen lisäksi kasvojen ilmeillä, kosketuksella ja naurulla tuotettiin yhteenkuuluvuutta keskustelujen aikana. Empatia yhtenä tiimiytymisen muotona on kiinnostava tutkimustulos, sillä se ylläpitää yhtä aikaisesti kahta sosiaalisen toiminnan tasoa. Tiimin osapuolet orientoituvat sekä keskinäisen ymmärryksensä rakentamiseen että tiimin näkyväksi tekemiseen muille ohjausryhmän jäsenille. Erityisesti emotionaalisuus herätti idean jatkotutkimuksen mahdollisuudesta. Työni viimeisessä osassa käsitellenkin jatkotutkimuksien aiheita sekä arvioin tutkielmani rajoitteita ja luotettavuutta.

7.3 Työn arviointi ja jatkotutkimuksien ideointi

Tutkielmani tehtävänä oli kartoittaa ja kuvata tiimiytymisen käytänteitä sekä lisätä ymmärrystä näiden käytänteiden suhteesta elintapaohjaukseen. Gene Lernerin (1992, 1993, 2002, 2003, 2004), Helena Kangasharjun (1996) ja Cynthia Gordonin (2003) aikaisempien tutkimuksien tuloksia hyödyntämällä tiimiytymisen erilaisten muodostumisten paikantaminen onnistui sujuvasti. Lisäksi keskustelunanalyttiset työkalut vuorovaikutusprosessien systemaattista analysointia varten toimivat tarkoituksenmukaisella tavalla. Tutkielmani tuottaa tietoa ohjausryhmien keskusteluissa muodostuvista kokemuksista, kertomuksista ja tietämyksiä jakavista kollektiiveista. Analyysiprosessin aikana tiimiytymisen rinnalle merkittäviksi tutkimuskohteiksi nousivat ravitsemusterapeutin puhekäytännöt, tiimin ulkopuolisten henkilöiden tavat osallistaa toisia osaksi tiimejä sekä heidän suhtautumistapansa huolenkerrontoihin. Analyysia tehdessäni opin, että tutkimuskysymykset muovautuvat videoaineistoon paneutumisen myötä. Omia metodologisia valintoja on puntaroitava säännöllisin väliajoin, jotta tekemäni tulkinnat vastaavat sekä tutkimustehtävien asettamia vaatimuksia että aineistosta kumpuavia ilmiöitä.

Puhekäytänteiden lisäksi katseet osoittautuivat tiimiytymisen kannalta oleellisiksi osatekijöiksi. Anssi Peräkylän (2004, 288) korostama litteraatioiden laadun arviointi tutkimuksen luotettavuuden kannalta tuli tässä kohtaa erittäin aiheelliseksi toimenpiteeksi, sillä minun oli päätettävä, merkitsenkö litteraatioihin keskustelun kaikkien osapuolten katseet. Vuorovaikutuksen moniulotteisuuden havainnollistamisen kannalta jokaisen keskustelijan katseen suuntaamisen avaaminen kirjalliseen työhön olisi varmasti ollut hyödyllistä. Päädyin kuitenkin kirjaamaan katseet esiin niihin keskustelunkohtiin, joissa tulkitsin katseen suuntaamisen liittyvän tiimiytymisen syntymiseen tai jo olemassa olevan tiimin vahvistamiseen. Katseen suuntaaminen ei ollut ainut seikka, jonka merkitsemistä tai merkitsemättä jättämistä pohdin tarkoin. Litteraatioita tehdessä tutkijan vastuulle jää se, mitä kaikkea siitä välittyy lukijoille, joilla ei ole mahdollisuutta nähdä videomateriaalia ja todeta havainnot joko tosiksi tai esittää eriäviä mielipiteitä.

Huomasin myös, että aineistoa tutkivana henkilönä minun oli jatkuvasti kiinnitettävä huomiota siihen, että tekemäni havainnot pohjautuvat nimenomaan vuorovaikutuksen eri osapuolten esittämiin tulkintoihin keskustelukumppaneidensa puheenvuoroista. Tutkimushankkeen toisten tutkijoiden tekemät havainnot aineistokokoelmastani ja kommentit kautta analyysivaiheen olivat litteraatioiden reliabiliteetin ja tutkimustuloksieni uskottavuuden kannalta todella tärkeässä roolissa. Pro gradu - tutkielman toteuttaminen osana laajempaa hanketta oli kokonaisuudessaan mielekäs kokemus. Säännölliset projektikokoukset kannustivat edistämään oman työn kehittämistä aikataulun mukaisesti ja opin paljon projektityöskentelystä, palautteen vastaanottamisesta sekä toisten tutkimuksien

kommentoimisesta. Lisäksi tutkimushankkeen intressit nostivat ajoittain pinnalle jatkotutkimusideoita, jotka vahvistuivat työni lähestyessä loppuaan.

Analyysiprosessin aikana minun oli rajattava tutkielmani ulkopuolelle useita kiinnostavia ilmiöitä. Ensimmäinen potentiaalinen jatkotutkimuksen aihe on tiimiytyminen onnistumisten ja positiivisten kokemusten käsittelemisessä. Vaikka analyysissäni haasteet ja huolenkerronta mahdollistavat pääosin yhteenliittymiä, ei ole sanottua, etteikö myös edellä mainittujen toimintojen ympärille muodostuisi puheenkeinoilla rakennettuja kollektiiveja. Olisi tarpeen tutkia, miten juuri elintapamuutokseen liittyvät onnistumiset muotoillaan ja kuinka niihin vastataan tiimipuheella.

Toinen jatkotutkimuksen idea liittyy tiimistä erottautumiseen ja siihen suostumiseen. Kahdessa esimerkkiotteessani tiimiytyminen ei ole ongelmaton: siihen liitettyjä negatiivisia piirteitä vastustetaan ja viimeisessä otteessa tiimiin jätetään liittymättä kokonaan. Tällaiset keskustelujaksot tarjoavat tilaisuuden sellaisten vuorovaikutuskeinojen tutkimiselle, jotka säännönmukaisesti ehkäisevät tiimiytymisen syntymistä. Lisäksi tiimin ulkopuoliset henkilöt ottavat osaa tiimien määrittelyyn, joten olisi hedelmällistä tarkastella myös niitä tapoja, joilla tiimien olemassaolo pyritään rikkomaan tai kyseenalaistamaan.

Kolmanneksi tutkimusaiheeksi haluan mainita emotionaalisuuden monenkeskisessä tiimiytymisprosessissa. Omassa analyysissäni emotionaalisuus osoittautuu yhdeksi tiimiytymisen ulottuvuudeksi, joten jatkossa voisi olla hyödyllistä keskittyä emotionaalisten tiimien lähitarkasteluun ja tuoda lisää ymmärrystä niiden merkityksestä elintapamuutoksen kontekstissa sekä muissa institutionaalisen vuorovaikutuksen kohtaamisissa.

Lähteet

- Absetz, Pilvikki & Hankonen, Nelli (2011) Elämäntapamuutoksen tukeminen terveydenhuollossa: Vaikuttavuus ja keinot. *Duodecim*. 127(21): 2265–2272.
- Adolfsson, Eva Thors & Starrin, Bengt & Smide, Bibbi & Wikblad, Karin (2008) Type 2 diabetic patients' experiences of two different educational approaches - A qualitative study. *International Journal of Nursing Studies*. 45(7): 986—994.
- Ahokas, Marja (2001). Kurt Lewin. Kenttäteoria, ryhmädynamiikka ja toimintatutkimus. Teoksessa Hänninen, Vilma & Partanen, Jukka & Ylijoki, Oili-Helena (toim.) *Sosiaalipsykologian suunnannäyttäjiä*. Tampere: Vastapaino, 120.
- Ajzen, Icek. & Fischein, Martin (1980) *Understanding attitudes and predicting social behaviour*. Englewood Clifts. NJ. Prentice Hall.
- Alahuhta, Maija (2010). Tyypin 2 diabeteksen riskiryhmään kuuluvien työikäisten henkilöiden painonhallinnan ja elintapamuutoksen tunnuspiirteitä. Väitöskirja. Terveystieteiden laitos. Oulun yliopisto, 54—55.
- Allardt, Erik (1983) *Sociologia* 1. WSOY. Helsinki, 219—221.
- Arminen, Ilkka. 1998. *Therapeutic Interaction: A Study of Mutual Help in the Meetings of Alcoholics Anonymous*. Vol. 45. Helsinki: Finnish Foundation for Alcohol Studies.
- Arminen, Ilkka (2001) Kokemusten jakaminen nimettömien alkoholistien (AA) palaverissa. Teoksessa Ruusu vuori, Johanna & Haakana, Markku & Raevaara, Liisa (toim.) *Institutionaalinen vuorovaikutus – Keskustelunanalyttisiä tutkimuksia*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Auer, Peter (1996) Teoksessa Couper-Kuhlen, Elizabeth & Selting, Margaret (toim.) *Prosody in conversation*. Cambridge: Cambridge University Press, 60.
- Bandura, A. (1997) *Self-efficacy: The exercise of control*. New York: Freeman.
- Bennett, J. & Greene, G. & Schwartz-Barcott, D. (2013) Perceptions of emotional eating behavior. A qualitative study of college students. *Appetite*. 60: 187–192.
- Couper-Kuhlen, Elizabeth & Selting, Margaret (1996) *Prosody in conversation*. Cambridge, Cambridge University Press.

- Cox, M. E. & Yancy W. S. Jr. & Coffman C. J. & Ostbye, T. & Tulsy, J. A & Alexander, S. C. & Brouwer, R. J. & Dolor R. J & Pollak, K. I. (2011) Effects of counseling techniques on patients' weight-related attitudes and behaviors in a primary care clinic. *Patient Education and Counseling*. 85(3): 363—8.
- De Greef, K. & Deforche, B. & Tudor-Locke, C. & De Bourdeaudhuij, I. (2011) Increasing physical activity in Belgian type 2 diabetes patients: A three-arm randomized controlled trial. *International Journal of Behavioral Medicine*. 18.
- Desmet, P. M. A. & Schifferstein, H. N. J. (2008) Sources of positive and negative emotions in food experience. *Research Report. Appetite*. 50(2-3): 290–301.
- Drew, Paul & Heritage John (1992) *Analyzing talk at work: an introduction*. Drew, Paul & Heritage, John (toim.) *Talk at work. Interaction in institutional settings*. Cambridge: Cambridge University Press, 29—53.
- Garfinkel, Harold (1963) A Conception of, and experiments with, “Trust” as a condition of stable concerted actions. Teoksessa Harvey, O. J. (toim.) *Motivation and Social Interaction: Cognitive Determinants*. New York: The Ronald Press Company, 217—235.
- Glenn, Philip (2003) *Laughter in interaction*. Cambridge: Cambridge University Press, 113—117.
- Goffman, Erving (1981) *Forms of talk*. Oxford: Basil Blackwell.
- Goodwin, Marjorie. H & Goodwin Charles (2003). *Participation*. Teoksessa Duranti, Alessandro (toim.) *Companion to Linguistic Anthropology*. Blackwell Publishing.
- Gordon, Cynthia (2003) Aligning as a team: Forms of conjoined participation in (stepfamily) interaction. *Research on language and social interaction*. 36(4): 400, 404.
- Haakana Markku (2001) Lääkäri, potilas ja nauru. Teoksessa Sorjonen, Marja-Leena & Peräkylä, Anssi & Eskola, Kari (toim.) *Keskustelu lääkärin vastaanotolla*. Tampere: Vastapaino, 135—159.
- Hakulinen, Auli (1998) Johdanto. Teoksessa Tainio, Liisa (toim.) *Keskustelunalyysin perusteet*. Tampere: Vastapaino, 13—15.
- Hakulinen, Auli (1998) Vuorottelujäsennys. Teoksessa Tainio, Liisa (toim.) *Keskustelunalyysin perusteet*. Tampere: Vastapaino, 42—47, 50.

Halonen, Mia (2008) Person reference as device for constructing experiences as typical in group therapy. Teoksessa Peräkylä, Anssi & Antaki, Charles & Vehviläinen, Sanna & Leudar, Ivan (toim.) *Conversation Analysis and Psychotherapy*. Cambridge, Cambridge University Press.

Halonen, Mia (2001) Terapeutti elämäkerran tulkitsijana myllyhoidon ryhmäterapiassa. Teoksessa Ruusuvuori, Johanna & Haakana, Markku & Raevaara, Liisa (toim.) *Institutionaalinen vuorovaikutus – Keskustelunanalyttisiä tutkimuksia*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 93—95.

Heritage, John (2013) Epistemics in Conversation. Teoksessa Sidnell, Jack & Stivers, Tanya (toim.) *The Handbook of Conversation Analysis*. Chichester, Wiley-Blackwell.

Heritage, John (2012) The Epistemic Engine: Sequence Organization and Territories of Knowledge. *Research on Language and Social Interaction*, 45(1): 30—52.

Heritage, John & Lindström, Anna (2012) Knowledge, Empathy and Emotion in a Medical Encounter. Teoksessa Peräkylä, Anssi & Sorjonen, Marja-Leena (toim.) *Emotion in Interaction*. New York: Oxford University Press.

Heritage, John (1996) Harold Garfinkel ja etnometodologia. Suom. Arminen, Ilkka & Paloposki, Outi & Peräkylä, Anssi & Vehviläinen, Sanna & Veijola, Soile. Jyväskylä: Gaudeamus Alkuteos: Garfinkel and Ethnomethodology, 83—108, 137—145, 146—151, 217—236, 237—292, 236—292.

Hunt Joseph, D. H & Griffin, M. & Hall, R. F & Doherty Sullivan, E. (2001) Peet coaching: An Intervention for Individuals Struggling With Diabetes. *The Diabetes Educator*. 27(5): 708—709.

Ilanne-Parikka, Pirjo (2011) *Metabolic Syndrome. Lifestyle intervention in subjects with impaired glucose tolerance*. Väitöskirja. Tampereen yliopisto.

Jefferson, Gail & Lee, John R. E. (1992) The Rejection of advice: Managing the problematic convergence of a ”troubles telling” and a “service encounter”. Teoksessa Drew, Paul & Heritage, John (toim.) *Talk at Work: interaction in institutional settings*.

Jefferson, Gail (1988) On the sequential organisation of troubles-talk in ordinary conversation. *Social problems*. 35(4): 418—441.

Jefferson, Gail (1984) On the organisation of laughter in talk about troubles. Teoksessa Atkinson, Maxwell J. & Heritage, John (Toim.) *Structures of Social Action. Studies in Conversation Analysis*. REPR. 1992 Cambridge: Cambridge University Press, 360.

- Kamio, Akio (1997) *Territory of information*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Kangasharju, H. (1996) Aligning as a team in multi-party conversation. *Journal of Pragmatics*. 26(3): 294.
- Kangasharju, Helena, 1991. *Neuvottelu keskusteluna [Negotiation as conversation]*. Publications of the Helsinki School of Economics No. B-112.
- Katzenbach, J.R & Smith, D.K (1993) *The Wisdom of Teams: Creating the High-Performance Organization*. Boston: Harvard Business School.
- Kendon, Adam (2006) *Gesture: Visible Action as Utterance*. Cambridge, Cambridge University Press, 7—16.
- Kiuru, P. & Poskiparta, M. & Kettunen, T. & Saltevo, J. & Liimatainen, L. (2004) Advice-Giving Styles by Finnish Nurses in Dietary Counseling Concerning Type 2 Diabetes Care. *Journal of Health Communication*. 9, 337—354.
- Kuula, Arja (2006). *Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Tampere: Vastapaino.
- Laitinen, J. & Korkiakangas, E. & Alahuhta, M. & Keinänen-Kiukaanniemi, S. & Rajala, U. & Timonen, O. (2010) Feasibility of videoconferencing in lifestyle group counseling. *International journal of circumpolar health* 11. 69(5).
- Laitinen, Lea (1995). *Nollapersoona*. *Virittäjä* (3): 337–358.
- Lancaster, T. & Stead, L. & Silagy, C. Sowden, A. (2000) Effectiveness of interventions to help people stop smoking: findings from the Cochrane Library. *British Medical Journal*.
- Lehtinen, Mari (2011) Prosodiset ilmiöt vuorovaikutuskeinoina insitutionaalisessa keskustelussa. Teoksessa Haddington, Pentti & Kääntä, Leila (toim.) *Kieli, keho ja vuorovaikutus: Multimodaalinen näkökulma sosiaaliseen toimintaan*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 95.
- Lerner, Gene (2004) Collaborative Turn Sequences. Teoksessa Lerner, Gene (toim.) *Conversation Analysis: Studies from the First Generation*. Amsterdam: John Benjamins.
- Lerner, Gene (2003) Selecting next speaker: The context-sensitive operation of a context-free organization. *Language in Society*. 32(2): 177—201.

- Lerner, Gene (2002) Turn-sharing: the choral co-production of talk-in-interaction. Teoksessa Ford, C. & Fox, B. & Thompson, S. (toim.) *The Language of Turn and Sequence*. Oxford, Oxford University Press.
- Lerner, Gene (1993) Collectivities in action: Establishing the relevance of conjoined participation in conversation. *Text* 13(2): 220—228.
- Lerner, Gene (1992) Assisted storytelling: Deploying shared knowledge as a practical matter. *Qualitative Sociology*, 15:3, 247—271.
- Levinson, Stephen C. (1983) *Pragmatics*. Cambridge: Cambridge University Press, 333—355.
- Lewin, K. (1947) Group decision and social change. In Newcomb, T. and Hartley, E., eds. *Readings in social psychology*. New York: Holt, 330—344.
- Lewin, Kurt (1948) *Resolving Social Conflicts: Selected Papers On Group Dynamics*. Toim. Lewin, Gertrud Weiss. New York: Harper & Brothers Publishers.
- Londen, Anne-Marie (1998) Kahden- ja monenkeskinen keskustelu. Teoksessa Tainio, Liisa (toim.) *Keskustelunanalyysin perusteet*. Tampere: Vastapaino, 56—74.
- Matcht, M. (2008) How emotions affect eating: A five-way model. *Appetite*. 50(1): 1–11.
- Männikkö, Miia (2001) Kaksi erilaista vertaistuki ryhmää – vuorovaikutusrakenteiden vertailu. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti*. 48, 228.
- Niemelä Maarit (2005) Voiced Direct Reported Speech in Conversational Storytelling: Sequential Patterns of Stance Taking. *SKY Journal of Linguistics*. 18, 216.
- Parham, E.S. (1993) Enhancing social support in weight loss management groups. *J Am Diet Assoc* 93, 1152–1156.
- Peräkylä, Anssi & Ruusuvuori, Johanna (2012) Facial Expression and Interactional Regulation of Emotion. Teoksessa Peräkylä, Anssi & Sorjonen, Marja-Leena (toim.) *Emotion in Interaction*. New York: Oxford University Press, 68.
- Peräkylä, Anssi & Vehviläinen, Sanna (2003) Conversation analysis and the professional stocks of interactional knowledge. *Discourse & Society*. 14(6): 727—750.

Peräkylä, Anssi (2004) Reliability and validity in research based tapes and transcripts. Teoksessa Silverman, David (toim.) *Qualitative research: Theory, method and practice*. Lontoo: Sage Publications, 288.

Peräkylä, Anssi (1998) Institutionaalinen keskustelu. Teoksessa Tainio, Liisa (toim.) *Keskustelunalyysin perusteet*. Tampere: Vastapaino, 179.

Pomerantz, Anita (1984) Agreeing and disagreeing with assessments: some features of preferred/dispreferred turn shapes. Teoksessa Teoksessa Teoksessa Atkinson, Maxwell J. & Heritage, John (Toim.) *Structures of Social Action. Studies in Conversation Analysis*. REPR. 1992 Cambridge: Cambridge University Press.

Pomerantz, Anita (1980) Telling my side: 'Limited acces' as a 'fishing device'. *Sociological Inquiry*, 50.

Prochaska, J. O. (1992) In search of how people change. Applications to addictive behaviors. *American Psychologist*. 47(9): 1102—14.

Raevaara, Liisa (1998) Vierusparit. Teoksessa Tainio, Liisa (toim.) *Keskustelunalyysin perusteet*. Tampere: Vastapaino, 75.

Raevaara, Ruusu vuori & Haakana (2001) Institutionaalinen vuorovaikutus ja sen tutkiminen. Teoksessa Ruusu vuori, Johanna & Haakana, Markku & Raevaara, Liisa (toim.) *Institutionaalinen vuorovaikutus – Keskustelunalyyttisiä tutkimuksia*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 15—16.

Ruusu vuori, Johanna & Kallio, Aku (2011) Kertojan katse tarinankerronnassa. Teoksessa Haddington, Pentti & Kääntä, Leila (toim.) *Kieli, keho ja vuorovaikutus: Multimodaalinen näkökulma sosiaaliseen toimintaan*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 65—89.

Sacks, Harvey (1992) *Lectures on conversation*. Vol 2. Toim. Jefferson, Gail. Oxford, Blackwell.

Sacks, Harvey (1984) Notes on methodology. Teoksessa Teoksessa Atkinson, Maxwell J. & Heritage, John (Toim.) *Structures of Social Action. Studies in Conversation Analysis*. REPR. 1992 Cambridge: Cambridge University Press, 26.

- Sacks, Harvey (1974) An Analysis of the course of a joke's telling in conversation. Teoksessa Bauman, Richard & Sherzer, Joel (toim.) Explorations in the ethnography of speaking. Cambridge: Cambridge University Press, 337—353.
- Sacks, Harvey & Schegloff, Emanuel & Jefferson, Gail (1974) A Simplest Systematics for the Organization of Turn Taking for Conversation. *Language*. 50(4): 696—704.
- Salmela, Sanna M. (2012). Elintapaohjauksen lähtökohtia korkeassa diabetesriskissä olevilla henkilöillä Tyypin 2 diabeteksen ehkäisyn toimeenpanohankkeessa (D2D). Elintapaohjaus ennen D2D-hanketta, koettu ohjaustarve ja sovitut interventiomuodot. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto.
- Schegloff, Emanuel (2007) Sequence organization. Cambridge: Cambridge University Press, 1—27.
- Schegloff, Emanuel (1992) Repair after next turn: the last structurally provided defence of intersubjectivity in conversation. *American Journal of Sociology*. 97, 1295—1345.
- Schegloff, Emanuel & Sacks, Harvey (1973) Opening up closings. *Semiotica* 8:4, 295—296.
- Schiff, M. & Bargal, D. (2000) Helping characteristics of self-help and support groups. Their contribution to participants' subjective well-Being. *Small Group Research*. 31(3): 275—304.
- Seppänen, Eeva-Leena (1998) Osallistumiskehikko. Teoksessa Tainio, Liisa (toim.) Keskustelunanalyysin perusteet. Tampere: Vastapaino, 156—176.
- Sorjonen, Marja-Leena (2001) Responding in conversation. A study of response particles in Finnish. Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 209—247.
- Stivers, Tanya (2013) Sequence organization. Teoksessa Sidnell, Jack & Stivers, Tanya (toim.) *The Handbook of Conversation Analysis*. Chichester, Wiley-Blackwell, 191.
- Stivers, Tanya (2008) Stance, Alignment, and Affiliation During Storytelling: When Nodding Is a Token of Affiliation. *Research on Language & Social Interaction*. 41(1): 52—53.
- Strong, Tom (2007) Accomplishments in Social Constructionist Counseling: Micro-analytic and Retrospective Analyses. *Qualitative Research in Psychology*, 4(1-2).
- Tainio, Liisa (1998) Preferenssijäsennys. Teoksessa Tainio, Liisa (toim.) Keskustelunanalyysin perusteet. Tampere: Vastapaino, 96—110.

Tallerman, Maggie (1998) *Understanding Syntax*. London: Arnold, 22—23.

Thoits, P. A. (1982) Conceptual, methodological and theoretical problems in studying social support as a buffer against life stress. *Journal of Health and Social Behaviour*. 23, 145—159.

Tuomarila, H., & Sarlio-Lähteenkorva, S. (2009) Ravintoa ja syömistä käsittelevä puhe laihdutusryhmissä. *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti*, 46(1).

Tuomilehto, J. & Lindström, J. & Eriksson, J.G & Valle, T.T. & Hämäläinen, H. & Ilanne-Parikka, P. & Keinänen-Kiukaanniemi, S. & Laakso, M. & Louheranta, A. & Rastas, M. & Salminen, V. & Uusitupa, M. (2001). Prevention of type 2 diabetes mellitus by changes in lifestyle among subjects with impaired glucose tolerance. *New England Journal of Medicine*. 344:1343–1350.

Verheijden, M. W. & Bakx, J. C. & van Weel, C. & Koelen, M. A. & van Staveren, W. A. (2005) Role of social support in lifestyle-focused weight management interventions. *European Journal of Clinical Nutrition*. 1, 180—182.

Wootton, A.J (1989) Remarks on the methodology of Conversation analysis. Teoksessa Roger, Derek & Bull, Peter (toim.) *Conversation: An Interdisciplinary Perspective*. Philadelphia: Multilingual Matters Ltd, 238.

Elektroniset lähteet:

Corey, Gerald (2012) *Theory and Practice of Group Counseling*. Belmont: Brooks/Cole.

<https://books.google.fi/books?id=vtgcvLy1LFwC&printsec=frontcover&hl=fi#v=onepage&q&f=false> .Viitattu 15.11.2014.

Dehko –raportti.

http://www.diabetes.fi/files/229/2005_5_Stadia-%20Dehko_Tyypin_2_diabeetikon_elamantapaohjausta_ammattikorkeakoulussa_pdf_203_kt.pdf%20. Viitattu 15.11.2014.

Duodecim (2013). *Diabetes: Käypä hoito -suositus*.

<http://www.kaypahoito.fi/web/kh/suosituks/suositus?id=hoi50056>. Viitattu 15.11.2014.

Duodecim 2011. *Terveyskäyttäytyminen. Duodecimin Terveyskirjasto*.

http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=ltt03441. Viitattu 20.1.2015.

Muutos nyt -hyvinvointisopimus 2013—2017.

www.pohjois-pohjanmaa.fi/file.php?fid=2491. Viitattu 20.9.2015

Ruusuvuori Johanna (2005) “Empathy” and “Sympathy” in Action: Attending to Patients' Troubles in Finnish Homeopathic and General Practice Consultations. *Social psychology Quarterly* 68:3.

<http://spq.sagepub.com/content/68/3/204>. Viitattu 15.11.2014.

Työn ja hyvinvoinnin laitos (2014): Diabeteksen yleisyys.

<http://www.thl.fi/fi/web/kansantaudit/diabetes/diabeteksen-yleisyys> . Viitattu 20.9.2015.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012—2014.

<http://www.tenk.fi/fi/htk-ohje/hyva-tieteellinen-kaytanta> . Viitattu 20.2.2016.

Liite 1. Litterointimerkistö

Äänen sävelkulku

lausuman lopussa:

- . laskeva intonaatio
- , tasainen intonaatio
- ? nouseva intonaatio

lausuman sisällä tai alussa:

↑sana lausuttu ympäristöä korkeammalta

↓sana lausuttu ympäristöä matalammalta

selvä painotus muualla kuin sanan lopussa

Päällekkäisyydet ja tauot

[päällekkäispuhunta alkaa

(.) mikrotauko: 0.2 sekuntia tai vähemmän

(0.5) mikrotaukoa pidempi tauko (pituus on sekunnin kymmenesosina)

Puhenopeus ja äänen voimakkuus

>joo< nopeutettu jakso

<joo> hidastettu jakso

e::i (kaksoispisteet) äänteen venytys

°joo° ympäristöä vaimeampaa puhetta

Hengitys

.hhh sisäänhengitys ja hhh uloshengitys

.joo (piste sanan edessä) sana lausuttu sisään hengittäen

((Omat huomiot)) sulkeissa

Nauru

heh naurua

j(h)oo uloshengitys, nauraen lausutusta sanasta

£joo£ hymyillen sanottu sana tai jakso

HUOM. Joitakin merkkejä on jätetty pois tästä listasta.